

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Petr Jašek

**Ochrana druhů sov žijících na území České
republiky v mezinárodním, unijním a národním
právu Evropy**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Katedra: Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): [08. 05. 2023]

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 307.298 znaků včetně mezer.

V Praze dne 08.05.2023

.....

Petr Jašek

Poděkování

Veliké poděkování patří vedoucímu mé diplomové práce doc. JUDr. Vojtěchu Stejskalovi, Ph.D. za trpělivé vedení, konzultace, připomínky, doporučení a věnovaný čas. Děkuji také přátelům a rodině za podporu během studia.

Obsah

Úvod.....	1
1. Věcné důvody ochrany sov žijících na území České republiky.....	4
1.1. Vymezení jednotlivých druhů sov žijících na našem území.....	6
1.1.1. Kalous pustovka (<i>Asio flammeus</i>).....	6
1.1.2. Kalous ušatý (<i>Asio otus</i>).....	6
1.1.3. Kulíšek nejmenší (<i>Glaucidium passerinum</i>).....	7
1.1.4. Puštík bělavý (<i>Strix uralensis</i>).....	7
1.1.5. Puštík obecný (<i>Strix aluco</i>).....	8
1.1.6. Sova pálená (<i>Tyto alba</i>).....	8
1.1.7. Sýc rousný (<i>Aegolius funereus</i>).....	8
1.1.8. Sýček obecný (<i>Athene noctua</i>).....	9
1.1.9. Výr velký (<i>Bubo bubo</i>).....	10
1.1.10. Výreček malý (<i>Otus scops</i>).....	10
1.2. Role sov v ekosystémech.....	11
1.3. Zdroje ohrožení sov.....	13
2. Právní ochrana sov v mezinárodním právu.....	17
2.1. Mezinárodní mezivládní úmluvy chránící sovy.....	18
2.1.1. Vývoj mezinárodní ochrany sov.....	18
2.1.2. Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě.....	20
2.1.3. Program OSN pro životní prostředí.....	20
2.1.4. Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva.....	21
2.1.5. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví.....	21
2.1.6. Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	22
2.1.7. Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů..... Svět zná úmluvu.....	23
2.1.8. Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť.....	24
2.1.9. Úmluva o biologické rozmanitosti.....	26
2.1.10. Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat.....	32
2.1.11. Memorandum o porozumění o ochraně stěhovavých dravců a sov Afriky a Eurasie	36
2.2. Mezinárodní nevládní organizace věnující se ochraně sov.....	37
2.2.1. BirdLife International.....	37
2.2.2. Světový svaz ochrany přírody.....	37
2.2.3. Federace EUROPARC.....	38
2.3. Shrnutí.....	39
3. Ochrana sov v unijním právu.....	41
3.1. Úvod do unijního práva životního prostředí.....	43
3.2. Sekundární zdroje právní úpravy Evropské unie chránící sovy.....	49
3.2.1. Směrnice o ochraně volně žijících ptáků.....	50

3.2.2.	Směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.....	54
3.2.3.	Nařízení o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazivních nepůvodních druhů.....	57
3.2.4.	Nařízení Rady o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi.....	58
3.3.	Koncepční nástroje a programy EU, které se týkají ochrany sov.....	60
3.3.1.	Osmý akční program pro životní prostředí.....	60
3.3.2.	Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030.....	62
3.3.3.	Strategie EU přibližující ochranu dravců.....	63
3.3.4.	Metodologie pro plánování zotavení ptačích druhů EU.....	63
3.4.	Shrnutí.....	64
4.	Ochrana sov v národních právech Evropy.....	66
4.1.	Ochrana sov v národním právu České republiky.....	66
4.1.1.	Druhová ochrana sov.....	67
4.1.2.	Územní ochrana sov.....	80
4.1.3.	Strategické koncepční plány ČR.....	86
4.1.4.	Shrnutí.....	89
4.2.	Ochrana sov v národním právu Slovenské republiky.....	90
4.2.1.	Všeobecná ochrana.....	90
4.2.2.	Zvláštní ochrana.....	91
4.2.3.	Územní ochrana.....	93
4.2.4.	Odpovědnost za nezákonné nakládání s chráněnými druhy.....	93
4.2.5.	Shrnutí.....	94
4.3.	Ochrana sov v národním právu Francie.....	95
4.3.1.	Druhová ochrana.....	95
4.3.2.	Územní ochrana.....	98
4.3.3.	Odpovědnost za nezákonné nakládání s chráněnými druhy.....	99
4.3.4.	Shrnutí.....	99
	Závěr.....	102
	Seznam použitých zkratk.....	116
	Seznam použitých zdrojů.....	117
	Ochrana druhů sov žijících na území České republiky v mezinárodním, unijním a národním právu Evropy.....	138
	Protection of owl species living on the territory of the Czech Republic in international, EU and national European law.....	139

Úvod

„*Symboly Athéninými jeví se zvláště sova a kohout. Sova, pták noční, jest nejvhodnějším symbolem bohyně měsíčné (A. de Gubernatis, Die Thier in der indogerm. Mythol. s. 526). Snad přispělo k volbě symbolu tohoto i to, že věštila sova krásné počasí. Proto snad, že byla pokládána za věstkyni počasí, držívá sova (nebo někdy orel) na antických mincích blesk Athénin (tak zobrazen také orel na minci lokridské; srv. Mionnet na m. u, I s. 345 č. 1033). Symbolem moudrosti stala se sova teprve tehdy, když spatřována v Athéně bytost ethická, zvláště bohyně moudrosti a umění. Pozoruhodno jest, že také u některých praobyvatelů amerických má sova týž význam (Zeitschrift für Völkerkunde VII s. 306). Také Artemidě jest sova symbolem na stříbrné minci z Leukadie (Müller-Wieseler, Denkm. II tab. č. 175 a).*“¹

Sovy se trvale zapsaly do mýtů západoevropské i severoamerické kultury, o čemž svědčí i úryvek z české z konce 19. století, kde je sova popsána jako atribut řecké bohyně moudrosti a války Pallas Athény. V těchto antických bájích se jedná konkrétně o druh sovy sýčka obecného, který podle této bohyně získal i své latinské přízvisko *Athene noctua*.

Sovy jsou řádem masožravých ptáků, kteří se z většiny adaptovali na lov v noci. Sovy byly po staletí běžnou součástí evropské krajiny, avšak s narůstající lidskou činností, která měnila krajinu a která stále více zasahovala do biotopů těchto druhů, sovi přítomnost v krajině začíná být stále vzácnější.

Lidé si už v minulosti uvědomovali hospodářskou důležitost vybraných druhů dravců a sov a časem objevili i jejich environmentální hodnotu. V moderních dějinách na zákonnou ochranu ptáků poprvé narazíme v jižní Evropě v Království obojí Sicílie v roce 1819 a později ve Vatikánu v roce 1826, kde je omezováno chytání ptáků určitými prostředky nebo v určité roční době.² Na tyto snahy navázal německý stát Hesenské velkovévodství v roce 1837, který zákonem chránil ptactvo zemědělsky užitečné.³ V roce 1887 je v Německu přijat říšský zákon na ochranu ptactva.⁴ České země stejně jako většina rakousko-uherského císařství vydávají zemské zákony na ochranu ptactva 30. dubna 1870.⁵ Ty však platí pouze na území dnešních

¹ ŠTASTNÝ Jan, LEPARĚ Jan, SOKOL Josef. *Čítanka pro školy obecné i měšťanské*. Díl IV. Vydání 2. Praha: C. k. školní knihosklad, 1890. s. 15.

² PROCHÁZKA, Jan, Svatopluk. *Ochrana ptactva po stránce mezinárodní*. Zemědělský archiv roč. XIX, č.5-6, 1928. s. 3.

³ PROCHÁZKA, Jan, Svatopluk. *Ochrana ptactva po stránce mezinárodní*. Zemědělský archiv roč. XIX, č.5-6, 1928. s. 4.

⁴ SCHLAGHAMERSKÝ, Jiří. *Ochrana přírody: úvod, historie oboru* [online]. [cit. 14.10.2022]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1431/podzim2011/Bi8710/um/27698311/1_OPuvod_2011.pdf

⁵ PROCHÁZKA, Jan Svatopluk. *Ochrana ptactva po stránce mezinárodní*. Zemědělský archiv roč. XIX, č.5-6, 1928. s. 4.

Čech.⁶ Československo poskytovalo ochranu vybraným druhům ptáků a jejich hnízd prostřednictvím nařízení č.205/1924 ze Sbírký zákonů, které recipovalo Pařížskou konvenci na ochranu ptáků. Později se ochrana ptactva přesunula do zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody, který komplexněji upravoval problematiku ochrany přírody. S vývojem environmentální problematiky došlo k přijetí nového zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který je základem české ochrany ptactva do dnes.⁷

S ochranou sov souvisí i ochrana biologické rozmanitosti, poněvadž jejich chránění se často uplatňuje v rámci širší ochrany biodiverzity. Proto se tato práce bude vedle úzce zaměřené ochrany sov zaměřovat i na ochranu biologické rozmanitosti.

Soví populace přesahují národní hranice států a mnohé druhy migrují i napříč kontinenty, proto je při snaze o jejich ochranu velmi důležitá mezinárodní spolupráce. Ta se odehrává ve dvou sférách, a to na úrovni mezinárodního práva a na úrovni práva Evropské unie. V této diplomové práci tedy bude věnována část mezinárodním úmluvám o ochraně sov a ochraně biodiverzity a část o unijnímu právu reflektujícímu ochranu sov a biodiverzity.

V evropském prostředí bývá ochrana sov v právních rádech členských států Evropské unie velkou měrou harmonizována. Přesto ale mohou existovat odlišnosti v ochraně sov na úrovni států. V rámci této práce budou srovnávány právní řády České republiky, Slovenské republiky a Francouzské republiky. Tyto země nebyly vybrány bezdůvodně. Počet srovnávaných právních řádů byl zvolen tak, aby byl úměrný vůči požadavkům na podrobnost a rozsah diplomové práce. Největší pozornost je věnována zkoumání právního řádu České republiky, jehož poznání bylo hlavní obsahem mého magisterského studia. Na území všech tří států žijí stejné druhy sov, takže všechny zvolené právní řády pojí i totožné objekty ochrany. Slovenský právní řád je pak zajímavým objektem zkoumání z toho důvodu, že staví na společných československých právních základech, avšak již více než třicet let se vyvíjí samostatně, při jeho výběru byla zohledněna i častá migrace vybraných sovích druhů přes společnou státní hranici v oblasti Beskyd a Bílých Karpat. Právní řád Francie byl zvolen pro srovnávání jako reprezentant práva s odlišnou právní historií, a také proto, že jsem frankofonní a mohu uplatnit své znalosti při analýze francouzské legislativy.

Na základě shromážděných informací o způsobu života sovích druhů budou hodnoceny právní instituty ptačí ochrany, jejich aktuálnost a efektivita. Předmětem zkoumání předložené práce je zjistit (i) potřebují-li soví druhy zvláštní právní ochranu, (ii) jaký význam

⁶ MAXIMOVIČ. R. *Příroda a člověk – Ochrana přírody a přírodních památek.*

Sborník pokroků současného lidstva. díl 2. Praha: Nakladatelství VI. Orel, 1931. s. 197-264.

⁷ DAMOHORSKÝ, M. DROBNÍK, J. SMOLEK, M. SOBOTKA, M. STEJSKAL, V. *Právo životního prostředí.* 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 378. ISBN 978-80-7400-338-7.

pro ochranu sov mají mezinárodní úmluvy, (iii) jakými prostředky ochrany sov disponuje unijní právo, (iv) jaké nástroje ochrany sov užívají zvolené národní právní řády, (v) jak kvalitní je mechanismus ochrany sov na úrovni vybraných členských států a Evropské unie, a (vi) jaké kroky je třeba učinit k efektivnější ochraně sov na unijní i národní úrovni.

Práce je členěná do čtyř velkých kapitol, avšak tematicky se člení na dvě části. Předmětem první části je zoologické vymezení českých sovích druhů a jejich podstatných charakteristik jako je místo výskytu, způsob života, největší zdroje ohrožení a dotčenost druhu. Tyto informace biologického charakteru jsou nezbytné pro správnou identifikaci různých forem nebezpečí, kterým sovy čelí, a na které se snaží reagovat právní prostředky ochrany sov. V druhé, tematicky rozsáhlejší části práce je věnována pozornost poznání právní úpravy ochrany sov, její aplikace a kritickému zhodnocení kladů a záporů úpravy. Ve vztahu k ochraně sov je nejprve analyzováno mezinárodní právo, poté právo unijní a nakonec právní řády třech vybraných států. Závěr práce shrne popsané právní aspekty ochrany sov a podá výklad k základním výzkumným otázkám předloženým výše.

1. Věcné důvody ochrany sov žijících na území České republiky

Kategorie živočichů sov (*Strigiformes*) je řádem ptáků, který se dělí na čeled' sovovitých (*Tytonidae*) a početnější čeled' puštíkovitých (*Strigidae*). Sovy obývají všechny kontinenty až na Antarktidu. V České republice⁸ se vyskytuje devět zástupců čeledě puštíkovitých a pouze jeden zástupce čeledě sovovitých, totiž sova pálená (*Tyto alba*).

Sovy disponují kulatou hlavou, která je vůči tělu ve srovnání s ostatními ptáky nápadně velká. Dominuje jí podobně jako u dravců ostře zahnutý zobák, avšak soví zobák bývá kratší, širší a více zahnutý. Sovám se kolem očí tvoří srdcovitý vějíř z peří zvaný závoj, který jim dobře slouží jako parabolický zesilovač zvuků a pomáhá tak při nalezení kořisti.⁹

Sovy mají oči umístěné na čelní straně hlavy, ne ze strany jako většina ptáků. Puštíkovití disponují oproti sovovitým obzvláště velkýma očima. Sovy téměř nemohou hýbat očima v očních důlcích, protože oči jsou pevně uchyceny v lebeční dutině. Tento handicap jim vynahrazuje pohyblivá krční páteř, která umožňuje otočit hlavu až o 270°.

Sovy ovládají schopnost perspektivního vidění na podobné úrovni jako člověk. Dostatečná vzdálenost mezi očima, která je pro perspektivní vidění nutná, je zajištěna dostatečnou velikostí hlavy nebo větší a hranatější hlavou ve srovnání s hlavou u malých sov, jako např. u sýčka obecného.

Zrak sovy se přizpůsobil lovu ve tmě. K vidění jim stačí minimální zdroje světla, avšak v úplné tmě jsou sovy slepé.¹⁰

Sovy potřebují k dokonalému odhadu vzdálenosti vlastní pohyb v prostoru, čeho dosahují potřepáváním, natáčením hlavy do strany či letem.

Mocným nástrojem sov je dokonalý sluch. Sovy disponují vysokou mírou sluchových buněk ve sluchových nervech. Sova otáčí hlavou tak dlouho, dokud není zachycený zvukový vzruch v obou uších stejně silný, z čehož vyplývá, že zdroj zvuku musí být přímo před ní.

Obě čeledě sov jsou aktivní za soumraku a v noci, ale sova se dokáže adaptovat i na lov v denních hodinách, když jí konkuruje jiná sova, nebo pokud je třeba lovit delší část dne.

Sovy mají jak měkké péřové peří, tak i vnější krycí peří. Vnitřní prapory jsou tvořeny vlasovitým peřím zajišťujícím dobrou termoregulaci. Toto měkké peří tvoří sovám opticky mnohem větší siluetu, než jaká je velikost samotného sovího těla. Prapory vnějšího povrchového peří krajních ručních letek mají pilovitou strukturu, což při letu zabraňuje tvorbě

⁸ Dále i ČR

⁹ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 15. ISBN 978-80-86891-53-8.

¹⁰ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND. 2007. s. 14-15. ISBN 978-80-86891-53-8.

vzduchových vírů a vzniku slyšitelných vibrací. Sovy disponují velkou plochou křídel, což snižuje šumění křídel a plošné zatížení. To sovám umožnilo osvojení si neslyšného způsobu letu, díky němuž se nepozorovaně přibližují ke kořisti.¹¹ Jejich peří je laděné v přírodních tónech hnědé, černé, béžové a bílé barvy, což jim zaručuje řádné maskování v korunách stromů.

Silné nohy s pařátky sovám umožňují lapit kořist. České druhy sov mají nohy opeřené až po prsty a drápy, avšak jižněji bychom našli i druhy sov s holýma nohama. Pařát sovy je zygodaktilní, což znamená, že jí dva prsty pařátku směřují dopředu a druhé dva prsty pařátku dozadu. Jde o charakteristické uspořádání pařátů ptactva žijícího v lesích a šplhajícího často po stromech.¹²

Jednotlivé druhy sov se liší velikostně. K největší druhům patří výr velký (*Bubo bubo*), který dorůstá velikosti 60-71 cm, v rozpětí křídel má téměř 2 metry a váží až 4,5 kg. Naopak nejmenším sovím druhem je kulíšek trpasličí obývající převážně pouštní oblasti Mexika s délkou těla 12,4-14,4 cm a s rozpětím křídel 27 cm.

Většina sov netvoří hejna, ale žije samostatně. V nočních tmách vyráží lovit svou kořist jako hmyz, ptactvo, mláďata ptáků, drobné i větší savce, některé druhy polapí i ryby.

Sovy mohou na rozdíl od dravců setrvávat v bezprostřední blízkosti své kořisti. Tato skutečnost zlepšuje odhalení a zaměření objektu. Sova nalétává na kořist přímo. Těsně před fyzickým kontaktem vystrčí pařáty, kterými kořist chytne, zatáhne hlavu dozadu, čímž si chrání oči, které v okamžiku útoku z důvodu bezpečnosti zavírá. Sovy usmrcují kořist tak, že špicí zobáku rozdrtí lapenému živočichovi mozek. Jedině výr usmrcuje chycenou kořist protnutím dlouhými drápy stejně jako dravec.¹³

Sovy hnízdí v dutinách stromů, ve hnízdech jiných ptáků, vírovití hnízdí pod zastřešenými skalními převisy či na holé zemi. Sovy hnízdící v dutinách se dobře adaptovaly na hnízdění v budkách.¹⁴ Puštík obecný, sova pálená a sýček obecný se přizpůsobili životu v blízkosti lidských sídel, kde hnízdí v kostelních věžích, v hospodářských budovách na půdách.

¹¹ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 14. ISBN 978-80-86891-53-8.

¹² LIU, Mingwei. LI, Rihui. HARRIS, Jerald, D. MATSUKAWA, Masaki. *Earliest zygodactyl bird feet, Evidence from Early Cretaceous roadrunner-like tracks*. Naturwissenschaften. díl 94. část 8. s. 657-665. [online]. [cit. 08.11.2022]. Dostupné z: <https://ui.adsabs.harvard.edu/abs/2007NW.....94..657L/abstract>

¹³ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 14-15. ISBN 978-80-86891-53-8.

¹⁴ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 16. ISBN 978-80-86891-53-8.

Soví vejce jsou kulatá a bílá, jak to bývá u ptáků hnízdících v dutinách stromů. Sovám chybí vole, ve kterém by rozpouštěly kosti své kořisti, proto jsou kosti po jisté době vyvrženy spolu s nestrávenými chlupy. Mláďata sov se na rozdíl od mláďat dravců líhnou slepá a hluchá.¹⁵

1.1. Vymezení jednotlivých druhů sov žijících na našem území

1.1.1. Kalous pustovka (*Asio flammeus*)

Tato středně velká, silná sova¹⁶ obývá otevřená vlhká místa jako tundru, rašeliniště, pole louky a vřesoviště.¹⁷ Kalous se vyskytuje ve studeném a mírné pásu Evropy, Afriky, Asie a obou Amerik. V letech 1985-1989 bylo v ČR zaznamenáno nanejvýš 5 hnízdících párů. Druh byl zařazen mezi kriticky ohrožené, ale vzhledem k jeho silné fluktuaci bylo přehodnoceno zařazení do kategorie nevhodné pro hodnocení.¹⁸ Tuto sovu nadále chrání vyhláška č. 395/1992 Sb., která ji řadí mezi silně ohrožené druhy,¹⁹ byť červený seznam ohrožených druhů IUCN hodnotí jako málo dotčený druh.

1.1.2. Kalous ušatý (*Asio otus*)

Jde o větší štíhlou sovu²⁰, která pobývá hlavně na okrajích jehličnatých lesů, ale i v parcích či na hřbitovech. Kalous se v závislosti na roční době pohybuje v Severní Americe, a Eurasii. Za hlavní zdroj potravy mu slouží hraboš polní, jiní hlodavci a ptáci. Populace kalousů koliduje s gradací populace hraboše polního.²¹ Kalous bývá napadán jinými dravci jako jsou orli, sokol stěhovavý a vír velký.²² U nás bylo napočítáno 4000-8000 hnízdících párů, přičemž některé zůstávají celoročně a některé migrují.²³ V Červeném seznamu ohrožených druhů je kalous ušatý označen jako málo dotčený druh, což znamená, že jeho

¹⁵ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 16. ISBN 978-80-86891-53-8.

¹⁶ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 78. ISBN 978-80-86891-53-8.

¹⁷ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 78. ISBN 978-80-86891-53-8.

¹⁸ CHOBOT, Karel. NĚMEC, Michal. *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2017. s. 140. ISBN 978-80-88076-46-9.

¹⁹ Vyhláška č. 395/1992 Sb., Ministerstva životního prostředí České republiky, ze dne 11. června 1992, kterou se provádí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

²⁰ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 76. ISBN 978-80-86891-53-8.

²¹ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 76. ISBN 978-80-86891-53-8.

²² KIRSCHBAUM, Kari. IVORY, Alicia. *Asio otus long-eared owl*. University of Michigan Museum of Zoology. 1999. [online]. [cit. 11.11.2022]. Dostupné:

https://animaldiversity.org/site/accounts/information/Asio_otus.html

²³ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 76. ISBN 978-80-86891-53-8.

populace zažívá pokles, nikoli však dramatický.²⁴ Kalous ušatý nepatří v ČR mezi zvláště chráněné druhy živočichů.

1.1.3. Kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*)

Kulíšek je naší nejmenší sovou. Žere drobné savce a ptáky. Tato všestrannost zajišťuje stabilní populaci sovičky.²⁵ Vyskytuje se v hustě zarostlých jehličnatých lesích střední a severní Eurasie.²⁶ Na českém území jde o pravidelně hnízdící nemigrující druh čítající 1200-2000 párů, který je však českým seznamem ohrožených druhů řazen mezi zranitelné druhy a vyhláškou mezi silně ohrožené druhy.²⁷ Dle stupňů hrožení Mezinárodního svazu ochrany přírody jde o málo dotčený druh.²⁸

1.1.4. Puštík bělavý (*Strix uralensis*)

Po výrovi velkém jde o druhou největší sovou ve střední Evropě. Obývá lesy. Při nedostatku potravy zalétává do níže položených krajů. Celoročně se vyskytuje od Norska přes pás severní Asie po Japonské souostroví. Ve východní Evropě obývá převážně oblasti Karpat a Dinárských hor. V roce 1975 se začalo s umělým vysazováním puštíka v Bavorsku a na Šumavě. Od roku 2003 na Šumavě hnízdí 10-20 párů a v Beskydech 15-20 párů. Stupnice ohroženosti druhů IUCN hodnotí puštíka bělavého jako málo dotčený druh, čítající 640 000 - 1 052 000 ptáků.²⁹ V Česku jde o kriticky ohrožený druh sovy.³⁰ V České republice jejich počty mírně stoupají zásluhou programu posílení populace zastřešeného Správou CHKO Třeboňsko a několika českými zoologickými zahradami.³¹

1.1.5. Puštík obecný (*Strix aluco*)

Jde o stálou větší robustnější sovou smíšených lesů parků a alejí, která loví hlavně hraboše polního, myšice a ptáky u krmítek. Žije na celé ploše Evropy, v severní Africe, a obývá až střední Rusko a Kavkaz. Česká populace puštíka obecného čítá 10 000-18 000

²⁴ CHOBOT, Karel. NĚMEC, Michal. *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2017. s. 143. ISBN 978-80-88076-46-9.

²⁵ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 92. ISBN 978-80-86891-53-8.

²⁶ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 92. ISBN 978-80-86891-53-8.

²⁷ Vyhláška Ministerstva životního prostředí České republiky č. 395/1992 Sb. ze dne 11. června 1992, kterou se provádí některé ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

²⁸ CHOBOT, Karel. NĚMEC, Michal. *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2017. s. 143. ISBN 978-80-88076-46-9.

²⁹ Anon. *Ual Owl*. [online]. [cit. 13.11.2022]. Dostupné z: <https://www.iucnredlist.org/species/22689108/199908915>

³⁰ Vyhláška č. 395/1992 Sb., Ministerstva životního prostředí České republiky, ze dne 11. června 1992,

³¹ KLOUBEC, Bohuslav, KÖSSL. Roman. *Reintrodukce puštíka bělavého střeoevropského*. [online]. [cit. 13.11.2022]. Dostupné z: <https://zoohluboka.cz/reintrodukce-pustika-belaveho-stredoevropskeho>

hnízdících párů, čímž se stává nejpočetnější českou soví populací. Není tedy překvapivé, že podle Červeného seznamu ohrožených druhů ČR jde o málo dotčený druh, který nepodléhá zvláštní druhové ochraně.³²³³

1.1.6. Sova pálená (*Tyto alba*)

Tato středně velká sova loví převážně hraboše, rejsky, potkany, drobné savce a výjimečně ptáky a obojživelníky. Sova pálená se vyskytuje v teplých oblastech napříč všemi kontinenty. U nás žije na otevřených prostorech v blízkosti lesů a luk.³⁴ V ČR bylo v letech 1985-1989 napočítáno 400-700 hnízdících párů sovy pálené. Proto byla zařazena mezi ohrožené druhy na českém Červeném seznamu ohrožených druhů, byť Červený seznam IUCN ji vyhodnocuje jako málo dotčený druh. V letech 2001-2003 u nás hnízdilo už jen 130-500 párů a jejich počet nadále klesá. Proto byla sova nově zařazena do kategorie kriticky ohrožených druhů³⁵ Vyhláška č. 395/1992 Sb. řadí sovu pálenou mezi silně ohrožené druhy.³⁶ Početnost sovy negativně ovlivňuje navázání na početnost populace hlavního potravního zdroje hraboše polního, na dlouhé zimy se sněhovou pokrývkou, na časté kolize s automobilovou dopravou a v neposlední řadě na úbytek hnízdišť na lidských stavbách.

1.1.7. Sýc rousný (*Aegolius funereus*)

Jde o menší sovičku žijící v hustých lesních porostech. Za potravu jí nejčastěji slouží hraboši, myšice, v menší míře rejsci a malí ptáci. Hnízdí od západní Evropy po kontinentální Asii. Na našem území se vykytuje celoročně. Svého času výrazně vrostla obsazenost polí sýce rousným. V letech 1973-1977 byla zaznamenána jen 10% obsazenost polí, avšak v letech 2001-2003 tvořila již 37 %. Stejně tak byl zaznamenán nárůst z 550-800 párů v letech 1985-1989 na 1500-2000 párů v letech 2001-2003. V 80. letech 20 století byl sýc rousný zařazen na Červený seznam ohrožených druhů do kategorie zranitelný druh, ve které setrvává do dnes, poněvadž nepřesáhl hranici 10 000 dospělých jedinců.³⁷ V České republice je sýc rousný prohlášen vyhláškou č. 395/1992 Sb. za druh silně ohrožený.³⁸ Červený seznam IUCN řadí tuto sovu mezi málo dotčené druhy.

³² THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 88. ISBN 978-80-86891-53-8.

³³ CHOBOT, Karel. NĚMEC, Michal. *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2017. s. 148. ISBN 978-80-88076-46-9.

³⁴ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 72. ISBN 978-80-86891-53-8.

³⁵ CHOBOT, Karel. NĚMEC, Michal. *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2017. s. 119. ISBN 978-80-88076-46-9.

³⁶ Vyhláška č. 395/1992 Sb., Ministerstva životního prostředí České republiky, ze dne 11. června 1992, kterou se provádí některé ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

³⁷ CHOBOT, Karel. NĚMEC, Michal. *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2017. s. 131. ISBN 978-80-88076-46-9.

1.1.8. Sýček obecný (*Athene noctua*)

Je to malá stálá sova, která se živí převážně hrabošem polním, jinými hlodavci, brouky a v zimě i ptáky. Vyskytuje se od Anglie a Maroka až po Koreu.³⁹ V Česku zaznamenáváme velký úbytek sýčka obecného na celém území. Jejich počty klesly z 700-1100 párů v letech 1985-1989 na 250-500 párů v letech 2001-2003. V roce 2017 byla populace odhadována na pouhých 100 hnízdících párů.⁴⁰ Stav hnízdící populace je nyní minimální, proto byl sýček přeřazen z kategorie ohrožený druh do kategorie kriticky ohrožený druh.⁴¹ V České republice je sýček obecný řazen vyhláškou č. 395/1992 Sb. mezi druhy silně ohrožené.⁴² Červený seznam IUCN druh hodnotí jako málo dotčený. Obrodit populace sovičky se snaží Záchranný program sýčka obecného⁴³ nebo přeshraniční sasko-český projekt ATHENE.⁴⁴

1.1.9. Výr velký (*Bubo bubo*)

Jde o největší středoevropskou sovu rovnající se velikostí orlu, která žije v lesích, avšak lovit vyráží do otevřené krajiny. Hlavní část potravy tvoří hraboš polní (66% potravy), a ptáci (15% potravy). Výra velkého bychom našli v subtropickém, mírném až subarktickém pásmu Evropy a Asie. Ve střední Evropě hnízdí nanejvýš 2400 párů, z toho 600-800 párů v Německu, 120 párů ve Švýcarsku, 320 párů v Rakousku. Na území Česka hnízdilo v letech 1973-1977 400-600 párů, v období 1985-1989 početnost výra vrostla na 600-950 párů, v letech 2001-2003 početnost zůstává podobná jako v milém sledovaném období na 600-900 párech. Zdá se tedy, že se výří populace stabilizovala. Pro populaci výra velkého představují největší hrozbu nárazy do elektrického vedení, srážky s auty a s vlaky, časté vyrušováním na hnízdištích a cílené pronásledování tohoto ptáka jako škodné.⁴⁵ Výr velký byl zařazen do

³⁸ Vyhláška č. 395/1992 Sb., Ministerstva životního prostředí České republiky, ze dne 11. června 1992, kterou se provádí některé ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

³⁹ Anon. *Little Owl*. [online]. [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: <https://www.bto.org/our-science/projects/project-owl/learn-about-owls/little-owl>.

⁴⁰ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 86. ISBN 978-80-86891-53-8.

⁴¹ CHOBOT, Karel. NĚMEC, Michal. *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2017. s. 119. ISBN 978-80-88076-46-9.

⁴² Vyhláška č. 395/1992 Sb., Ministerstva životního prostředí České republiky, ze dne 11. června 1992, kterou se provádí některé ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁴³ Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Ministerstvo životního prostředí. *Záchranný program pro sýčka obecného (*Athen noctua*) V České republice*. [online]. 2020 [cit. 07.03.2023]. Dostupné z: file:///C:/Users/Pe%C5%A5a/Downloads/ZP_sycekobecnny_AOPK_2020_fin.pdf.

⁴⁴ Anon. *Projekt ATHENE – záchrana sýčků severních Čech*. [online]. Česká společnost ornitologická 2002-2023. [cit. 03.04.2023]. ISSN 1803-6791. Dostupné z: <https://www.birdlife.cz/co-delame/vyzkum-a-ochrana-ptaku/ochrana-druhu/sycek-obecnny/athene/>

⁴⁵ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 74. ISBN 978-80-86891-53-8.

kategorie ohrožený druh v Červeném seznamu ohrožených druhů.⁴⁶ V České republice je výr velký uveden v příloze vyhlášky č. 395/1992 Sb. mezi zvláště chráněnými druhy jako ohrožený druh.⁴⁷ V celosvětovém měřítku je výr velký hodnocen červeným seznamem IUCN jako málo dotčený druh.

1.1.10. Výreček malý (*Otus scops*)

Tato malá sovička obývá kulturní step, lesostep, savany, vesnice a parky. Zaměřuje se na predaci velkého hmyzu, dalších bezobratlých, výjimečně drobných ptáků a rosniček. Výreček malý obývá teplé a subtropické oblasti Evropy, západní Asie a severu Afriky. Ve Švýcarsku hnízdí 12-15 párů, v jihovýchodním Rakousku hnízdí maximálně 30 párů. V Česku zahnízdí výreček ojediněle na jižní Moravě. Poprvé byla hnízdící sovička zaznamenána na našem území v roce 1998 v oblasti Bílých Karpat. Později bylo prokázáno několik dalších zahnízdění ve stejných horách, ale ze slovenské strany⁴⁸. V letech 2001-2003 byla početnost stanovena na 0-4 páry, načež byl výreček malý přeřazen do kategorie druhů nevhodných pro hodnocení dle Červeného seznamu ohrožených druhů.⁴⁹ Světový červený seznam ohrožených druhů IUCN hodnotí tento druh jako málo dotčený. V České republice se výreček malý dostal vyhláškou č. 395/1992 Sb. mezi zvláště chráněné druhy do kategorie kriticky ohrožený druh.⁵⁰ Populace výrečka malého je silně ovlivněna početností hmyzu, proto jejich množství limituje vrůstající intenzifikace a chemizace zemědělství, která snižuje početnost hmyzí biomasy.⁵¹

1.2. Role sov v ekosystémech

Sovy patří spolu s dravci mezi vrcholové predátory stojící na pomyslné špičce pyramidy potravních vztahů. Významně přispívají k regulaci počtu drobných hlodavců v lesích, a na polích. Pokud není na hlodavce vyvíjen dostatečný predanční tlak, přemnoží se a jejich populace páchá značné škody na majetku, zejména na zemědělských plodinách a lesích. Sovy si současně nekonkurují s dravci, byť mají stejnou potravní základnu, neboť sovy si

⁴⁶ CHOBOT, Karel. NĚMEC, Michal. *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2017. s. 124. ISBN 978-80-88076-46-9.

⁴⁷ Vyhláška č. 395/1992 Sb. Ministerstva životního prostředí České republiky. ze dne 11. června 1992, kterou se provádí některé ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁴⁸ Dále i SK

⁴⁹ CHOBOT, Karel. NĚMEC, Michal. *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2017. s. 139-140. ISBN 978-80-88076-46-9.

⁵⁰ Vyhláška č. 395/1992 Sb. Ministerstva životního prostředí České republiky. ze dne 11. června 1992, kterou se provádí některé ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁵¹ THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. s. 82. ISBN 978-80-86891-53-8.

obstarají potravu většinou v jinou denní dobu, pokud nejsou okolnostmi donuceny lovit i přes den.⁵²

Dalším negativním dopadem přemnožení hlodavců je rozvoj nemocí, kterému predátoři mohou zabránit. Svou loveckou činností mohou odebírat uhynulé, nemocné, zraněné jedince, čímž tříbí vybrané lovené populace.⁵³

Sovy obývají rozmanité krajiny a k svému rozšíření potřebují pro lov jako jsou lesy s dostatečně velkými průseky a palouky nebo zemědělskou krajinu oplývající bohatými stálými travními porosty, které skýtají stabilní zdroj potravy v době, kdy zemědělsky využívané pozemky nenabízejí dostatek obživy. Pro hnízdění většiny druhů jsou nutné s staré stromy, půdní prostory, kryté skalní římsy či umělé budky. Pokud se sovám nedostává takových to podmínek, nemohou expandovat a účinně regulovat hlodavčí populace. Naše krajina se svou většinovou zemědělskou velkovýrobou zvyhodňuje polní hlodavce na úkor životních příležitostí dravců a sov.

Hlavním škůdcem českého zemědělství je z řad hlodavců hraboš polní (*Microtus arvalis*), který je zároveň hojnou složkou potravy všech českých druhů sov, především kalouse ušatého (*Asio otus*), sovy pálené (*Tyto alba*), sýčka obecného (*Athene noctua*) a puštíka obecného (*Strix aluco*), jejichž počty závisejí na kolísání hraboší populace.⁵⁴ Byl prokázán pozitivní dopad dravců a sov na redukci populační exploze hraboše polního, konkrétně se jednalo o pozorování kalouse ušatého. Pokud se dravcům a sovám vytvoří příznivé podmínky pro život, napomáhají vyvažovat ekosystém, ve kterém se pohybují, predací přemnožených hrabošů polních.⁵⁵ V okamžik přemnožení hraboše polního či jiných hlodavců však bývá na vytváření příznivých podmínek pro výskyt dravců a sov pozdě, poněvadž mezi zahájením opatření a docílením poklesu počtu hlodavců je velká časová prodleva. Přítomnost dravců a sov je proto nutné řešit ještě před přemnožením hraboše polního, jako preventivní ochranu úrody a ekosystému.⁵⁶ Vytvoření příznivých podmínek pro výskyt dravců a sov, v podobě tvorby remízků, pastvin, ponechání starých a suchých stromů dále posiluje variabilitu daného stanoviště a zvyšuje biologickou rozmanitost a posiluje ekosystém.

⁵² ŠŤASTNÝ, Karel. BEJČEK, Vladimír. MIKULÁŠ, Ivan. TELENSKÝ, Tomáš. *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2014-2017*. Praha: Aventinum, 2021. s. 235. ISBN 978-80-7442-130-3.

⁵³ MARTIŠKO, Josef. *Ochrana dravců a sov v zemědělsky využívané krajině*. Brno: EkoCentrum Brno, 1999. s.73. ISBN: 80-902203-8-x.

⁵⁴ MARTIŠKO, Josef. *Ochrana dravců a sov v zemědělsky využívané krajině*. Brno: EkoCentrum Brno. 1999. s. 22, 28, 29. ISBN: 80-902203-8-x.

⁵⁵ Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis. Universitas, 2002 Svazek 50. s. 55.

⁵⁶ FILIPPOVOVÁ, Jarmila. *Sova pálená – významný predátor hraboše polního v řepářských výrobních oblastech*. [online]. Listy cukrovarnické a řepářské. [cit. 13.03.2023]. Dostupné z: http://www.cukr-listy.cz/on_line/2017/PDF/230-231.pdf. s. 230-231.

Ilustrativní může být příklad z Královéhradecka, kde bylo v rozmezí let 1979 až 1994 rozmístěno cca 1450 ptačích budek na polích i víceletých pícninách o rozloze 536 km². Otevřená zemědělská krajina s vysokou nabídkou potravy v podobě hraboše polního (*Microtus arvalis*) a nové hnízdní příležitosti přilákaly vedle káně lesní (*Buteo buteo*), hlavně kalouse ušatého (*Asio otus*), sovu pálenou (*Tyto alba*), sýčka obecného (*Athene noctua*) a puštíka obecného (*Strix aluco*). Pravděpodobně právě faktor silného predančního tlaku v průběhu celého roku vedl ke snížení hustoty výskytu hrabošů při maximální početnosti 1500 jedinců na ha louky koncem 80. let na 450 jedinců na ha louky koncem 90. let, což počty hrabošů zredukovalo pod mez ekonomické škodlivosti a zcela vyloučilo potřebu používat rodenticidy na hubení drobných hlodavců.⁵⁷

Dalším početně zastoupeným hlodavcem v soví potravě je myšice křovinná (*Apodemus sylvaticus*) a myšice lesní (*Apodemus flavicollis*) hojně se vyskytující v zalesněných oblastech celého Česka. Oba hlodavci jsou semenožravá a nezpůsobují přímou škodu na lesích, avšak zabraňují přirozené obnově lesa. Myšice lesní netrpí vážnými výkyvy populací, proto ani druhy navázané na její predaci, třeba sýc rousný (*Aegolius funereus*), nejsou populačním kolísáním zatížené.

Sovy úspěšně loví i dva škůdce mladých stromků a semenáčků, totiž norníka rudého (*Clethrionomys glareolus*) a hraboše mokřadního (*Microtus agretis*). U obou byl pozorován okus mladých dřevin v zimním období. Hraboš mokřadní zažívá populační nárůst především v odlesněných holinách, a v místech velkých lesních kalamit, které nestačí být opět zalesněny.⁵⁸

Sovy se živí i hryzcem vodním (*Arvicola terrestris*), rozšířeným škůdcem zeleniny a kořenových systémů stromů, a myší domácí (*Mus musculus*). Z rejskovitých je nejvíce loven zdatný hmyzožravec rejsek obecný (*Sorex araneus*), který však nezpůsobuje škodu na majetku v zemědělství ani lesnictví.

1.3. Zdroje ohrožení sov

Sovy byly odjakživa běžnou součástí české přírody. Některé druhy se adaptovaly na lesní prostředí, např. sýc rousný (*Aegolius funereus*), kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*), puštík bělavý (*Strix uralensis*) a další, jiné přilnuli k zemědělské aktivitě

⁵⁷ DUSÍK, Miroslav. *Některé zkušenosti z praktické ochrany ptáků 10 - využití dravců a sov při tlumení gradací drobných hlodavců*. [online]. 2010. [cit. 13.03.2023]. Dostupné z: <http://www.vpcso.cz/nektre-zkusenosti-z-prakticke-ochrany-ptaku-10-vyuziti-dravcu-a-sov-pri-tlumeni-gradaci-drobnych-hlodavcu/>

⁵⁸ ŠTANÝ, Karel. BEJČEK, Vladimír. ZÁRYBNICKÁ, Markéta. *Využití predátorů v biologickém boji s drobnými hlodavci ve vyhlášených ptačích oblastech na Krušných horách*. [online]. Praha-Suchdol: Lesy České republiky, 2010. [cit. 13.03.2023] Dostupné z: <https://lesy.cz/wp-content/uploads/2016/12/biologicka-ochrana-syc-web.pdf>. Str. 3-4.

člověka, jako např. sova pálená (*Tyto alba*), sýček obecný (*Athene noctua*), či kalous ušatý (*Asio otus*). V posledních desetiletích však zaznamenáváme rapidní poklesy tradičních sovích druhů. Počty populace sovy pálené klesli z 400 až 700 hnízdících párů z pozorování v 80. letech na dnešních 100 až 200 párů, což je o tři čtvrtiny méně. Ještě drastičtější ústup zaznamenala populace sýčka obecného, která hnízdila v počtu 700 až 1100 párů v 80. letech, avšak odhady z roku 2017 mluví o cca 100 hnízdících párech. Naopak například početní stavy sýce rousného (*Aegolius funereus*) a výra velkého (*Bubo bubo*) se od 80. let 90. století daří stabilizovat.⁵⁹

Člověk velmi rychle mění krajinu, kterou sovy obývají a ty se nestačí dostatečně pružně přizpůsobovat všem změnám. Transformace ekosystémů v úrodných a exponovaných oblastech urbanizací, jež je doprovázena vyřazením půdy z jejích ekologických a produkčních funkcí, intenzifikace zorněním a intenzivním zemědělstvím, a poškození neúrodných nebo odlehlých regionů extenzifikací nejčastěji zatravněním či výsadbou monokulturních dřevin či ponechání ladem vede k úbytku biodiverzity a sovám neprospívá.⁶⁰

Krajina, ve které ubyly trvalé travní pásy, kosené a spásané traviny, louky, a zahrady, neskýtá trvale bohaté zdroje potravy. Sovy jsou pak odkázány jenom na lov na polích, kde však v zimě dochází k nedostatku, v důsledku čehož sovy lokalitu opouštějí, a v době množení hlodavců není jejich predáční tlak dostatečně velký, aby zabránil přemnožení hlodavců.⁶¹

Dále v krajině chybí solitérní stromy, sady, remízky a keře, aleje, které sovám skýtají místo k odpočinku, k lovu z čekané či k hnízdění. Úbytek přirozených hnízdních příležitostí trápí většinu sovích druhů. Lesní hospodářství neponechává v lesích dostatek starých stromů s dutinami, kde by se lesní sovy, mohli uhnízdit. V otevřené krajině najdeme příhodných dutin ve stromech také poskrovnu. Nejvíce poznamenané jsou ale synantropní druhy, které si osvojily hnízdění na věžích a v lodích kostelů, na půdách, v hospodářských budovách, jako jsou stáje, stodoly, kravíny, sušičky, mlýny a ve zříceninách hradů.⁶² Izolací těchto budov došlo k zaslepení velkého množství hnízdního potenciálu hlavně u sovy pálené (*Tyto alba*) a sýčka obecného (*Athene noctua*).⁶³

⁵⁹ CHOBOT, Karel. NĚMEC, Michal. *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2017. s. 119,124. ISBN 978-80-88076-46-9.

⁶⁰ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 49. ISBN 978-80-7552-229-0.

⁶¹ MARTIŠKO, Josef. *Ochrana dravců a sov v zemědělsky využívané krajině*. Brno: EkoCentrum Brno, 1999. s. 30. ISBN: 80-902203-8-x.

⁶² ŠTĀSTNÝ, Karel. *Dravci, sokoli a sovy, v ilustracích Pavla Procházky*. Praha: AVENTIUM, 2017. s. 248. ISBN 978-80-7442-086-3.

⁶³ MARTIŠKO, Josef. *Ochrana dravců a sov v zemědělsky využívané krajině*. Brno: EkoCentrum Brno, 1999. s. 59. ISBN: 80-902203-8-x.

Sovy ohrožuje i vyrušení v období hnízdění. Při vyplašení v době snášení či vysezování vajec hrozí, že budou mláďata opuštěna, a jsou-li vyplašena větší mláďata, může dojít k nedobrovolnému opuštění hnízda.⁶⁴

Člověk stále více fragmentuje krajinu, což vede k novým zdrojům ohrožení volně žijících živočichů. V kontextu ochrany ptáků představují riziko zejména dráty vysokého napětí, které mohou dát sově smrtící elektrický výboj. Ve Švýcarsku byly zaznamenány výrazné ztráty dravců, sov a čápa bílého v důsledku kontaktu s elektrickým vedením.⁶⁵ Mnohé sovy usmrtí i srážka s jedoucím vozidlem. Dopravní komunikace představují hrozbu především pro mladé a nezkušené sovy, které rády loví hlodavce v travnatých pásech u cest.⁶⁶ Dalším zdrojem ohrožení je budování vodních přehrad, jež často narušuje biotopy vodního ptactva, stavba větrných elektráren zase odrazuje ptactvo od výskytu v dané lokalitě a u velkých skleněných plochy hrozí oslnění či srážka z důvodu přehlédnutí skla.

Hrozbu představuje i sekundární otrava po pozření otráveného hlodavce. Jedy užívané k likvidaci hlodavců označujeme jako rodenticidy. Jde o chemické přípravky pro hubení hlodavců hojně užívané v boji s přemnoženou populací hraboše polního a jiných hlodavců. Aplikace některých rodenticidů může způsobovat vážné úbytky v populacích vybraných druhů sov a dravců. Na souvislost mezi úhynem sov v důsledku otravy upozorňuje například projekt Predatory Bird Monitoring Scheme probíhající od roku 1983 ve Velké Británii.⁶⁷

V současnosti je v ČR povolených několik druhů rodenticidů jako Arvalin Forte, Delicia Gastoxin, Ratron GL, Ratron GW, Ratron ST, Stutox II a WÜLFEL – přípravek k hubení hryzců.⁶⁸ Všech sedm uvedených rodenticidů patří mezi akutní jedy, které hlodavce usmrtí v řádu minut až hodin. Zákon o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů povoluje nakládání s nimi pouze profesionálům.⁶⁹

Tyto rodenticidy jsou založena na bázi účinné látky fosfidu zinečnatého (Zn3P2). Podávají se hlodavcům v podobě granulí aromatizovaných jako obilí. Nejsou-li granule

⁶⁴ MARTIŠKO, Josef. *Ochrana dravců a sov v zemědělsky využívané krajině*. Brno: EkoCentrum Brno, 1999. s. 36. ISBN: 80-902203-8-x.

⁶⁵ *Observer organisations' reports on the Implementation of the Action points listed in the Budapest declaration bird protection and power lines*. Bern Convention Group of Experts on Conservation Birds. BirdLife International. s. 12. [online]. [cit. 18.01.2023]. Dostupné z: <https://birdlectrocutation.iaf.org/wp-content/uploads/sites/3/2017/11/BirdLife-Bern-Convention-2013-Observer-Organisations-Report-EN-1.pdf>

⁶⁶ MARTIŠKO, Josef. *Ochrana dravců a sov v zemědělsky využívané krajině*. Brno: EkoCentrum Brno, 1999. s.62. ISBN: 80-902203-8-x.

⁶⁷ ČIHÁK, Kamil. VERMOUZEK, Zdeněk. *Vliv úmyslných a neúmyslných otrav pesticidy na populace volně žijících ptáků*. Studie pro Ministerstvo životního prostředí ČR. Praha: 2011. s. 14-15.

⁶⁸ Registr přípravků na ochranu rostlin. [online]. [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/app/eagriapp/POR/DataKeStazeni.aspx>

⁶⁹ § 51 odst. 1, písm. b) zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů

pozřeny, vlivem vlhkosti se rozpadají a zapáchají jako česnek, což predátory odrazuje. Hlodavci se po pozření uvolní v žaludku vysoce toxický plyn fosfan, který jej usmrtí. Zde vzniká riziko pro predátory, poněvadž tělo hlodavce je ještě dva dny po uhynutí možným zdrojem sekundární otravy. Zvláště ohrožené jsou sovy, které polykají potravu v celku i s otráveným žaludkem hlodavce. Většinou však dochází k vyvrhnutí otrávené potravy a jen zcela výjimečně k úhynu sovy.⁷⁰

Vedle rodenticidů ohrožuje sovy i rodenticid – biocid. Tato látka snižuje srážlivost krve, takže zvíře uhyne na vnitřní vykrvácení. Většina aktivních látek patří mezi antikoagulanty, a v takovém případě pak dochází k úhynu hlodavce během 3 až 15 dnů. Nebezpečnost pro predátory tak stoupá a je v konečném důsledku mnohem vyšší než u rodenticidů aplikovaných na venkovních prostranstvích. Užívání rodenticidu biocidu upravuje zákon o biocidních přípravcích a účinných látkách a o změně některých souvisejících zákonů.⁷¹ Užívání těchto přípravků není vyhrazeno jen profesionálům s odbornou způsobilostí, ale může být dostupné i široké veřejnosti. Jejich aplikace se vztahuje na vnitřní prostory, sklady a výhradně za účelem ochrany veřejného zdraví.⁷²

Nebezpečí pro sovy představuje i nezákonný lov pro trofeje a nelegální mezinárodní obchod s živými i preparovanými exempláři sov.⁷³ Přírozenou nástrahu pro sovy představuje predace jinými živočichy než člověkem. Velké druhy dospělých sov nejsou ohroženy jinými druhy zvířat. Menší sovy však mohou být loveny, a to i větší sovou, např. výr velký (*Bubo bubo*) loví obvykle menší druhy sov. Také mláďata se mohou po vylíhnutí stát snad kořistí lasicovitých, především lasice kolčavy (*Mustela nivalis*) a kuny skalní (*Martes foina*).

Za přírozenou redukci sov můžeme považovat jev cyklického snižování populace vybraných druhů sov v důsledku dlouhé zimy bohaté na sníh. Takové to klimatické výkyvy některým druhům sov neprospívají. Tuhé zimy bývají ztrátové především pro populace sýčka obecného a sovy pálené, poněvadž nemají kvůli dlouho trvající sněhové možnost obstarat si

⁷⁰ Anon. *Nejčastější otázky a odpovědi k prevenci a ochraně před kalamitními výskyty hraboše polního*. [online]. 2023 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/ukzuz/portal/skodlive-organismy/hrabos/hrabos-polni.html>

⁷¹ zákon č. 324/2016 Sb., o biocidních přípravcích a účinných látkách a o změně některých souvisejících zákonů
⁷² FRAŇKOVÁ, Marcela. AULICKÝ, Radek. STEJSKAL, Václav. *Rodenticidní přípravky – dvojitý režim používání*. [online]. 2022 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.agromanual.cz/cz/clanky/sklizen-a-skladovani/skladovani/rodenticidni-pripravky-dvoji-rezim-pouzivani>

⁷³ *European Commission*. TRAFFIC. An overview of seizures of CITES-listed wildlife in the European Union. January to december 2018 [online]. 2020 [cit. 21.02.2023]. Dostupné z: <https://www.traffic.org/site/assets/files/12745/eu-seizures-report-2020-final-web.pdf>

potravu.⁷⁴ Sova pálená je navíc citlivá na kruté zimy, poněvadž jí peří neposkytuje dostatečnou tepelnou ochranu.⁷⁵

⁷⁴ DRAVECKÝ, Miroslav. 2022. *V moci noci*. Košice: Východoslovenské muzeum v Košiciach, 2022. Panel Plamienka driemavá.

⁷⁵ ŠŤASTNÝ, Karel. BEJČEK, Vladimír. MIKULÁŠ, Ivan. TELENSKÝ, Tomáš. *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2014-2017*. Praha: Aventinum, 2021. s. 186. ISBN 978-80-7442-130-3.

2. Právní ochrana sov v mezinárodním právu

Téma životního prostředí je v prostředí mezinárodního práva mladým fenoménem. První zmínky bychom našli již ke konci 19. století. Skutečný obrat však přichází až v 70. letech 20 století, kdy se formují základy mezinárodního práva životního prostředí. K této nové potřebě promítnout právo životního prostředí do norem mezinárodního charakteru přispěl enormní nárůst globálních případně i regionálních problémů. Mezi zásadní globální problémy, které ovlivňují kvalitu života řadíme klimatické změny, globální oteplování, vzestup hladiny oceánů, snižování biologické rozmanitosti druhů i genů, zmenšování ozónové vrstvy, znečištění ovzduší, kontaminaci oceánů, znehodnocení půdy erozí, deforestací, dezertifikací nebo chemizací, nadměrné čerpání neobnovitelných zdrojů, přelidnění. Pro tyto problémy je charakteristická jejich neřešitelnost z pozice jednoho státu, a proto vyžaduje dosažení úspěchu spolupráci na mezinárodní úrovni.⁷⁶

Sovy neubývají jen v českém prostředí, ale i ve středoevropském až evropském regionu. Pokles populací sov vyskytujících se na našem území můžeme vidět v širší perspektivě globálního úbytku biologické rozmanitosti. Poškození životního prostředí chemizací, deforestací, znečištěním, zintenzivněním dopravy dále přispívá k úbytku sov. Sovy se pohybují na lokálních teritoriích o velikosti do několika desítek kilometrů, jako např. výr velký (*Bubo bubo*), puštík bělavý (*Strix uralensis*), sýc rousný (*Aegolius funereus*), až po lokace vzdálené stovky kilometrů, které překračují hranice států i kontinentů a jsou spojené migračními cestami jako je tomu například u kalouse pustovky (*Asio flammeus*), kalouse ušatého (*Asio otus*), či výřečka malého (*Otus scops*). Ochrana těchto živočichů pouze národním právem proto nemůže být dostatečná, neboť sovy se vyskytují v jurisdikci několika států, které často ani nemají společnou hranici. Národní ochrana sov se v jednotlivých státech může značně lišit, proto je nutné ochranu sov zahrnout do mezinárodněprávní ochrany životního prostředí a podat výklad k pramenům mezinárodního práva souvisejícím s ochranou sov.

2.1. Mezinárodní mezivládní úmluvy chránící sovy

2.1.1. Vývoj mezinárodní ochrany sov

Potřeba chránit ptactvo, především užitečné ptactvo, mezi které se řadili i dravci a sovy, jakož to odvěcí lovci drobných hlodavců parazitujících na polích, se objevuje v 2. polovině 19. století v evropském prostředí. První mezinárodní ornitologický kongres se konal

⁷⁶ DAMOHORSKÝ, M. DROBNÍK, J. SMOLEK, M. SOBOTKA, M. STEJSKAL, V. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 98-99. ISBN 978-80-7400-338-7.

ve Vídni roku 1884. Padli první návrhy na ratifikaci mezinárodní úmluvy chránící ptactvo, ale nedošlo ke konsenzu. Stejně neúspěšný byl druhý ornitologický kongres v Budapešti roku 1891. Třetí mezinárodní ornitologická konference se sešla roku 1900 v Paříži a zaznamenala úspěch na poli ochrany ptactva. Zde jsou položeny základy Mezinárodní pařížské konvence na ochranu ptactva z roku 1902 (Úmluva o ochraně ptáků užitečných v zemědělství), kterou podepsalo 12 států Evropy. Československo přistoupilo k úmluvě v roce 1923 a publikovalo ji ve Sbírce zákonů a nařízení pod č. 205/1924. Úmluva vyjmenovává chráněné druhy, zakazuje je zabíjet, ničit jim hnízda a vybírat mláďata. Státům však bylo ponecháno široké pole působnosti a sama úmluva neobsahovala úplné výčty všech ptáků, takže nebylo těžké smysl úmluvy obcházet.⁷⁷

Neúspěchy Úmluvy o ochraně ptáků užitečných v zemědělství vyústily v uzavření nové úmluvy. Stalo se tak v roce 1950 v Paříži, kde se 13 evropských států zavázalo dodržovat Mezinárodní úmluvu o ochraně ptáků (*International Convention for the Protection of Birds*), avšak Československo bychom mezi ratifikujícími státy nenašli.⁷⁸

Od 70. let 20. století vznikají regionální iniciativy, týkající se řešení problematiky ochrany ptactva dvoustrannými či trojstrannými dohodami, například Úmluva regionálního charakteru mezi státy Beneluxu o lovu a ochraně ptáků (*Benelux Convention on the Hunting and Protection of Birds*) podepsanou v Bruselu roku 1970,⁷⁹

V červnu 1972 se schází první celosvětová mezinárodní konference o životním prostředí pod záštitou OSN ve Stockholmu. Stockholmská deklarace, která zde byla uzavřena, definuje základní principy ochrany životního prostředí a stává se základem dalšího vývoje v oblasti environmentální politiky. Následuje ji konference v Rio de Janieru v roce 1992, jejímž výsledkem jsou Kjótský protokol, Principy hospodaření v lesích, Agenda 21, či Rámcovou úmluvu o biologické rozmanitosti. Konference o udržitelném rozvoji pokračují v roce 2002 v Johannesburgu, v roce 2012 v Rio de Janieru a v roce 2015 se schází summit New Yorku, který přináší Agendu 2030 a v jejím rámci cíle udržitelného rozvoje OSN. Biologická rozmanitost je cíl mezinárodní ochrany životního prostředí, se kterým nejúžeji souvisí ochrana sovích populací. Ochrana ptactva se v mezinárodněprávní úrovni realizuje předně ochranou komplexněji zaměřené biologické rozmanitosti, kdy sovy bývají jenom jeden z mnoha chráněných druhů.

⁷⁷ PROCHÁZKA, Jan, Svatopluk. *Ochrana ptactva po stránce mezinárodní*. Zemědělský archiv roč. XIX, č.5-6, 1928. s. 6.

⁷⁸ *International Convention for the Protection of Birds*. [online]. [cit. 14.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ecolex.org/details/treaty/international-convention-for-the-protection-of-birds-tre-000066/>

⁷⁹ *Benelux Convention on the Hunting and Protection of Birds*. [online]. [cit. 14.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ecolex.org/details/treaty/benelux-convention-on-the-hunting-and-protection-of-birds-tre-000065/>

Od roku 1995 se každoročně schází Summit OSN o změně klimatu. Z něj vzešla v roce 2015 Pařížská dohoda s cílem udržet nárůst globální průměrné teploty pod hranici 1,5 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí. Summit v Glasgow (COP26) v roce 2021 přidal široce definovaný cíl snižování spotřeby uhlí. Poslední Konference OSN o změně klimatu v Šarm aš-Šajchu v roce 2022 přinesla především zřízení prvního fondu ztrát a škod v důsledku změn klimatu pro nejzranitelnější země.

Od 70. let 20. století státy také signují mnohostranné úmluvy na ochranu biodiverzity. První uzavřenou se stala Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva, podepsána roku 1971 v Ramsaru.⁸⁰ Významné přírodní lokality chrání Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, přijatá na summitu v Paříži roku 1972.⁸¹ Následuje ji Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES) sjednaná roku 1973 ve Washingtonu, jež se snaží zabránit destruktivní lidské činnosti mající vliv na vybrané ohrožené druhy zástupců fauny a flory a na regulaci mezinárodního obchodu s jejich exempláři.⁸² Úmluva o ochraně stěhovavých druhů a volně žijících živočichů je sjednána v Bonnu roku 1979. Téhož roku je v Bernu uzavřena Úmluva o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť.⁸³ Od roku 1992 je připravena k podpisu Úmluva o biologické rozmanitosti.⁸⁴ Na jejím základě se schází konference OSN smluvních stran úmluvy.⁸⁵

V následujících kapitolách bude přiblížen obsah nejdůležitějších úmluv pro ochranu sov v evropském prostoru.

2.1.2. Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě

Dohoda byla přijata v prosinci 1968 a v platnost vstoupila v únoru 1971. Jedná se o zřejmě nejstarší moderní dohodu o ochraně zvířat, uzavřenou mezi členskými státy Rady Evropy. Ve své době byla velmi průlomová a později byla recipována právem EU v podobě nařízení Rady EU č. 544/2004 ES o podpisu Evropské dohody a v podobě nařízení o implementaci závazku dohody do unijního práva č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností. V českém právu byla přijata Sdělením

⁸⁰ *Convention on Wetlands*. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: https://www.ramsar.org/documents?field_quick_search=2550

⁸¹ *Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage*. [online]. [cit. 12.01.2023]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>

⁸² *CITES*. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy

⁸³ *Bernská úmluva*. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/bernska_umluva

⁸⁴ *Text of the Convention*. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/convention/text/>

⁸⁵ *CBD. Úmluva o biologické rozmanitosti*. [online]. Ministerstvo životního prostředí, 2006. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/301CBCE5F8364E9EC1257242002021D1/\\$file/CBD.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/301CBCE5F8364E9EC1257242002021D1/$file/CBD.pdf)

Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě č. 20/ 2000 Sb. m. s. Předmětem dohody je ochrana všech obratlovců při mezinárodní přepravě mezi státy. Signatářské státy se mimo jiné zavazují zajistit bezpečnou a přijatelnou mezinárodní přepravu zvířat, zásilky obsahující zvířata mají být odbaveny bez průtahů. K dohodě vznikla řada „doporučení“ upravujících specifické problematiky přepravy a je na rozhodnutí každého státu, zdali doporučení po schválení odmítne, nebo budou automaticky akceptována.⁸⁶

2.1.3. Program OSN pro životní prostředí⁸⁷

V originále „*United Nations Environment Programme*“ vznikal na základě rezoluce Valného shromáždění OSN v červnu 1972, kvůli čemuž nenabyl mezinárodněprávní subjektivity. Jeho cílem je mezinárodní ochrana životního prostředí, kterou naplňuje vymezováním klíčových problémů životního prostředí, podporou výměny informací, zpracováváním a zveřejňováním zpráv o stavu životního prostředí na planetě, monitorováním životního prostředí v rámci programu Earthwatch, a napomáhá také formulovat mezinárodní úmluvy na ochranu životního prostředí.⁸⁸ V čele programu stojí Shromáždění OSN pro životní prostředí.

V rámci Programu UNEP byla vytvořen nástroj pro mapování migračních tras populací jednotlivých druhů sov, a to sovu pálenou (*Tyto alba*), kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum*), sýčka obecného (*Athene noctua*), sýce rousného (*Aegolius funereus*), výrečka malého (*Otus scops*), kalouse ušatého (*Asio otus*), kalouse pustovku (*Asio flammeus*) a puštíka obecného (*Strix aluco*).⁸⁹

2.1.4. Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva

Úmluva v originálním znění „*Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitats*“ byla uzavřena roku 1971 v íránském městě Rámsar a vstoupila v platnost 21. prosince 1975. Jde o první moderní mezinárodní environmentální mezivládní smlouvu globálního významu a o jedinou úmluvu zaměřující se pouze na protekci určitého biotopu. Signatářské země se smlouvou zavazují určit minimálně jeden mezinárodně vhodný mokřad na svém území k zařazení do Seznamu mezinárodně významných mokřadů.

⁸⁶ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 156-157. ISBN 978-80-200-2317-9.

⁸⁷ Dále také Program UNEP.

⁸⁸ DAMOHORSKÝ, M. DROBNÍK, J. SMOLEK, M. SOBOTKA, M. STEJSKAL, V. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 122. ISBN 978-80-7400-338-7.

⁸⁹ *Eurasian-African Bird Migration Atlas*. [online]. 26.05.2022. [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/publication/eurasian-african-bird-migration-atlas>

Členské strany jsou následně odpovědné za zachování mokřadů i za ochranu stěhovavého vodního ptactva. Strany se dále zavazují k rozumnému využívání ostatních mokřadů na svém území.⁹⁰ K listopadu roku 2022 zahrnoval Seznam mezinárodně významných mokřadů na 2471 mokřadů v 170 signatářských zemích o celkové rozloze mokřadů o 2 560 000 km².⁹¹ V České republice vstoupila smlouva v platnost 1. ledna 1993. Na našem území se nachází 14 mokřadů mezinárodního charakteru s rozlohou 602 km².⁹² Ochrana oblastí mokřadů často nepřímou slouží i k ochraně druhů žijících v okolních ekosystémech. Je tomu tak v případě mokřadů Litovelského Pomoraví, které chrání i přilehlá místa s výskytem puštíka obecného a kalouse ušatého. Obdobnou ochrannou funkci sovám poskytuje protekce oblasti Krkonošské rašeliny, Horní Jizery, Krušnohorské rašeliny, Slavkovského lesa, Šumavské rašeliny a Třeboňské rašeliny.

2.1.5. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

Tato úmluva (*Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*) byla uzavřena v Paříži v roce 1972 a v platnost vstoupila v prosinci roku 1975. Smluvní strany se zavazují označit, chránit, zachovat, prezentovat a předávat budoucím generacím přírodní dědictví, kterým mohou být významné biologické útvary, geologické a fyziografické útvary tvořící přirozené místo výskytu ohrožených druhů zvířat a rostlin, a přírodní lokality. Výbor pro světové dědictví pak vede soupis kulturního a přírodního bohatství navrženého státy.

Česká republika má vyhlášených 6 biosférických rezervací UNESCO, které poskytují hnízdiště četným druhům sov, jež by se v hospodářsky využívané krajině hůře uchytily. Takovým chráněným přírodním dědictvím je i biosférická rezervace UNESCO Křivoklátsko, jež hostí populaci kulíška nejmenšího, kalouse ušatého a sýce rousného.^{93,94} Ze zahraničních biosférických rezervací UNESCO můžeme zmínit rezervace Berezinský v Bělorusku, Puszca Kampinoska v Polsku a des Vosges du Nord ve Francii, mezi kterými proběhl srovnávací výzkum v početnosti populací lesních sov.⁹⁵

⁹⁰ *Convention on Wetlands*. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: https://www.ramsar.org/documents?field_quick_search=2550

⁹¹ *Ramsar Sitec Informative Service*. [online]. [cit. 15.01.2023]. Dostupné z: https://rsis.ramsar.org/ris-search/?solrsort=area_off_d%20desc&pagetab=2

⁹² *Czechia*. [online]. [cit. 15.01.2023]. Dostupné z: <https://www.ramsar.org/wetland/czechia>

⁹³ *Správa CHKO Křivoklátsko*. [online]. [cit. 16.10.2022]. Dostupné z:

<https://web.archive.org/web/20211205084156/https://krivoklatsko.ochranaprirody.cz/>

⁹⁴ ŠTASTNÝ, Karel. BEJČEK, Vladimír. MIKULÁŠ, Ivan. TELENSKÝ, Tomáš. *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2014-2017*. Praha: Aventinum, 2021. s. 191,199,203. ISBN 978-80-7442-130-3.

⁹⁵ GENOT, Jean-Claude. PEPOWSKA-MARCZAK, Danut. BOGUTSKIY, Youry. *Inventaire des chouettes forestières dans les réserves de biosphère de Berezinsky (Belarus), Puszca Kampinoska (Pologne) et des Vosges du Nord (France)*. In: *Annales scientifiques de la réserve de Biosphère transfrontalière Vosges du Nord – Pfälzerwald*. Tome: Syndicat de Coopération pour

2.1.6. Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin⁹⁶

Rok po vzniku UNEP⁹⁷ se podařilo v rámci jeho činnosti přijmout v březnu 1973 ve Washingtonu Úmluvu CITES, ke které přistoupilo již 184 smluvních zemí. ⁹⁸ ⁹⁹ Úmluva reguluje především podmínky mezinárodního obchodu s exempláři dotčené flory a fauny. Jedná se o 5 000 druhů volně žijících druhů živočichů a přes 29 000 druhů planě rostoucích rostlin vypočítaných ve třech přílohách úmluvy CITES.¹⁰⁰ Podle stupně ohrožení dělí smlouva druhy do tří kategorií. První kategorií jsou druhy přímo ohrožené vyhynutím, které bychom našli v příloze I; obchod s exempláři¹⁰¹ těchto druhů podléhá zákazu, z kterého mohou být uděleny taxativně stanovené výjimky, např. jestliže vědecký orgán daného státu osvědčí, že převoz neohrozí přežití druhu.¹⁰² Pro druhou kategorii druhů je charakteristické, že jim v přírodě nehrozí bezprostřední vyhynutí, ale mohli by být ohroženi, jestliže by mezinárodní obchod s jejich exempláři nebyl právně upraven. Pro obchod s těmito druhy je nutné povolení k vývozu ze země.¹⁰³ Třetí kategorie druhů z přílohy III je ohrožená na území jednotlivých států, které samy požádaly o regulaci mezinárodního obchodu s těmito druhy a pro obchodování s exempláři je také nutné jen vývozní osvědčení.¹⁰⁴

K naplňování úmluvy byl ustanoven sekretariát, který v první řadě organizuje zasedání stran, podněcuje vědecký výzkum a dbá o naplňování závazků z norem plynoucích. Na konferencích stran jsou pak příjemné aktualizace druhů v přílohách. Úmluvu dále provádí zmocněné úřady stran, tzv. výkonné vědecké a kontrolní orgány. Právě ty hodnotí ohroženost druhu a podmínky přepravy, aby nedošlo k týrání zvířete a následně vydávají povolení k vývozu, tzv. „*CITES permit*“.¹⁰⁵

le Parc naturel régional des Vosges du Nord. 2013. s. 87-102.

⁹⁶ Dále i jako úmluva CITES.

⁹⁷ Program OSN pro životní prostředí (UNEP). [online]. [cit. 07.05.2023]. Dostupné z:

https://www.mzp.cz/cz/program_osn_pro_zivotni_prostredi_unep

⁹⁸ DAMOHORSKÝ, M. DROBNÍK, J. SMOLEK, M. SOBÓTKA, M. STEJSKAL, V. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 345. ISBN 978-80-7400-338-7.

⁹⁹ CITES. List of Contracting Parties. [online]. [cit. 16.01.2023]. Dostupné z:

<https://www.cites.org/eng/disc/parties/chronolo.php>.

¹⁰⁰ *Appendices I, II, and III*. [online]. [cit. 16.01.2023]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/app/appendices.php>

¹⁰¹ Exemplář je čl. 1 písm. B) Úmluvy CITES definován jako i) jakýkoli živočich nebo rostlinu, at' živá nebo mrtvého, (ii) v případě živočichů u druhů zařazených v přílohách č. I a II každá jejich snadno rozpoznatelná část nebo odvozenina z nich; a u druhů zařazených v příloze II snadno rozpoznatelná část nebo odvozenina z nich pokud jsou tyto jmenovitě uvedeny v Příloze č. III ve spojitosti s těmito druhy, a (iii) v případě rostlin také: u druhů zařazených do přílohy I každou jejich snadno rozpoznatelnou část nebo odvozeninu z nich; a u druhů zařazených do přílohy II a III snadno rozpoznatelnou část nebo odvozeninu z nich, pokud jsou vysloveně uvedeny v příloze č. II a III ve spojitosti s těmito druhy.

¹⁰² Článek 3 Úmluva CITES.

¹⁰³ Článek 4 úmluvy CITES.

¹⁰⁴ Článek 5 úmluvy CITES.

¹⁰⁵ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 162. ISBN 978-80-200-2317-9.

V Česku tuto smlouvu provádí nařízení Rady (ES) č. 338 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi ve znění pozdějších novelizací protokolů,¹⁰⁶ zákon č. 100/2004 Sb.¹⁰⁷ a prováděcí vyhláška č. 210/2010 Sb.¹⁰⁸ Nařízení Rady je v tomto případě přísnější než samotná litera úmluvy. V přílohách jsou seznamy chráněných druhů označeny číslicí I., II. a III., zatímco nařízení užívá rozřazení do kategorií A, B, C a D. Skupina živočichů a rostlin v příloze CITES I přibližně odpovídá příloze A nařízení, stejně tak odpovídá příloha II příloze B a příloha III příloze C. Avšak předpis EU mnohé druhy zařazuje do přísnějšího režimu ochrany. Pro skupinu druhů v příloze D pak platí, že dovozce do EU musí být nahlášen celním orgánům. Evropská komise je nařízením zmocněna dočasně pozastavit dovoz určitého druhu z kategorie B, čímž se podmínky ochrany ještě více zpřísnují. V současné době se všechny druhy evropských sov nacházejí mezi druhy v příloze CITES I, II a v příloze A.¹⁰⁹

2.1.7. Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů¹¹⁰

Svět zná úmluvu podle místa uzavření jako Bonnskou úmluva (*Convention on Conservation of Migratory Species of Wild Animals*), která byla uzavřena v roce 1979 a v platnost vstoupila v listopadu 1983. Česká republika přistoupila k Bonnské úmluvě v roce 1994. Úmluvu nalezneme ve sbírce zákonů pod č.127/1994 Sb.¹¹¹ Nejvyšším orgánem úmluvy je konference smluvních stran, která přezkoumává stavy stěhovavých druhů a uděluje doporučení signatářům. Strany úmluvy se zavazují, že budou podporovat výzkumy stěhovavých druhů, budou usilovat o zajištění ochrany stěhovavých druhů a jejich stanovišť uvedených v příloze I a dále budou usilovat o uzavření dalších dohod o ochraně a hospodaření se stěhovavými druhy z přílohy II i mimo ni.¹¹² Ani jedna z příloh úmluvy mezi chráněnými druhy nevypočítává sovy,¹¹³ avšak uzavření úmluvy položilo základy pro sepsání celé řady mnohostranných smluv chránících stěhovavé ptáky i jiné stěhovavé živočichy na regionální

¹⁰⁶ Nařízení Rady (ES) č. 338 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi ve znění pozdějších novelizací protokolů.

¹⁰⁷ Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů.

¹⁰⁸ Vyhláška č. 210/2010 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy.

¹⁰⁹ CITES. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/pravoou/dokument?celex=32019R2117&date=20191211>

¹¹⁰ Dále i jako Bonnská úmluva

¹¹¹ *Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals*. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/bonnska_umluva

¹¹² Článek II odst. 3 písm.. a)-c), článek III odst. 4 písm. a), článek IV. odst. 4 úmluvy.

¹¹³ *Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů – Bonnská úmluva*. [online]. [cit. 17.01.2023]. Dostupné z [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:21979A0623\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:21979A0623(01))

úrovni.¹¹⁴ Díky tomu se rozšiřuje fenomén mezinárodních mnohostranných smluv závazného charakteru.

Jako první byla na základě Bonnské úmluvy uzavřena Dohoda o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků (1995).¹¹⁵ Následovala ji Dohoda o ochraně albatrosů a buřňáků (2001);¹¹⁶ „*Memorandum o porozumění týkající se opatření k ochraně kolihy tenkozobé (1994); Memorandum o porozumění týkající se opatření k ochraně jeřába bílého (1998); Memorandum o porozumění při ochraně a managementu středoevropské populace dropa velkého (2000); Memorandum o porozumění týkající se opatření k ochraně rákosníka ostricového (2003); Memorandum o porozumění o podmínkách ochrany husice rudohlavé v Jižní Americe (2006); Memorandum o porozumění při ochraně stepních ptáků a jejich přírodních stanovišť v Jižní Americe (2007) a Memorandum o porozumění při ochraně plameňáků a jejich přírodních stanovišť v Andách (2008).*“¹¹⁷

Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť¹¹⁸

Tato úmluva (*Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats*) ze září 1979 byla uzavřena v Bernu Radou Evropy a dalšími smluvními stranami upravuje problematiku evropské ochrany planě rostoucích rostliny, volně žijící živočichů, jejich přírodní stanovišť (biotopů) především tam, kde je nutná spolupráce několika států, se zvláštním důrazem na ohrožené a zranitelné druhy včetně těch stěhovavých.¹¹⁹ Signatářskou stranou je i EU, která úmluvu implementuje směrnicí Rady 92/43/EHS. Smlouva nabyla platnosti roku 1982. Na uplatňování úmluvy dbá Stálý výbor složený z delegátů smluvních stran, který organizuje zasedání a vydává doporučení státům.¹²⁰ Jedním z doporučení bylo například i Doporučení Stálého výboru č. 110 z roku 2004 o minimalizaci nepříznivých dopadů nadzemního elektrického vedení na ptactvo.¹²¹ Po signatářích je vyžadováno, aby zajistili ochranu přírodních stanovišť přijetím vhodných právních a správních opatření, plánováním rozvoje s ohledem na zachování stanovišť, a aby byl brán

¹¹⁴ *Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů – Bonnská úmluva* [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=LEGISSUM:128051>

¹¹⁵ African-Eurasian Waterbird Agreement (AEWA). [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/stehovavi_vodni_ptaci

¹¹⁶ Agreement on the Conservation of Albatrosses and Petrels. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <https://www.acap.aq/resources/about-acap>

¹¹⁷ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 69. ISBN 978-80-7552-229-0.

¹¹⁸ Dále i jako Bernská úmluva

¹¹⁹ Článek 1 úmluvy.

¹²⁰ Článek 13 bod 1, článek 14 bod 1 úmluvy.

¹²¹ Recommendation No. 110 (2004) of the Standing Committee on minimising adverse effects of above-ground electricity transmission facilities (power lines) on birds. [online]. [cit. 19.01.2023]. <https://rm.coe.int/1680746272>

ohled i na lokality migrujících druhů.¹²² Podpora ochrany biotopů je velmi důležitá, poněvadž jde o nejučinnější nástroj při snaze o zachování prosperujících populací divokých druhů rostlin a živočichů.¹²³

Zatím co Příloha I obsahuje seznam evropsky významných přísně chráněných druhů a poddruhů planě rostoucích rostlin, v Příloze II najdeme důležité přísně chráněné evropské volně žijící živočichy a mezi nimi všechny druhy evropských sov.¹²⁴ Příloha III uvádí výčet chráněných druhů volně žijících živočichů.

Za ve své době velmi pokrokovou můžeme označit Přílohu IV, která vyjmenovává zakázané způsoby usmrcování a lovu zvířat, jako je oslňování ptáků umělým světlem, střelení zvířat na hnízdech, lovení do ok smyček a na lep, užívání výbušnin a trávení, čímž konkretizuje naplnění cíle zákazu nehumánních způsobů lovu a zabíjení.¹²⁵

Druhy planě rostoucích rostlin z Přílohy I jsou zvláště chráněny proti sbírání, trhání, odřezávání, vytrhávání, popřípadě proti držení a prodeji.¹²⁶ Zvláště chránění živočichové z Přílohy II nesmějí být odchytáváni, drženi, záměrně usmrcováni a plašeni, nesmějí se poškozovat a ničit místa sloužící k jejich odpočinku a rozmnožování, popřípadě se zakazuje držení a obchod s jedinci, či s jejich částmi a manipulace s vejci.¹²⁷ Úmluva umožňuje signatářským státům stanovit výjimky pro sběr, odchyt, manipulaci či usmrcení zvířat a rostlin a další činnosti v člancích 4, 5, 6, 7 a 8, pokud je tak činěno v zájmu ochrany rostlin a živočichů, výzkumu, veřejném zájmu, veřejného zdraví a bezpečnosti nebo předcházení závažným škodám na majetku.¹²⁸ Strany se dále zavazují podporovat návrat autochtonních druhů do původních stanovišť a monitorovat nepůvodní druhy.¹²⁹

Česká republika přistoupila ke smlouvě v roce 1997 a smlouvu implementovala prostřednictvím Sdělení č. 107/2001 Sb. m. s. ČR uplatnila několik výhrad včetně výhrady k zařazení výra velkého (*Bubo bubo*) mezi přísně chráněné živočichy v Příloze II, a to kvůli uspokojivému šíření tohoto druhu po našem území, nebo výhradu k zakázaným prostředkům usmrcování prostřednictvím poloautomatických a automatických zbraní se zásobníkem

¹²² Článek 4 úmluvy.

¹²³ *Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť*. Ministerstvo životního prostředí. 2006. [online]. [cit. 19.01.2023]. Dostupné z: <https://www.npsmava.cz/wp-content/uploads/2020/01/bernska-umluva.pdf>

¹²⁴ *Bernská úmluva*. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/bernska_umluva

¹²⁵ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 163. ISBN 978-80-200-2317-9.

¹²⁶ Článek 5 úmluvy.

¹²⁷ Článek 6 úmluvy.

¹²⁸ Článek 9 úmluvy-

¹²⁹ Článek 11 úmluvy.

schopným pojmout více než dva náboje.¹³⁰ Gruzie uplatnila výhradu vůči ochraně výřečka malého (*Otus scops*). Po přijetí úmluvy do unijního práva se stávají výhrady obsoletními. Povinnosti uložené úmluvou byly převzaty zákonem č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších novelizací a prováděcí vyhláškou.¹³¹

Na základě Bernské úmluvy její stálý výbor přijal rezoluci č. 3/1996, kterou ukládal členským státům vyhradit část jejich území pro Soustavu smaragd (*Emerald Network*)¹³², která má sdružovat zvláště chráněné území prioritního zájmu. EU naplňuje je cíl vytvoření soustavy Smaragd prostřednictvím realizace soustavy NATURA 2000. Jiná rezoluce č. 6/1998 přichází se seznamem druhů, které potřebují přijetí zvláštních opatření při zachování jejich stanovišť. Do seznamu je zařazen i sýc rousný (*Aegolius funereus*), kalous pustovka (*Asio flammeus*), výr velký (*Bubo bubo*), kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*) a pušтік bělavý (*Strix uralensis*).¹³³

2.1.8. Úmluva o biologické rozmanitosti

Od roku 1992 je k podpisu vystavena Úmluva o biologické rozmanitosti (*Convention on Biological Diversity*) uzavřená v Rio de Janieru pod záštitou Programu OSN pro životní prostředí.¹³⁴ Účinnosti nabyla v prosinci 1993. Doposud ji ratifikovalo 196 států včetně EU, čímž se stává globálně akceptovatelnou mezinárodní normou. V České republice vstoupila úmluva v platnost v červnu 1999.¹³⁵ Úmluva si klade za cíl ochranu biologické rozmanitosti, udržitelné využívání jejích složek, spravedlivý přístup a rozdělování zisků plynoucích z genetických zdrojů. Na jejím základě se schází konference OSN smluvních stran úmluvy. Strany si garantují právo využívat vlastní zdroje s ohledem na vlastní politikou životního prostředí tak, aby nepoškodily životní prostředí jiných států nebo území za svými hranicemi.¹³⁶ Dále signatáři deklarují podporu tvorby národních plánů, strategií, programů na ochranu biodiverzity a začleňování trvale udržitelného využívání biodiverzity do ostatních politik a odvětví.¹³⁷ Objevuje se povinnost monitorovat druhy a identifikovat rizikové činnosti pro biodiverzitu. Úmluva poprvé přichází s rozdělením ochrany mezi ochranou *in situ* a *ex*

¹³⁰ Sdělení č. 107/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť.

¹³¹ Vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

¹³² DAMOHORSKÝ, M. DROBNÍK, J. SMOLEK, M. SOBOTKA, M. STEJSKAL, V. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 352. ISBN 978-80-7400-338-7.

¹³³ Council of Europe. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats. Standing Committee. Resolution No. 6 (1998) listing the species requiring specific habitat conservation measures [online]. 04.12.1998 [cit. 23.03.2023]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680746afc>

¹³⁴ *Text of the Convention*. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/convention/text/>

¹³⁵ Sdělení č. 134/1999 Sb., o sjednání Úmluvy o biologické rozmanitosti.

¹³⁶ Článek 3 úmluvy.

¹³⁷ Článek 6 úmluvy.

situ, které upravují články 8 a 9.¹³⁸ Ochrana *in situ* se snaží chránit zvířata v původním místě jejich výskytu a vybízí k tvorbě chráněných území, k regulacím nakládání s biologickými zdroji významnými pro biodiverzitu, k podpoře ochrany ekosystémů a přírodních stanovišť, k rozvíjení trvale udržitelného rozvoje, k rehabilitaci poškozených ekosystémů, k zabraňování šíření nebezpečných invazních druhů, a k vytvoření opatření na ochranu ohrožených druhů a populací.¹³⁹ Doplňující ochrana *ex situ* spočívá v ochraně biodiverzity, v ochraně původních druhů v místě původu a v podpoře rozvojových zemí v tomto snažení.¹⁴⁰ EU realizovala ochranu *ex situ* například směrnicí č. 1999/22/ES o zoologických zahradách, kterou se upravují státem licencované zoologické zahrady se standardizovanou péčí a veterinárním ošetřením.¹⁴¹ Úmluvu doprovázejí přílohy upravující Smírčí a Rozhodčí řízení. K naplnění značně široké agendy úmluvy vznikly tematické programy různých typů ekosystémů a průřezová téma řešící specificky vymezené oblasti.

Úmluvu následovaly dvě doplňkové dohody, z nichž první je Carthagenský protokol o biologické bezpečnosti sjednaný v Montrealu v roce 2000, jenž upravuje rizikové nakládání s biologicky modifikovanými organismy. Druhou dohodou je Nagojský protokol o přístupu ke genetickým zdrojům a spravedlivému a rovnoměrnému sdílení přínosů plynoucích z jejich využívání uzavřený v roce 2010. Jeho hlavní ambicí je vytvoření transparentních pravidel pro přístup a získávání přínosů z biologických zdrojů.

Sekretariát v průběhu času vyhodnocuje naplňování cílů Úmluvy o biologické rozmanitosti a vydává o zprávy o stavu biologické rozmanitosti, jako je například Zpráva z roku 2020, která posuzuje, jakého pokroku se dosáhlo v období 2011-2020.¹⁴²

Byť se úmluva výslovně nezmiňuje o ochraně sov či ptactva, její přijetí má velký vliv na jejich ochranu, kterou realizuje pomocí ochrany míst výskytu těchto druhů. Od roku 1994 se každé dva roky schází konference stran úmluvy a přijímá rozhodnutí. V roce 2010 bylo vydáno rozhodnutí č. 10 obsahující rozhodnutí č.10/2, které sestávalo z koncepčního Strategického plánu pro biodiverzitu pro rok 2011-2020 s cíli Aiči.¹⁴³ Z hodnotící zprávy

¹³⁸ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 161. ISBN 978-80-200-2317-9.

¹³⁹ Článek 7, 8 úmluvy.

¹⁴⁰ Článek 9 úmluvy.

¹⁴¹ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 162. ISBN 978-80-200-2317-9.

¹⁴² *Výhled globální biologické rozmanitosti 5*. Shrnutí pro tvůrce politik. Montreal: Sekretariát Úmluvy o biologické rozmanitosti, 2020. [online]. [cit. 20.01.2023]. ISBN-9789292257187. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/globalni_biologicka_rozmanitost_vyhled/\\$FILE/ODOIMZ-GB0_5-20210528.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/globalni_biologicka_rozmanitost_vyhled/$FILE/ODOIMZ-GB0_5-20210528.pdf)

¹⁴³ *Convention on Biological Diversity*. Decision of the parties to the Convention. X/2. The Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020 and the Aichi Biodiversity Targets. UNEP/CBD/COP/DEC/X/2 [online]. 29.10.2010 [cit. 22.1.2023]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=12268>.

Výhled globální biologické rozmanitosti 5 vyplynulo, že byt' bylo dosaženo pokroku v oblasti ochrany biodiverzity nebyl zcela splněn ani jeden z 20 cílů Aiči, což dlouhodobě ohrožuje biodiverzitu naší planety. Úspěchem je rozšíření chráněných území za první dvě dekády 21. století na souši z 10 % na alespoň 15 % a významných oblastí biodiverzity z 29 % na 44 %.¹⁴⁴ Na Strategický plán biodiverzity navazují Rozhodnutí COP 15, která přijímá Kunmingsko-montrealský globální rámec pro biologickou rozmanitost, čítající 4 dlouhodobé cíle do roku 2050 a 23 krátkodobých cílů do roku 2030. Jedním z cílů je zabezpečení alespoň 30% zemské půdy, vnitrozemské vodní plochy, oceánů a pobřeží. Dále je stanoveno dostat 17% zemské plochy a 10 % mořských vod do chráněných oblastí. Soví populace mohou profitovat zejména na cíli zmenšit snižování zastoupení ohrožených druhů vlivem lidské činnosti o polovinu.¹⁴⁵

146

Úmluva vedla Ministerstvo životního prostředí k sepsání Strategii ochrany biologické rozmanitosti ČR pro období 2016-2025. Jedná se o koncepční nástroj sloužící k hierarchizaci priorit při tvorbě opatření ochrany biodiverzity. Ve strategii nalezneme i téma druhové ochrany, které v ČR zajišťuje zejména zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Ochrana biotopů, která je legislativně i prakticky komplikovaná, je upravena úžeji, což se odráží na stavu fauny a flory, kdy je třetina českých druhů červeným seznamem ohrožených druhů klasifikována jako „ohrožená“, K druhové ochraně se vztahují i celostátní strategické dokumenty Státní politika životního prostředí ČR a Státní program ochrany přírody a krajiny ČR. Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR dále negativně hodnotí neaktuálnost seznamu zvláště chráněných druhů, a naopak vyzdvihuje úspěšnost aktivit v rámci druhové ochrany jako plány péče pro vybrané druhy a záchranné programy, např. záchranný program sýčka obecného. Předpokladem pro ochranu druhů je pravidelné monitorování druhové diverzity. U ptactva probíhá již od roku 1983 Jednotný program sčítání ptáků v ČR, dále mapování hnízdního rozšíření ptáků (desetileté cykly), od roku 1973 monitoring vodních ptáků ČR a od roku 1967 mezinárodní sčítání vodních ptáků. Strategie vypočítává tlaky a hrozby, kterým druhová biodiverzita čelí, např. homogenizaci krajiny, fragmentaci biotopů v důsledku rozvoje dopravní infrastruktury, stavební zásahy, klimatickou změnu, invazivní

¹⁴⁴ *Výhled globální biologické rozmanitosti 5*. Shrnutí pro tvůrce politik. Montreal, 2020. [online]. Sekretariát Úmluvy o biologické rozmanitosti Str. 2-4. [cit. 22.01.2023]. ISBN-9789292257187. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/globalni_biologicka_rozmanitost_vyhled/\\$FILE/ODOIMZ-GBO_5-20210528.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/globalni_biologicka_rozmanitost_vyhled/$FILE/ODOIMZ-GBO_5-20210528.pdf)

¹⁴⁵ *Convention on Biological Diversity*. Decision adopted by the conference of the parties to the Convention on biological diversity. 15/4. Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework. CBD/COP/DEC/15/4. [online]. 19.12.2022 [cit. 22.01.2023]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-04-en.pdf>

¹⁴⁶ *Convention on Biological Diversity*. Nations Adopt Four Goals, 23 Targets for 2030 In landmark UN Biodiversity Agreement. [online]. 19.12.2022 [cit. 22.1.2023]. Dostupné z: https://prod.drupal.www.infra.cbd.int/sites/default/files/2022-12/221219-CBD-PressRelease-COP15-Final_0.pdf

druhy. Strategie stanovuje i čtyři dílčí cíle s návrhy nutných opatření a s termíny, do kterých mají být opatření realizována.¹⁴⁷

Stejně tak EU již ukončila jednu Strategii EU pro oblast biodiverzity do roku 2020, a navázala na ni novou Strategii EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030,¹⁴⁸ která má ambice čelit nejzávažnějším příčinám současného dramatického úbytku biodiverzity, jež byl analyzován Globální hodnotící zprávou IPBES v roce 2019.¹⁴⁹ Nová Strategie si vytyčuje cíl chránit nejméně 30% pevniny a 30% moře, poněvadž současná rozloha chráněných území nestačí pro zachování zdravé biologické rozmanitosti druhů. Z toho by 10% plochy pevnin i moří mělo být přísně chráněno. Další velkou ambicí je používat o polovinu méně chemických pesticidů a o polovinu snížit jejich nebezpečnost do roku 2030, s čímž je spjat agroekologický cíl zajistit do roku 2030 alespoň 25% podíl ekologického obdělávání půdy. Dalším koncepčním dokumentem Unie je návrh Komise na strategii EU v oblasti lesnictví.¹⁵⁰

I Slovensko čelí ztrátě biodiverzity a degradaci ekosystémů, proto slovenská vláda v roce 2014 přijala usnesením č. 12/2014 Aktualizovanou národní strategii ochrany biodiverzity do roku 2020.¹⁵¹ Strategii dále provádí akční plán pro implementaci opatření vyplývajících z Aktualizované národní strategie ochrany biodiverzity do roku 2020. V 9 cílech byly mimo jiné stanoveny ambice zastavit zhoršování druhů a biotopů a dosáhnout zlepšení jejich stavu, do roku 2020 přijmout zemědělská opatření příznivá pro biodiverzitu na všech zemědělsky využívaných plochách, zabezpečit měřitelné zlepšení stavu ochrany druhů a biotopů závislých na lesním prostředí. Čtvrtá příloha Strategie předkládá k ochraně prioritní druhy a biotopy evropského významu. U každého druhu je určen stav populace a návrh na udržování či zlepšení stavu populace. Ze sov jsou v tomto seznamu explicitně vypočteny puštík bělavý (*Strix uralensis*) a výr velký (*Bubo bubo*), přičemž oba výše zmíněné druhy jsou

¹⁴⁷ Ministerstvo životního prostředí. *Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky 2016-2025*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2016. [online]. [cit. 20.01.2023]. s. 40. ISBN: 978-80-7212-609-5. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/4A46CA81084E521FC1258050002DAE0C/\\$file/SOBR_CR_2016-2025.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/4A46CA81084E521FC1258050002DAE0C/$file/SOBR_CR_2016-2025.pdf)

¹⁴⁸ *Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030*. Navrácení přírody do našeho života. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. [online]. [cit. 20.01.2023]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/biologicka_rozmanitost_2030/\\$FILE/ODOIMZ-Strategie_EU_biodiverzita-20210518.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/biologicka_rozmanitost_2030/$FILE/ODOIMZ-Strategie_EU_biodiverzita-20210518.pdf).

¹⁴⁹ *Globální hodnotící zpráva o biologické rozmanitosti a ekosystémových službách*. Shrnutí pro tvůrce politik. [online]. [cit. 20.01.2023]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/globalni_hodnotici_zprava/\\$FILE/ODOIMZ-IPBES_Globalni_hodnotici_zprava_STP-20210518.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/globalni_hodnotici_zprava/$FILE/ODOIMZ-IPBES_Globalni_hodnotici_zprava_STP-20210518.pdf)

¹⁵⁰ *Nová Lesní strategie EU do roku 2030*. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. [online]. [cit. 25.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0572>

¹⁵¹ *Aktualizovaná národní stratégia ochrany biodiverzity do roku 2020*. [online]. [cit. 25.01.2023]. Dostupné z: <https://www.minzp.sk/ochrana-prirody/medzinarodne-dohovory/dohovor-biodiverzite/aktualizovana-narodna-strategia-ochrany-biodiverzity-do-roku-2020/>

v příznivém stavu, a výřeček malý (*Otus scops*), jehož stav je naopak hodnocen negativně.¹⁵² Po vypršení časového rámce strategie Slovensko nepřijalo novou strategii na ochranu biodiverzity, avšak jeho úlohu od června 2022 supluje Strategie EU v oblasti biodiverzity do roku 2030.

2.1.9. Úmluva o ochraně Alp

Jde o úmluvu (*Alpine Convention*) regionálního charakteru chránící Alpské pohoří napříč osmi státy, které jsou významným rezervoárem biologické rozmanitosti střeoevropského prostoru. Úmluva byla sepsána v listopadu 1991 v rakouském Salzburgu signatářskými stranami Rakouskem, Francií, Německem, Itálií, Lichtenštejnskem, Švýcarskem, EU, a poději i Slovinskem a Monakem. Úmluva se stala účinnou v roce 1995.¹⁵³ Úmluva zavazuje strany k vědecké, hospodářské a technické spolupráci v oblastech důležitých pro naplnění ochrany alpského regionu. Na základě úmluvy se každé dva roky schází Alpská konference, která jednomyslně přijímá změny úmluvy, protokoly jednacích rády či finanční rozhodnutí, tvoří nové pracovní skupiny nebo vyhodnocuje vědecké údaje. Výkonným orgánem je ustanoven Stálý výbor Alpské konference, který vyhodnocuje soulad přijatých dokumentů, připravuje konference, analyzuje přijaté zprávy. Úmluva ošetřuje případy změny úmluvy, postup při přijímání a měnění protokolů, ratifikaci a vypovězení úmluvy.

Jedním z hlavních cílů úmluvy je ochrana původních alpských ekosystémů, který se blíže specifikuje v podcíli ochrana přírody a krajiny.¹⁵⁴ Jako priorita je stanovena ochrana, zachování a obnova přírodního prostředí a krajiny, aby přirozené ekosystémy mohly nadále fungovat, aby byly ochráněny původní pestré druhy živočichů a rostlin a včetně stanovišť výskytu, a aby bylo dosaženo stavu přirozené regenerace přírody a její udržitelné produktivity.

Ve stejném duchu se nesou i závazky Protokolu k ochraně přírody a zachování krajiny z roku 1994. Strany v protokolu přislíbily, že se zasadí o přijetí opatření nezbytných k zajištění ochrany, nezbytné péče a o obnovení přírody a krajiny alpského území, o ochranu divokých zvířat a rostlin, jejich druhů, rozmanitosti a jejich lokalit, s ohledem na možnost

¹⁵² Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky. *Aktualizovaná národná stratégia ochran biodiverzity do roku 2020*. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, 2013. [online]. [cit. 25.01.2023]. Dostupné z: https://www.minzp.sk/files/sekcia-ochranyprirodyakrajiny/dohovory/biodiverzita/narodna_strateg_ochr_biodiverz_2020.pdf

¹⁵³ *Alpine Convention*. Framework Convention. [online]. [cit. 17.01.2023]. Dostupné z: https://www.alpconv.org/fileadmin/user_upload/Convention/EN/Framework_Convention_EN.pdf

¹⁵⁴ Článek 2, odst. 2 písm. f) úmluvy

jejich ekologicky udržitelného využívání.¹⁵⁵ Strany se v protokolu zavazují k rozšiřování hranic chráněných území, k tvorbě nových chráněných lokalit a k zabránění jejich ničení, k vytvoření národních a mezinárodních sítí chráněných území a biotopů, k zajištění ochrany přírodních stanovišť s dostatečnou velikostí pro plnění jejich funkce, a k ochraně původních druhů rostlin a živočichů.¹⁵⁶ Zakazuje se lovit, zabíjet, držet v zajetí vybrané druhy zvířat, rušit je v době reprodukce a péče o mláďata, a sbírat a ničit vejce.¹⁵⁷ Strany mohou zvážit umělé navrácení původních druhů živočichů a rostlin zpět do přírody.¹⁵⁸

V rámci Alpské úmluvy došlo i k vzniku Alpské sítě chráněného území (*The Alpine Network of Protected Areas*), která slučuje přes 1000 chráněných lokalit v oblasti alpských masivů. Celkově jde o úctyhodných 53 000 km² území, které činí 28% území zemích spadajících pod jurisdikci úmluvy.¹⁵⁹ Systém územní ochrany kopíruje režimy Mezinárodního svazu ochrany přírody (IUCN). Nejprísněji je chráněn režim divočiny, který odpovídá kategorii IUCN Ib, následován režimem národního parku, který odpovídá kategorie IUCN II, přírodní rezervaci, které odpovídá kategorie IUCN IV, přírodním parkem, kterému odpovídá kategorie IUCN V a oblastí Natura 2000, které odpovídá kategorie IUCN V. Pro některé alpské lokality byla vyhlášena ochrana i v rámci Seznamu světového dědictví UNESCO.¹⁶⁰

Podobně i Deklarace z 16. Alpské konference o ochraně horské biodiverzity a její propagaci na mezinárodní úrovni hovoří o potřebě posílit horské ekosystémy a vzít v úvahu roli horské biodiverzity v boji se zmírňováním změny klimatu a adaptaci na ni.¹⁶¹ Deklarace dále upozorňuje na nutnost zohledňovat při lokální zemědělské činnosti ochranu horských pastvin, nezasahovat touto činností do pastvin významných pro biodiverzitu a na potřebu chránit vzácné a ohrožené druhy.¹⁶²

¹⁵⁵ Article 2, *Protocol Nature protection and landscape conservation*. Protocol on the implementation of the alpine convention of 1991 relating to nature protection and landscape conservation. [online]. [cit. 26.01.2023]. Dostupné z:

https://www.alpconv.org/fileadmin/user_upload/Convention/EN/Protocol_Conservation_of_Nature_EN.pdf.

¹⁵⁶ Článek 11-14 Protokolu k ochraně přírody a zachování krajiny

¹⁵⁷ Článek 15 deklaráce.

¹⁵⁸ Článek 16 deklaráce

¹⁵⁹ ALPARC. *The Protected Areas* [online]. 2019 [cit. 30.01.2023]. Dostupné z: <https://alparc.org/the-protected-areas#>.

¹⁶⁰ ALPARC. *Protected Areas Categories*. [online]. 2019 [cit. 30.01.2023]. Dostupné z: <https://alparc.org/categories-of-apa>.

¹⁶¹ Article 9, *Declaration of the XVI Alpine Conference on the protection of Mountain Biodiversity and its Promotion at International Level*. [online]. [cit. 26.01.2023]. Dostupné z:

https://www.alpconv.org/fileadmin/user_upload/Organisation/AC/XVI/ACXVI_MountainBiodiversityDeclaration_en.pdf

¹⁶² Článek 15 deklaráce.

2.1.10. Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat

Karpatská úmluva (*Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians*) je východoevropskou obměnou Alpské úmluvy a také ona se snaží chránit přes 200 000 km² rozsáhlé horské území protínající území několika států. Přijata byla v Kyjevě roku 2003 Českou republikou, Maďarskem, Polskem, Rumunskem, Slovenskem, Srbskem a Ukrajinou. Úmluva platí od ledna 2006. Cíle úmluvy jsou ambiciózní. Strany úmluvy se zavazují k mezinárodní spolupráci při chránění přírody, při budování trvale udržitelného rozvoje, při zlepšování životní úrovně a posilování místní ekonomiky a komunity. K naplnění těchto tezí mají být vyvářeny politiky, strategie, koncepce a programy usilující o ochranu, udržitelné využívání a obnovu biologické a krajinné rozmanitosti na celém území Karpat, mají být učiněny kroky k zajištění vysokých standardů ochrany a udržitelného využívání přírodních stanovišť, druhů fauny i flóry typických pro karpatskou oblast a ochranu ohrožených a endemických druhů.¹⁶³ Úmluva přímo vyzývá, aby bylo přihlédnuto k potřebám chránit krajinu a horské ekosystémy, k rozmanitým lesním funkcím, k významu biologického bohatství a specifickým horského prostředí při tvorbě zemědělských politik, strategií, koncepcí, programů a plánů.¹⁶⁴ Strany přijímají povinnost konzultovat posuzování vlivů záměrů na životní prostředí, sdílet informace z monitorování druhů a včasného varování.¹⁶⁵

Každé tři roky se schází konference smluvních stran, která přijímá především změny úmluvy a protokoly, zřizuje pomocné orgány a pracovní skupiny pro provádění smyslu úmluvy, jako je například pracovní skupina pro biodiverzitu¹⁶⁶, schvaluje program činností, rozpočty svých složek, svůj jednací řád a další úkony směřující k naplnění úmluvy.¹⁶⁷

Rámcová úmluva pokračuje po vzoru Alpské úmluvy v mechanismu protokolů zpřesňujících závazky přijaté k naplnění smyslu Úmluvy. Doposud byl přijat (i) Protokol o udržitelné dopravě, (ii) Protokol o lesích, (iii) Protokol o udržitelném cestovním ruchu a jako poslední (iv) Protokol o biodiverzitě., který se největší měrou týká ochrany vybraných druhů včetně sov a jejich stanovišť.

¹⁶³ Článek 4 Sdělení č.47/2006 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Rámcové Úmluvy o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat. [online]. [cit. 30.01.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2006-47>

¹⁶⁴ Článek 7 Rámcové úmluvy o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat

¹⁶⁵ Článek 12 Rámcové úmluvy o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat

¹⁶⁶ *WG Biodiversity*. [online]. [cit. 30.01.2023]. Dostupné z: <http://www.carpathianconvention.org/wg-biodiversity.html>

¹⁶⁷ Článek 14 Rámcové úmluvy o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat

V červnu 2008 všichni signatáři karpatské úmluvy přistoupily i k Protokol o ochraně a udržitelném využívání biologické a krajinné rozmanitosti (Protocol on Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity). Jeho prostřednictvím vznikl požadavek přijmout (i) Červený seznam přírodních stanovišť Karpat (Carpathian Red List of Habitats) sestávající z ohrožených přírodních původních stanovišť, (ii) opatření vedoucí k propojování přírodních stanovišť v Karpatech, za účelem stěhování druhů a genetické výměny populací volně žijících živočichů, (iii) opatření s cílem obnovit degradovaná stanoviště, (iv) opatření s cílem zajistit dlouhodobou ochranu a udržitelné využívání druhů rostlin a zvířat, (v) Červený seznam karpatských druhů sestavený z původních ohrožených druhů rostlin a zvířat, (vi) politiku usilující o prevenci invazivních nepůvodních druhů a geneticky modifikovaných druhů ohrožujících původní ekosystémy, (vii) podporu rozvoje Karpatské soustavy chráněných území (Carpathian Network of Protected Areas), (viii) opatření ochrany a udržitelného hospodaření mimo chráněná území v Karpatech.¹⁶⁸

Roku 2008 byl v Bukurešti schválen Karpatský strategický akční plán, který měl pomoci při přijímání cílů karpatského protokolu do jednotlivých národních právních řádů. Plán sestával celkem z 15 cílů,¹⁶⁹ kdy třetí cíl stanovuje způsoby uchování a udržitelného nakládání s druhy flóry a fauny, uchování rozmanitosti druhů, endemických druhů a velkých šelem Karpat v souladu se zněním protokolu. Má být sestaven Karpatský červený seznam druhů, do něhož každá ze stran na základě vědeckého zkoumání přispěje ohroženými druhy pláň rostoucích rostlin a volně žijících živočichů vyskytujícími se na území dotčeného státu. Karpatský červený seznam druhů měl být přijat do 12 let od přijetí Strategického akčního plánu, avšak ani k počátku roku 2023 se tak nestalo.¹⁷⁰

Existuje pouze návrh Karpatského červeného seznamu lesních stanovišť a druhů a Karpatský list invazivních cizích druhů, který sepsala Státní ochrana přírody Slovenské republiky.¹⁷¹ Návrh karpatského červeného seznamu vychází z posuzování druhů dle Červeného seznamu ohrožených druhů vydávaného Mezinárodním svazem ochrany přírody (IUCN). V návrhu Červeného seznamu ptáků nalezneme pouze sovu pálenou, která je na Karpatské úrovni hodnocena jako ohrožená (*endangered*), na území Česka také jako ohrožená

¹⁶⁸ Čl. 8-15 Protokolu o ochraně a udržitelném využívání biologické a krajinné rozmanitosti. [online]. [cit. 30.01.2023]. Dostupné z: <https://www.cms.int/raptors/sites/default/files/publication/migrate-raptors-full.pdf>

¹⁶⁹ *Strategic Action Plan for the Implementation of the Protocol on Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity to the Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians*. [online]. [cit. 30.01.2023]. Dostupné z: http://www.carpathianconvention.org/tl_files/carpathiancon/Downloads/02%20Activities/2.1.1%20Strategic%20Action%20Plan%20for%20the%20Implementation%20of%20the%20BiodiversityProtocol.pdf

¹⁷⁰ Cíl 3 strategického akčního plánu

¹⁷¹ KOŠČO, Jan. a kol. *Carpathian Red List Of Forest Habitats And Species; Carpathian List Of Invasive Alien Species*. Banská Bystrica: Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, 2014.

(*endangered*), na území Slovenska jako zranitelná (*vulnerable*), na území Ukrajiny jako zranitelná (*vulnerable*), na území Maďarska jako málo dotčená (*least concern*) a celosvětově jako málo dotčená (*least concern*). Červený seznam ptáků vyhodnotil jako hlavní hrozby pro ptactvo v karpatském regionu měnění, rozdělování a destrukce ptačích stanovišť, které je charakteristické úbytkem starých stromů poskytujících úkryt v podobě dutin. Stejně citelně jsou dotčena i stanoviště ptáků žijících v zemědělské krajině. Nejcitelněji jsou zasaženi draví ptáci. Negativní dopad na ptačí populaci má plašení jedinců v době hnízdění. Jedním z ohrožujících faktorů především u dravých ptáků je i ptačí kriminalita, projevující se ilegálními odstřely a otravami (ex. Česko, Maďarsko, Slovensko). Roli v úbytku ptačích populací hrají i srážky s vysoko proudým elektrickým vedením.¹⁷²

V souladu s článkem 28 protokolu vydávají členské státy vydávají Národní zprávy o stavu implementace Protokolu o ochraně a udržitelném využívání biologické a krajinné rozmanitosti. Doposud národní zprávu vydaly všechny státy vyjma Srbska.¹⁷³ Sovy zmiňuje výslovně pouze polská a ukrajinská národní zpráva.

Z české národní zprávy vypracované Ministerstvem životního prostředí v roce 2017 vyplývá, že implementace většiny opatření byla již provedena v rámci přijetí jiných unijních závazků (Natura 2000) či mezinárodních závazků nebo v rámci národní legislativy (např. vyhlášení CHKO Beskydy, CHKO Bílé Karpaty, přijetí Národní strategie biodiverzity ČR).¹⁷⁴

Polská strana implementovala cíl z protokolu týkající se opatření pro zachování a udržitelné využívání druhů rostlin a živočichů, v jehož rámci byl naplněn podcíl 3 cíle udržitelného využívání lesa, které vytváří více příznivého prostoru pro predátory, spočívající v označování a aktualizování výskytu druhů a nových oblastí výskytu. Při této činnosti byl například zjištěn nový výskyt výra velkého (*Bubo bubo*) a kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum*) v RDLP Katowice.¹⁷⁵

V rámci projektu Ptáci Karpat realizované Polskou společností pro ochranu ptactva byly zkoumány hrozby a možnosti ochrany vybraných druhů ptáků polských Karpat, mezi

¹⁷²KOŠČO, Jan. a kol. *Carpathian Red List Of Forest Habitats And Species; Carpathian List Of Invasive Alien Species*. Banská Bystrica: Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, 2014. s. 218-219.

¹⁷³Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity. [online]. [cit. 31.01.2023]. <http://www.carpathianconvention.org/conservation-and-sustainable-use-of-biological-and-landscape-diversity.html>

¹⁷⁴National Report on the Implementation of the Protocol on Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity to the Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians. 2017. [online]. [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: http://www.carpathianconvention.org/tl_files/carpathiancon/Downloads/02%20Activities/Biodiveristy/National%20report%20Biodiversity_Czech%20Republic.pdf

¹⁷⁵Republic of Poland First National Report on the Implementation of the Protocol on Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity to the Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians. 2017. [online]. [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: [INSTITUTIONAL INFORMATION – REPORTING PARTY \(carpathianconvention.org\)](http://www.carpathianconvention.org). s. 16-20.

nimi i sov.¹⁷⁶ V rámci cíle 15 Protokolu o opatřeních o vzdělávání, informovanosti a veřejného povědomí zrealizovala polská strana v rozsahu 15 obcí projekt Iniciativa pro zelené Podkarpatsko v letech 2015-2017, v jehož rámci proběhlo informační workshop o krmítkách a hnízdních budkách pro sýčka obecného.¹⁷⁷

Ukrajinská Národní zpráva o implementaci protokolu hovoří o výru velkém (*Bubo bubo*), puštíku bělavém (*Asio flammeus*) a sýci rousném (*Aegolius funereus*) v kontextu důležitosti Karpat pro hnízdění, přezimování či jako území vhodného k migraci pro tyto druhy. Ukrajinská strana plánuje k naplnění cíle 3 protokolu přijmout opatření k zlepšení ochrany několika druhů včetně kulíška nemenšího.¹⁷⁸ V Užanském národním parku došlo v letech 2015-2016 k systematickému monitorování a výzkumům vzácných druhů rostlin i živočichů včetně sov.¹⁷⁹

2.1.11. Memorandum o porozumění o ochraně stěhovavých dravců a sov Afriky a Eurasie

V závěru kapitoly se zaměříme na výsek z fenoménu uzavírání mnohostranných dohod a memorand o porozumění, které vznikali na základě Bonnské úmluvy, a zaměřovaly se na ochranu užší skupiny živočichů vymezené podobným způsobem života, druhem nebo řádem. V kontextu ochrany sov nás zajímá Memorandum o porozumění o ochraně stěhovavých dravců a sov Afriky a Eurasie (*Memorandum of Understanding on the Conservation of Migratory Birds of Prey in Africa and Eurasia*).

Na základě studie akreditované Spojeným královstvím bylo zjištěno, že více než polovina migrujících druhů dravců a sov v africko-evropské oblasti vykazuje neuspokojivý stav populace a rychlý či dlouhodobý pokles početnosti.¹⁸⁰ Tato zjištění vedla k uzavření

¹⁷⁶ The Polish Society for The Protection of Birds (OTOP)

¹⁷⁷ Republic of Poland First National report on the Implementation of the Protocol on Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity to the Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians. 2017. [online]. [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: [INSTITUTIONAL INFORMATION – REPORTING PARTY \(carpathianconvention.org\)](https://www.carpathianconvention.org/tl_files/carpathiancon/Downloads/02%20Activities/Biodiveristy/National%20report%20Biodiversity%20Ukraine.pdf). s. 44-45.

¹⁷⁸ National report of Ukraine on the Implementation of the Protocol on Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity to the Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians. 2017, Kyiv. [online]. [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: http://www.carpathianconvention.org/tl_files/carpathiancon/Downloads/02%20Activities/Biodiveristy/National%20report%20Biodiversity%20Ukraine.pdf. s. 14.

¹⁷⁹ National report of Ukraine on the Implementation of the Protocol on Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity to the Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians. 2017, Kyiv. [online]. [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: http://www.carpathianconvention.org/tl_files/carpathiancon/Downloads/02%20Activities/Biodiveristy/National%20report%20Biodiversity%20Ukraine.pdf. s. 24-27.

¹⁸⁰ GORIUP, Paul. *Assessment of the merits of an instrument under the Convention on Migratory Species covering migratory raptors: The regional status of raptors in the African-Eurasian region*. Bristol: DEFRA, 2005. s. 19. [online]. [cit. 17.01.2023]. Dostupné z: <https://www.cms.int/raptors/sites/default/files/publication/migrate-raptors-full.pdf>

memoranda. Cílem memoranda z roku 2008 bylo zlepšení stavu dravců a sov v divoké přírodě Afriky a Eurasie, poněvadž jejich početnost globálně klesá.¹⁸¹ Signatářské státy přijaly přistoupením k memorandu povinnost implementace, naplnění a vymáhání zákonných a administrativních opatření k ochraně stěhovavých dravců a sov z přílohy I, dále se zavázaly ke snaze o identifikaci zvyků, teritorií a tažných cest stěhovavých dravců a sov, o zlepšení jejich ochrany, o navrácení do původních míst výskytu a o podporu výzkumů dotčených druhů.¹⁸²

Příloha I memoranda sestává ze seznamu 93 druhů ptáků, mezi nimi i z 12 druhů sov z toho z 5 druhů žijících na území České republiky.¹⁸³

Příloha III je akčním plánem, který zavádí rozdělení dravců a sov do třech skupin podle ochranných opatření, které by strany smlouvy měly aplikovat. První skupina vychází z Červeného seznamu ohrožených druhů podle BirdLife mezinárodní světové ptačí databáze a jde o celosvětově ohrožení dravci a sovy. Druhá skupina sestává ze sov a dravců, kteří nemají uspokojivé předpoklady pro zachování na regionální úrovni. Do třetí kategorie řadíme zbylé migrační druhy. V rámci akčního plánu je státům doporučeno bránit veškeré druhy před nezákonným zabíjením, zvyšovat environmentální standardy, zachovat ptačí ekosystém a podporovat udržitelný rozvoj, zahrnout cíl ochrany ptáků do ostatních sektorů jako je zemědělství, lesnictví, turismus, průmysl, energetika, či monitorovat ptačí populace.¹⁸⁴

V rámci Unie se memorandum dále rozvíjí prostřednictvím strategie EU přibližující ochranu dravců.¹⁸⁵

2.2. Mezinárodní nevládní organizace věnující se ochraně sov

V předchozí kapitole byly nastíněny hlavní mezinárodní konvence týkající se ochrany sov a jejich lokalit. Signatáři těchto stran bývají státy a specifické mezinárodní organizace jako EU. Vedle těchto subjektů se však objevují i mezinárodní nevládní organizace, které

¹⁸¹ ZÁMEČNÍK, Václav. *Metodická příručka pro praktickou ochranu ptáků v zemědělské krajině: metodika AOPK ČR*. Memorandum porozumění o ochraně stěhovavých dravců a sov Afriky a Eurasie. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2013. s. 52. ISBN 978-80-87457-81-8. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <http://www.forumochranyprirody.cz/sites/default/files/19.pdf>.

¹⁸² Article 8 Memoranda. Memorandum of understanding on the conservation of migratory birds of prey in Africa and Eurasia. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <https://www.cms.int/raptors/en/page/agreement-text>.

¹⁸³ Příloha 1 Memoranda, *List of African-Eurasian migratory birds of prey*. [online]. [cit. 18.01.2023]. Dostupné z: https://www.cms.int/raptors/sites/default/files/basic_page_documents/raptors-mou_annex1_species_e.pdf.

¹⁸⁴ Příloha 3 Memoranda. *Action plan for the conservation of migratory birds of prey in Africa and Eurasia*. [online]. [cit. 18.01.2023]. Dostupné z: https://www.cms.int/raptors/sites/default/files/basic_page_documents/raptors-mou_annex3_action-plan_e.pdf

¹⁸⁵ *The EU's strategic approach to raptor conservation*. [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2019. [cit. 08.03.2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/action_plans/docs/Raptor_conservationreport.pdf. ISBN 978-92-76-11118-4.

vykonávají pomocné funkce při realizaci ochrany rostlin, zvířat či výslovně ptáků, sov a jejich biotopů.

2.2.1. BirdLife International

Mezinárodní ornitologické komitě BirdLife International je celosvětová nevládní organizace na ochranu ptáků a jejich lokalit. Byla založena 20. června 1922 jako Mezinárodní rada pro ochranu ptáků (*The International Council for Bird Preservation*). Cílem organizace je ochrana ptáků a jejich stanovišť. Roku 1966 položil BirdLife International společně se Světovým svazem ochrany přírody (*International Union for Conservation of Nature*) základy světovému Červenému seznamu ptačích druhů, který eviduje ohrožené ptačí druhy.¹⁸⁶ Její součástí je také i Česká společnost ornitologická a *Slovenská ornitologická spoločnosť* spolu s dalšími 113 ochrannými organizacemi.

2.2.2. Světový svaz ochrany přírody

Jde o významnou mezinárodní organizaci vědeckého a poradního charakteru. Svaz (*International Union for Conservation of Nature*)¹⁸⁷ byl založen v roce 1948. Dnes sídlí ve švýcarském Glandu. Členskou základnu tvoří přes 92 států, 105 mezinárodních nevládních organizací a 1100 národních nevládních organizací. ČR se stala členskou zemí v únoru 2000. Organizace se zajímá hlavně o oblasti ochrany biodiverzity, změny klimatu a udržitelný rozvoj. IUCN disponuje právem vyjadřovat se k ekologickým tématům v členských zemích formou doporučení. Předností takových to doporučení je vysoká odbornost, nezávislost a apolitičnost návrhů. Mezi známé projekty IUCN patří sestavení Červené knihy ohrožených druhů rostlin a zvířat a kategorizace chráněných území.¹⁸⁸ IUCN stálo za vytvořením prvního návrhu CITES a jejich sekretariáty nadále kooperují. CITES učinilo z IUCN hlavního technického poradce úmluvy.¹⁸⁹ Podobnou spolupráci navázalo IUCN se sekretariátem Ramsarské Úmluvy o mokřadech, kdy IUCN podporuje země v přijetí Ramsarské úmluvy, poskytuje vědeckou podporu při vytváření soustavy mokřadů a pomáhá jednotlivým vládám a společenstvím při zachování mokřadů.¹⁹⁰

¹⁸⁶ *It's time: 100 years of birdlife*. [online]. [cit. 21.10.2022]. Dostupné z: <https://www.birdlife.org/birdlife100/>

¹⁸⁷ Dále i IUCN

¹⁸⁸ Mezinárodní svaz ochrany přírody (IUCN). [online]. [cit. 11.02.2023]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_svaz_ochrany_prirody

¹⁸⁹ *Memorandum of understanding between the Secretariat of the Convention on international trade in endangered species of wild fauna and flora and IUCN- the World conservation union*. 1999. [online]. [cit. 11.02.2023]. Dostupné z: <https://cites.org/sites/default/files/eng/disc/coop/CITES-IUCN.pdf>

¹⁹⁰ IUCN – Ramsar Collaboration: Supporting the Wise Use of Wetlands. [online]. [cit. 11.02.2023]. Dostupné z: <https://www.iucn.org/resources/information-brief/iucn-ramsar-collaboration-supporting-wise-use-wetlands>

2.2.3. Federace EUROPARC

EUROPAC nebo také Federace přírodních a národních parků v Evropě byla založena v roce 1973 v Basileji. Jde o nezávislou nevládní organizaci jejímž posláním je chránit biologicky nejhodnotnější a nejvýznamnější přírodní oblasti v Evropě a nastavovat udržitelný turismus. Federace sdružuje tisíce chráněných území, jako jsou chráněné oblasti, národní parky, přírodní parky a biosférické rezervace, napříč 36 státy. Česká republika je zastoupena 6 chráněnými územími.¹⁹¹ Existence federace dále posiluje význam chráněných území, která slouží k zachování biologické rozmanitosti.

2.3. Shrnutí

Mezinárodně právní ochrana životního prostředí a biodiverzity jsou dynamicky se rozvíjející úseky mezinárodního práva. V současné době je uplatňována celá řada mezinárodních úmluv chránících rozličné aspekty nakládání s druhy zvířat i rostlin a s jejich stanovišti a zabírající se ochranou biologické i genetické rozmanitosti včetně zohledňování komplexních ekologických vztahů.

Většina moderních úmluv na ochranu životního prostředí je vybavena úpravou organizační struktury, která napomáhá aplikovat naplnění cílů úmluvy. Nejčastěji se jedná o orgán sekretariátu, který plní výkonnou agendu, a konference smluvních stran pravidelnými termíny setkávání, které přijímají doplňkové prostředky ochrany, vyhodnocují dosažený postup a činí jiná rozhodnutí.

Úmluvy postupně vyzkoušely celou řadu mechanismů na ochranu biologické rozmanitosti. Mezi nejfrekventovanější nástroje řadíme (i) spolupráci mezi státními subjekty, (ii) zakládání společných informačních databází, (iii) budování povědomí široké veřejnosti o dané problematice zajištění přístupu k vědě, (iv) ochranu biologicky nejvzácnějšího území, (v) ochrana ohrožených druhů zvířat a rostlin, (vi) pravidelné sledování druhů, (vii) přijímání koncepčních dokumentů druhové ochrany, zachování stanovišť, využití území a rozvoje v souladu s ochranou biodiverzity.

Významným zdrojem ohrožení biodiverzity druhů je fragmentace přírodních stanovišť a ekosystémů. Úmluvy čelí tomuto problému nejčastěji snahou o územní ochranu a zachování celistvosti a propojenosti různých chráněných území napříč územními režimy ochrany. Proto mnoho úmluv vyžaduje po signatářích poskytnout specifickému území jistou úroveň ochrany. Činí tak (i) Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního

¹⁹¹ 2023. [online]. [cit. 11.02.2023]. Dostupné z: <https://www.europarc.org/>

ptactva prostřednictvím seznamu mezinárodně významných mokřadů, (i) úmluva UNESCO prostřednictvím biosférických rezervací, (ii) Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť prostřednictvím soustavy chráněných území Smaragd, (iii) Úmluva o biologické rozmanitosti prostřednictvím závazků o tvorbě národních parků, (iv) Úmluva o ochraně Alp prostřednictvím Alpské sítě chráněného území (v) i Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat prostřednictvím Karpatské soustavy chráněných území. Zvláštní režimy ochrany území se často doplňují nebo se v rámci jednoho území vzájemně překrývají nebo se překrývají i s národními a unijními režimy ochrany.

Ve vztahu k ochraně sov se jeví nejvíce přínosnou úmluva CITES, která vytváří funkční systém regulace mezinárodního obchodu s konkrétními ohroženými druhy, dále Bernská úmluva, která se zasazuje o ochranu biotopů volně žijících zvířat, o ochranu ohrožených druhů a o zákazy jistých způsobů lovu. Pro ochranu sov je významná i Úmluva o biologické rozmanitosti, díky níž byl vyvíjen tlak na vytvoření koncepčních dokumentů k ochraně biologické rozmanitosti.

Na ochranu sov je zaměřeno Memorandum o porozumění o ochraně stěhovavých dravců a sov Afriky a Eurasie uzavřené na základě Bonnské úmluvy. Úzce vymezené memorandum zavazuje signatáře výslovně k ochraně sov, k jejich monitoringu, zkoumání a reintrodukci. Za důležitou považujeme i Karpatskou úmluvu s Alpskou úmluvou, které přinášejí ochranu hornatým zalesněným územím bohatým na biodiverzitu a na výskyt sovích druhů.

Role mezinárodních nevládních organizací při ochraně sov spočívá především ve vědecké činnosti. Ukázkový je případ organizace BirdLife International, která stojí za Červeným seznamem ptačích druhů, na jehož základě jsou tvořeny národní seznamy ohrožených ptačích druhů, které slouží jako vodítka k přijetí právně závazných seznamů chráněných druhů ptáků.

3. Ochrana sov v unijním právu

Evropská Unie¹⁹² poskytuje významnou ochranu volně žijícím druhům ptáků. Tato kapitola představuje základy evropského práva životního prostředí, závazné právní akty EU, důležité nezávazné akty a další nástroje pro ochranu volně žijících druhů ptáků a sov. V této souvislosti spočívá těžiště Unie především v mezinárodní spolupráce při ochraně chráněných území

Rozlišujeme několik druhů pramenů evropského unijního práva. Prvním skupinou pramenů je primární právo, které disponuje nejvyšší právní silou a stojí tak v hierarchii norem EU nejvýše. Na stejné úrovni jako normy primárního práva stojí i obecné právní zásady, které však nejsou narozdíl od primárního práva kodifikované, a po obsahové stránce se týkají převážně základních právních pravidel, jež jsou společná členským státům EU. Další skupinou pramenů tvoří sekundární právo EU, které staví na primárním právu a na obecných právních zásadách, podléhá jim a musí s nimi být v souladu. Sekundární právo vytvářejí orgány EU, přičemž je možno rozlišit několik druhů právních aktů jako jsou závazná nařízení, směrnice, rozhodnutí a nezávazná doporučení a stanoviska. Demonstrativní výčet pramenů evropského práva uzavíráme rozhodnutími Soudního dvora Evropské unie, Tribunálu Evropské unie a smlouvami uzavřenými EU a členskými státy s třetími stranami státního či mezinárodního charakteru. Dnes bychom našli prvky ochrany životního prostředí ve všech druzích pramenů unijního práva.

Evropská unie se věnuje naplňování cílů mnoha agend. Jednou z nich je politika životního prostředí, do které řadíme i ochranu volně žijících druhů ptáků. Politika životního prostředí je vystavěna na zásadě obezřetnosti, zásadě prevence, zásadě odvracení ohrožení životního prostředí u zdroje a na zásadě „znečišťovatel platí“. Nové trendy v oblasti politiky životního prostředí přicházejí nejprve prostřednictvím víceletých akčních programů životního prostředí, a teprve poté formou jiných opatření.

Do základního rámce evropské politiky životního prostředí řadíme následující témata: (i) boj proti klimatickým změnám, (ii) biodiverzita, užívání půdy a lesnictví, (iii) ochrana vodních zdrojů a vodní hospodářství, (iv) znečištění ovzduší a hlukové znečištění, (v) účinné využívání zdrojů a oběhové hospodářství, (vi) udržitelná spotřeba a výroba, (vii) chemické látky a pesticidy.¹⁹³

¹⁹² Dále i EU

¹⁹³ KURRER Christian. *Environment policy: general principles and basic framework*. In: European Parliament. [online]. 10/2021. [cit. 17.10.2022]. Dostupné z: Environment policy: general principles and basic framework | Fact Sheets on the European Union | European Parliament (europa.eu)

Politika životního prostředí je na národní i na evropské úrovni uskutečňována pomocí jistých nástrojů, které rozdělujeme na právní, koncepční, administrativní a ekonomické. Právními nástroji unijního práva rozumíme směrnice, nařízení, rozhodnutí a podle právní teorie také nezávazné akty jako doporučení či stanoviska. Koncepční nástroje bývají prvním krokem k budoucí závazné právní úpravě. V oblasti ochrany životního prostředí jde o hojně užívaný nástroj. Prvním z legislativních nástrojů bývají bílé knihy, které obsahují návrhy Komise na činnost v určité oblasti. Bílé knihy mohou být následovány zelenými knihami, které dále otevírají detailnější diskusi na evropské úrovni. Další koncepčním nástrojem jsou akční programy, jejichž historii jsme nastínili na začátku této kapitoly.¹⁹⁴ Dále jde o rezoluce, jejichž prostřednictvím Evropský parlament vydává nezávazná stanoviska vůči návrhům nové legislativy a nezávazná sdělení, kterými mezi sebou komunikují orgány EU. Pod administrativní nástroje spadají notifikace, povolení, zákazy, povinnosti jednat a informační povinnosti. Jde o části nařízení či směrnic, které ukládají osobám jisté administrativní povinnosti. Do kategorie ekonomických nástrojů řadíme, finanční podpory, obchodovatelná emisní povolení a koncept tzv. bublin.¹⁹⁵

Implementace je proces, kterým se národní právo členských států vyrovnává s požadavky sekundárního unijního práva, tak aby byl naplněn smysl unijních norem. V rámci implementace rozlišujeme tři fáze, kterými jsou transpozice norem, praktická aplikace a monitoring. Transpozice spočívá v přijetí nových právních předpisů nebo změnu stávajících právních předpisů členského státu tak, aby odpovídaly požadavkům evropského práva. Přímo závazná nařízení nemohou být ze své podstaty transponována, ale dochází u nich k upřesňujícím procesům zvaným adaptace, které umožňují, aby normy daných nařízení nekolidovaly v právním řádu dané země se specifickými legálními pojmy. Implementace norem pokračuje fází praktické aplikace, při níž jsou transponované evropské normy užity v konkrétních případech. Jde kupříkladu o institucionální a finanční zajištění cíle vytyčeného v normách, o vytvoření informačních systémů, seznamů, registrů, o průzkum a o vymezení území. O průběhu transpozice a implementace referují Komisi implementační zprávy členských zemí. Vynucování normy je finální fází implementace a se stává z kontroly a případných z postihů v případě porušení transponované normy.

¹⁹⁴ DAMOHORSKÝ, M. DROBNÍK, J. SMOLEK, M. SOBOTKA, M. STEJSKAL, V. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 184-185. ISBN 978-80-7400-338-7. In: DJEMEL, K. *Ochrana velkých šelem v unijním a národním právu Evropy*. Praha. s. 53. Diplomová práce. Univerzita Karlova. DAMOHORSKÝ, M.

¹⁹⁵ DAMOHORSKÝ, M. DROBNÍK, J. SMOLEK, M. SOBOTKA, M. STEJSKAL, V. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 173-180. ISBN 978-80-7400-338-7.

3.1. Úvod do unijního práva životního prostředí

V této části se budeme v nezbytné míře zabývat vývojem primárního práva EU a navazující právní úpravou poskytující ochranu životnímu prostředí.

Primární právo EU je nejvyšším zdrojem právní úpravy Evropské unie, na kterém staví celá soustava norem EU. Primární právo tedy mimo jiné stanovuje právní základ orgánům Společenství při tvorbě sekundárního práva. Postoj Evropské unie k ochraně životního prostředí, do kterého patří i ochrana sov, se vyvíjel postupně, a kopíruje celosvětový vývoj této oblasti, avšak v počátcích vzniku tehdejšího Společenství bychom agendu ochrany životního prostředí hledali marně. Primární právo vychází převážně ze zakládajících a revizních smluv ustanovujících mechanismy fungování EU. Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství z roku 1957, se při svém vzniku nezaobírala problematikou ochrany životního prostředí, takže i později bychom jen těžko hledali jiný právní základ pro činnost tehdejšího Společenství v této oblasti.

Prvním způsobem, jak si normy práva životního prostředí našly cestu do evropského práva byla potřeba vytvořit společné standardy ochrany spotřebitele a odstranit překážky bránící volnému trhu, která vedla od počátku 70. let 20. století k formování unijních norem částečně regulujících i jisté oblasti ochrany životního prostředí. Právním základem pro tyto normy je čl. 94 Smlouvy o založení Evropského společenství¹⁹⁶ (bývalý čl. 100), kterým byla přijata směrnice o sblížení právních předpisů členských států, jež mají přímý vliv na vytváření nebo fungování společného trhu, nebo čl. 308 SES (bývalý čl. 235), který upravoval postup orgánů Společenství při naplnění některého z cílů Společenství v rámci společného trhu v momentu, kdy smlouva neupravuje nezbytné pravomoci orgánu učinit nutné kroky.¹⁹⁷ Předpisy mající právní základ v těchto člancích pak upravovaly ochranu před nebezpečnými chemickými látkami, emisní limity automobilů a škodlivé látky v čistících prostředcích, což jsou z dnešního pohledu standardní normy práva životního prostředí bránící znečišťování a poškozování životního prostředí. První unijní ochranou složek životního prostředí či zdrojů ohrožení byly následující směrnice: 75/440 Evropského hospodářského společenství¹⁹⁸ o povrchových vodách, OJ L 194/26; 76/160/EHS o kvalitě vody pro koupání, OJ 31/1; 75/439/EHS, o odpadech, OJ L 194/23.

Skutečný počátek evropského práva životního prostředí můžeme hledat ve výsledcích první celosvětové konference OSN o životním prostředí konané ve Stockholmu roku 1972, a

¹⁹⁶ Dále i SES

¹⁹⁷ Smlouva o založení Evropského společenství

¹⁹⁸ Dále i EHS

to v reakci, kterou na Pařížském summitu v říjnu roku 1972 Evropská rada navrhla Komisi realizovat kroky řešící stav životního prostředí. Následně Komise vyhlásila první akční program ochrany životního prostředí na léta 1973-1976, který stanovil právní zásady a priority ekologické politiky Společenství. Byly stanoveny cíle jako předcházení znečištění, ochrana biosféry, environmentální územní plánování a jiné. Z principů práva životního prostředí byl dovozen princip prevence, princip ekologické rovnováhy, princip předběžné opatrnosti, princip „znečišťovatel platí“, princip podpory vědeckého a technického pokroku, princip zákazu znečišťování přes hranice, princip environmentální výchovy, princip subsidiarity, princip koordinace a harmonizace právních předpisů členských zemí v oblasti životního prostředí, a také zásada mezinárodní spolupráce a pomoci rozvojovým zemím.¹⁹⁹

Druhý akční program z roku 1977 přichází s požadavky zachování dosavadních cílů a principů, žádá revizi průmyslové politiky vzhledem k jejím dopadům na životní prostředí, využívání prostoru a přírodních zdrojů. Program doporučuje ochranu pitné i mořské vody, prevenci znečišťování, nakládání s odpady a využívání půdy, stanovuje nové zásady ekologické politiky, přichází s mechanismy posuzování vlivu na životní prostředí,²⁰⁰ monitorování a hodnocení politik životního prostředí.²⁰¹

Třetí akční program z roku 1982 apeluje na princip prevence a přichází s návrhem integrovat politiku životního prostředí do ostatních politik Společenství, především do politiky zemědělské, průmyslové, dopravní a regionální. Důležitým tématem Třetího programu jsou také emisní normy.²⁰²

Explicitně se normy práva životního prostředí dostávají do primárního práva EU až Jednotným evropským aktem²⁰³ v roce 1987, který reviduje Pařížskou smlouvu a Římské smlouvy. Nová kapitola o životním prostředí přinášela články 130r až 130t (dnes čl. 174 a 176 SES) tehdy jen 3 cíle, totiž zlepšovat kvalitu životního prostředí; chránit lidské zdraví; a obezřetně a racionálně využívat přírodní zdroje. Přímou je zmíněna zásada obezřetnosti a prevence, zásada ochrany u zdroje, zásada „znečišťovatel platí“. Důvodit můžeme princip

¹⁹⁹ *Declaration of the Council of the European Communities and of the representatives of the Governments of the Member States meeting in the Council of 22 November 1973 on the programme of action of the European Communities on the environment.* [online]. [cit. 04.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:41973X1220>

²⁰⁰ Dále i EIA

²⁰¹ *Resolution of the Council of the European Communities and of the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council of 17 May 1977 on the continuation and implementation of a European Community policy and action programme on the environment.* [online]. [cit. 04.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:41977X0613>

²⁰² *Resolution of the Council of the European Communities and of the representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, of 7 February 1983 on the continuation and implementation of a European Community policy and action programme on the environment (1982 to 1986).* [online]. [cit. 04.10.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A41983X0217>

²⁰³ Dále i JEA

vysoké úrovni ochrany, princip subsidiarity, princip nejvyšší hodnoty, a princip nejlepší dostupné techniky.

Komise dál pokračuje v osvědčených akčních programech, a tak ještě v roce 1987 vzniká čtvrtý akční program na ochranu životního prostředí. Do popředí staví téma procesu přejímání existujících norem ES do právních rádek v členských státech, zpřístupnění informací o životním prostředí veřejnosti, regulaci látek znečišťujících životní prostředí prostřednictvím ekonomických nástrojů a integrování politik životního prostředí do ostatních politik.²⁰⁴

V roce 1992 přijaly členské státy doposud největší revizi zakladatelské smlouvy, totiž Maastrichtskou smlouvu, která zakládá Evropskou unii. Přibyl nový čtvrtý cíl politiky životního prostředí, kterým je podpora při regionálních a globálních problémech životního prostředí. Poprvé se objevuje princip předběžné opatrnosti. Významným posunem je rozšíření okruhu témat, při kterých Rada EU hlasuje podle zásady kvalifikované většiny na úkor principu jednomyslného hlasování, kterým se hůře dosahuje přijetí nové legislativy.

Pátý akční program je přijat roku 1993 a v mnohém reaguje na konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji, konanou o rok dříve v Rio de Janeiro. Generálním tématem se stal princip trvale udržitelného rozvoje a jeho integrace do ostatních politik Společenství. Princip se objevuje v kontextu udržitelného hospodaření s přírodními zdroji, snižování spotřeby energie, zefektivnění řízení mobility zboží a služeb, zkvalitnění obalových technologií, zlepšení péče o lidské zdraví a bezpečnost. Je upozorněno i na konkrétnější ale významná témata jakými jsou klimatické změny, acidifikace a kvalita ovzduší, ochrana přírody a biologické rozmanitosti, ochrana vodních zdrojů, životní prostředí ve městech, pobřežní zóny a předcházení vzniku odpadu.²⁰⁵

V říjnu roku 1997 byla Společenstvím přijata Amsterdamská smlouva, která v rámci primárního práva upravovala i oblast politiky životního prostředí. Smlouva přináší nový formát spolurozhodování o environmentálních tématech článkem 175 odst. 2 (dříve čl. 130 odst. 1 SES), podle nějž Rada rozhoduje o návrhu Komise až po konzultaci s Evropským

²⁰⁴ *Resolution of the Council of the European Communities and of the representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 19 October 1987 on the continuation and implementation of a European Community policy and action programme on the environment (1987-1992).* [online]. [cit. 04.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:41987X1207&rid=1>

²⁰⁵ *Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 1 February 1993 on a Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development – A European Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development, Úřední věstník 1993/C 138/01, 17. 5. 1993.* [online]. [cit. 05.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A41993X0517>

parlamentem. Zbývající témata zůstávají v režii jednomyslného rozhodování Rady. Článek 2 SES redefinuje cíl podporovat udržitelný rozvoj a nárok na vysokou úroveň ochrany.²⁰⁶

Další tentokrát méně důležitou revizí byla Smlouva z Nice z roku 2000. V oblasti práva životního prostředí upřesňuje znění článku 175 odst. 2 SES, který upravuje okruh otázek, ve kterých Rada rozhoduje jednomyslně, jako jsou předpisy fiskální povahy, územní plánování, hospodaření s půdou a vodními zdroji a opatření ovlivňující volbu státu mezi energetickými zdroji.²⁰⁷

Šestý akční program ochrany životního prostředí na období 2001-2010 je přijat poprvé na základě článku 175 odst. 3 (dnes čl. 192 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské Unie)²⁰⁸ formou společného rozhodnutí, a to rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady v červnu 2002. Poprvé tak akční program nemá jen koncepční charakter, ale stává se závazným dokumentem, byť je jeho skutečná vymahatelnost na Komisi iluzorní a jde spíše o prostředek politického tlaku. Tematicky je vystavěn na podobné bázi jako akční program si stanovuje čtyři prioritní oblasti. První oblastí je změna klimatu, v jejímž rámci se EU snaží zmírnit zastoupení skleníkových plynů v atmosféře o 8 % oproti stavu v roce 1990. Druhým tématem je ochrana přírody a biologická rozmanitost. Jde o zachování funkcí ekosystémů, zabránění erozím, zabránění znečištění životního prostředí, předcházení katastrofám, podpora rozšiřování soustavy NATURA 2000 a další. Třetím, klíčovým tématem se stalo životní prostředí a lidské zdraví a kvalita života. Šlo především o eliminaci negativních vlivů v oblasti umělých látek, pesticidů, záření, kontaminované vody, znečištěného ovzduší a hluku. Čtvrtým tématem se stalo udržitelné využívání a nakládání s přírodními zdroji a odpady. Jednalo se převážně o formy snižování množství nerecyklovatelného odpadu a zefektivnění využití materiálů. Poslední články jsou věnovány důležitosti mezinárodní spolupráce při řešení globálních problémů životního prostředí, integraci ekologické politiky do ostatních norem EU, monitoringu a hodnocení výsledků, či zlepšení dostupnosti informací.²⁰⁹

Lisabonská smlouva přijatá v prosinci 2007 je poslední revizí zakladatelských smluv EU. V článku 3 odst. 3 SFEU uvádí smlouva mezi cíli Společenství i udržitelný rozvoj Evropy a vysoký stupeň ochrany, zlepšování kvality životního prostředí, což dále rozvíjí

²⁰⁶ *Amsterodamská smlouva*. [online]. [cit. 05.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT>

²⁰⁷ *Niceská smlouva*. [online]. [cit. 05.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:12001C/TXT>

²⁰⁸ Dále i SFEU

²⁰⁹ *Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1600/2002/ES ze dne 22. července 2002 o šestém akčním programu Společenství pro životní prostředí*. [online]. [cit. 06.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002D1600&from=CS>

i článek 191 SFEU. Zařazení těchto hodnot do předních článků úmluvy deklaruje nové směřování EU a zvyšování důležitosti tématu ochrany životního prostředí.²¹⁰

Oblast životního prostředí spadá do pravomocí sdílených mezi Unií a členskými státy.²¹¹ Členské státy mají v této oblasti pravomoc vykonávat svou suverénní moc a vytvářet závaznou legislativu, ale jen ve zbytkovém rozsahu, který jim Unie přenechala, a ve kterém pravomoc neuplatňuje.²¹² Toto vymezení se nevztahuje na doménu biologických mořských zdrojů, ve kterých EU uplatňuje výlučnou pravomoc.²¹³ Evropská unie disponuje pravomocí uzavírat mezinárodní smlouvy o ochraně životního prostředí. Může tak učinit formou přijetí směrnice nebo nařízení, kdy by byl obsah mezinárodní smlouvy transponován do unijního práva, nebo prostřednictvím rozhodnutí Rady o přístupu k mezinárodní smlouvě, kdy stát dále nemusí mezinárodní úmluvu ratifikovat.²¹⁴

Důležitost dobrých životních podmínek pro zvířata jakož to vnímající bytosti je vyzdvihnuta v unijní politice v oblasti zemědělství, rybolovu, dopravy, vnitřního trhu, výzkumu a technologického rozvoje a vesmíru prostřednictvím článku 13 SFEU.

Článek 177 SFEU nyní poskytuje možnost tvořit formou nařízení strukturální fondy, mezi nimi i fond soudržnosti, který poskytuje finanční příspěvky na projekty i ze sféry životního prostředí.

Smlouva přináší do agendy práva životního prostředí článek 192 odst. 2 písm. c SFEU, který umožňuje použití řádného legislativního postupu u předpisů práva na ochranu životního prostředí doposud upravovaných jen ve zvláštním legislativním postupu. Jednomyslné rozhodování zvláštního legislativního postupu přetrvává u (i) předpisů převážně fiskální povahy, (ii) opatření týkajících se územního plánování, hospodaření s vodními zdroji a využívání půdy a (iii) opatření významně ovlivňujících volbu členského státu mezi různými energetickými zdroji a základní skladbu jeho zásobování energií.²¹⁵

Členské státy mohou zavádět přísnější ochranná opatření, než jaká přijalo Společenství, avšak tato opatření musejí být v souladu se SEU a SFEU, jak plyne z článku 193 SFEU. Tato evropská úprava vytváří prostředí s diverzifikovanými nároky na ochranu životního prostředí, ale se společným minimálním nárokem na ochranu. Odpovídá to i cíli EU

²¹⁰ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 167. ISBN 978-80-200-2317-9.

²¹¹ článek 4 odst. 2 SFEU.

²¹² článek 2 odst. 2 SFEU.

²¹³ článek 3 odst. 1 písm. d). SFEU.

²¹⁴ DAMOHORSKÝ, M. DROBNÍK, J. SMOLEK, M. SOBOTKA, M. STEJSKAL, V. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 151. ISBN 978-80-7400-338-7.

²¹⁵ článek 192 odst. 2 písm. c SFEU. In: DJEMEL, K. *Ochrana velkých šelem v unijním a národním právu Evropy*. Praha. s. 52. Diplomová práce. Univerzita Karlova. DAMOHORSKÝ, M.

na vysokou ochranu životního prostředí, při respektování rozdílných situací v jednotlivých regionech EU.

V minulosti docházelo ke sporům o právní základ předpisů, neboť nebylo zřejmé, zdali je hlavním cílem ochrana životního prostředí, vytvoření společného trhu nebo volný pohyb zboží, což může následně činit potíže při správném výkladu norem. Soudní dvůr Evropské unie tuto problematiku mnohokrát judikoval a vytyčil právní základ jednotlivých oblastí životního prostředí. Oblasti politiky životního prostředí relevantní pro ochranu sov jsou opatření obecné povahy a ochrana přírody spočívající na článku 192 SFEU, opatření upravující nebezpečné látky stavící na čl. 114 SFEU a autorizace pesticidů s právním základem v článku 38 SFEU.^{216 217}

Sedmý akční program pro životní prostředí na roky 2013 až 2020, pojmenovaný *Spokojený život v mezích naší planety*, dostal formu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1386/2013 EU. Program stanovil následující priority evropské politiky životního prostředí; (i) ochrana, zachování a zlepšení unijního přírodního bohatství, (ii) změna postoje Unie k efektivnímu nakládání se zdroji, k zelené a konkurenceschopné nízkouhlíkové ekonomice, (iii) ochrana občanů před environmentálními tlaky a hrozbami zdraví a dobré životní podmínky, (iv) zdokonalení implementace legislativy životního prostředí (v) rozšíření faktické i informační základny na které stojí environmentální politika EU, (vi) zvýšení investic do oblastí životního prostředí a zlepšení integrace, (vii) zlepšení udržitelnosti prostředí evropských měst a (viii) globální spolupráce na poli problémů životního prostředí a klimatických změn.²¹⁸ Přetrvává otázka, do jaké míry byl sedmý akční program úspěšný. Nebyly odstraněny systémové překážky, bránící promítnutí environmentálního programu do ostatních evropských politik. Nedošlo ani ke zlepšení hodnocení připravované legislativy ani ke zlepšení jejího provádění. Nadále tedy přetrvává problém, že environmentální požadavky nejsou dostatečně zahrnuty do obecného unijního práva.²¹⁹ Sama zpráva Komise o hodnocení sedmého akčního programu konstatuje, že pokrok v oblasti ochrany přírody, zdraví, zvýšení

²¹⁶ DAMOHORSKÝ, M. DROBNÍK, J. SMOLEK, M. SOBOTKA, M. STEJSKAL, V. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 184-185. ISBN 978-80-7400-338-7.

²¹⁷ *Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007 (2007/C 306/01)*. [online]. [cit. 06.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=CS>

²¹⁸ Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1386/2013/EU ze dne 20. listopadu 2013 o všeobecném akčním programu Unie pro životní prostředí na období do roku 2020 „Spokojený život v mezích naší planety“ Text s významem pro EHP. [online]. [cit. 12.02.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:32013D1386>

²¹⁹ VOMÁČKA, Vojtěch. JANČAŘOVÁ, Ilona. *Sedmý akční program pro životní prostředí – obr na nejistých nohách*. 2015. s. 108-109. [online]. [cit. 14.02.2023]. Dostupné z: https://is.muni.cz/publication/1317179/jancarova_a_spol_clanek_ZP.pdf

financování ochrany životního prostředí a začlenění environmentálních hledisek do zbylých evropských politik nebyl dostatečný.²²⁰

3.2. Sekundární zdroje právní úpravy Evropské unie chránící sovy

Evropská politika ochrany životního prostředí čítá sedm stěžejních oblastí. Pro téma ochrany sov je nejdůležitější oblastí evropské politiky týkající se ochrany životního prostředí právě biologická rozmanitost. Termínem biologická rozmanitost se míní pestrost druhů, genů i celých ekosystémů na určitém stanovišti. Vysoká biologická rozmanitost přispívá k stabilizaci ekosystému, což vede sekundárně k posílení ekonomiky a společnosti. Jde např. o opylování, regulaci klimatu, riziko povodní, úrodnost půdy, produkci potravin a paliv. Biologickou rozmanitost limituje řada fenoménů, mimo jiné rozšiřování zastavěné půdy, intenzivní zemědělství, důlní činnosti, nadužívání lesů, oceánů, řek, půdy, invazivní druhy rostlin a živočichů, znečištění prostředí a klimatické změny. Úbytek biodiverzity tedy představuje vážné riziko rizikem pro naši společnost. Tato kapitola se věnuje předpisům evropského práva, které si kladou za cíl zamezit úbytku biodiverzity na evropském kontinentu. Zvláštní pozornost je věnována biologické rozmanitosti v souvislosti s ochranou sov a jejich biotopů.

Základním sekundárním pramenem práva Evropské unie, který chrání sovy, je směrnice Rady č.79/409/EHS, o ochraně volně žijících druhů ptáků ze dne 2. dubna 1979.²²¹ Česká republika k ní přistoupila 23. září 2003. V roce 2009 byla směrnice rekodifikována pod č. 2009/147/ES. Směrnice poskytuje ochranu všem ptákům vyskytujícím se na území členských států, především stěhovavým druhům, které vzhledem ke způsobu života, který vedou, potřebují chránit na nadnárodní úrovni. Směrnice akcentuje důležitost koordinování spolupráce mezi státy a komplexní přístup při realizaci ochrany ptactva, což ústí v ochranu živočichů i jejich přírodních stanovišť, ve kterých tyto živočichové sídlí. Směrnice reguluje využívání přírodních zdrojů a determinuje jejich využívání opatřeními, jež jsou nezbytná pro uchování a zlepšení přírodní rovnováhy mezi druhy. Pro lov jsou stanoveny omezení a limity, které nesmějí ohrozit danou populaci. Vysazování nepůvodních druhů je podrobeno zkoumáním jejich vlivu na původní ekosystémy v souladu s principem předběžné opatrnosti.²²²

²²⁰Zpráva Komise ze dne 15. května 2019 o hodnocení 7. akčního programu pro životní prostředí

²²¹SMĚRNICE RADY, ze dne 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků [online]. [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1979L0409:20081223:CS:PDF>

²²²SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY, 2009/147/ES ze dne 30. listopadu 2009 o ochraně volně žijících ptáků. [online]. [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:01992L0043-20070101&from=EN>

Směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin z roku 1992 poskytuje ochranu vybraným druhům a vytváří síť evropsky významných lokalit Natura 2000. Směrnice formuje např preventivní posudky na vliv územních záměrů, které by mohly ovlivnit chráněná přírodní stanoviště. Pokud by se nedalo negativním vlivu na životní prostředí vyhnout a záměr by měl být i přesto realizován, musí stát zajistit kompenzační opatření.²²³

3.2.1. Směrnice o ochraně volně žijících ptáků

K přijetí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES ze dne 30. listopadu 2009 o ochraně volně žijících ptáků vedla potřeba chránit biologickou rozmanitost, úbytek velkého množství evropských druhů ptáků a tlak komerčního sektoru a hospodářského života na ptactvo. Důvodová zpráva zmiňuje i fenomén migrace mnoha evropských druhů ptáků, u nichž může být jejich účinné ochrany dosaženo až při spolupráci přesahující meze států.

Směrnice o ptácích chrání všechny volně se vyskytující ptáky, jejich hnízda, vejce a stanoviště v rámci prostoru EU.²²⁴ Judikatura SDEU mnohokrát potvrdila pozitivní vymezení směrnice, podle níž musejí být předmětem i druhy ptáků, které se běžně na území členského státu nevyskytují, ale mohou sem tam objevit, viz judikát SDEU C252/85 komise vs. Francie.²²⁵

Článek 2 směrnice vyžaduje po členských státech přijetí nezbytných opatření pro zachování populace divokých ptáků na úrovni odpovídající ekologickým, vědeckým a kulturním potřebám s ohledem na ekonomické aspekty a rekreační potřeby.²²⁶ V tomto článku se snad nejvíce odráží cíl směrnice, který můžeme formulovat jako snahu o to, aby bylo zabráněno snižování evropských ptačích populací, a aby se zachoval jejich stav či jejich nárůst do podoby odpovídající ekologickým vědeckým a kulturním potřebám.

Interpretace kritérií pro tvorbu opatření za účelem zachování populace divokých ptáků musela být vyložena SDEU. Judikát SDEU C-262/85, Komise proti Itálii, konstatoval že zohlednění ekonomických a rekreačních potřeb dle článku 2 směrnice o ptácích nemůže být

²²³ SMĚRNICE RADY 92/43/EHS. ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. [online]. [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:01992L0043-20070101&from=EN>

²²⁴ Článek 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES ze dne 30. listopadu 2009 o ochraně volně žijících ptáků (kodifikované znění. 2010. Úřední věstník Evropské unie. [online]. [cit. 02.14.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0147&from=HR>

²²⁵ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 27. dubna 1988, Komise Evropských společenství proti Francouzské republice. Věc C-252/85. In: STEJSKAL, Vojtěch. ZICHA, Jiří. Judikatura Soudního dvora Evropské unie v oblasti ochrany přírody. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2011. s. 8. ISBN 978-80-7212-562-3.

²²⁶ Článek 2 směrnice.

interpretováno jako výjimka ze základních podmínek ochrany ptáků.²²⁷ Je tedy nutno dosáhnout určité balance mezi ekologickými a hospodářskými požadavky.

Článkem 4 odst. 1 směrnice o ptácích zavazuje členské státy k tomu, aby vytipovaly lokality, tzv. *Special Protection Areas*,²²⁸ které jsou nejvhodnější z hlediska zachování a obnovy biodiverzity nejzranitelnějších ptačích druhů, aby vytvořily na jejich prostoru chráněná území, spravovaly chráněná území způsobem prospěšným pro ptačí stanoviště v nich obsažených, obnovovaly zničené biotopy a vytvářely biotopy nové.²²⁹

Vyžaduje se zvláštní přístup k druhům z přílohy I (i) ohroženým vyhoubením, (ii) citlivým vůči specifickým změnám na jejich stanovišti, (iii) vzácným s ohledem na málo početné populace nebo prostorově omezené rozšíření (iv) a ostatním, vyžadujícím zvláštní pozornost z důvodu specifického charakteru jejich stanoviště, jehož cílem má být zachování jejich stanovišť a přežití těchto druhů.

Obdobná opatření péče a vytipování chráněných lokalit jako pro ptactvo z přílohy I zavádí směrnice u pravidelně se vyskytujících stěhovavých druhů ptáků, u kterých zohledňuje i specifické potřeby ochrany tažných druhů, jako je ochrana na hnízdišti, na zimovišti i ochrana míst tahových zastávek a pelichanišť. Zvláštní důraz je věnován ochraně specifických stanovišť jako mokřadů a zejména mokřadů mezinárodního významu.²³⁰

SDEU několikrát judikoval případy nesplnění některé z podmínek pro vymezení nejvhodnějšího území pro ochranu ptactva, viz judikát SDEU C-57/89 Komise vs Německo²³¹, kdy Německo svévolně redukovalo území chráněných zón, či judikát SDEU C-355/90 Komise vs Španělsko²³², kdy španělská vláda nevyhlásila ochranu SPA celému významnému území mokřad Marismas de Santoña.²³³

Směrnice klade důraz na přijetí opatření. Která mají předcházet znečišťování a poškozování stanovišť ptáků, ať už v rámci chráněných oblastí nebo mimo ně. Směrnice v rámci obecné ochrany zakazuje (i) úmyslné usmrcování ptáků, (ii) odchyt ptáků, (iii) úmyslné ničení nebo poškozování hnízd a vajec, (iv) odstraňování hnízd, (v) sběr vajec ve

²²⁷ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 8. července 1988, Komise Evropských společenství proti Italské republice. Věc C-262/85. In: STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 302. ISBN 978-80-7552-229-0.

²²⁸ Nebo také SPA.

²²⁹ Článek 4 odst. 1 směrnice.

²³⁰ Článek 4 odst. 1, 2 směrnice.

²³¹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 28. února 1991, Komise Evropských společenství proti Spolkové republice Německo. Věc C-57/89.

²³² Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 2. srpna 1993, Komise Evropských společenství vs Španělské království. Věc C-355/90.

²³³ STEJSKAL, Vojtěch. ZICHA, Jiří. *Judikatura Soudního dvora Evropské unie v oblasti ochrany přírody*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2011. s. 12.-13. ISBN 978-80-7212-562-3.

volné přírodě a jejich držení, (vi) úmyslné rušení ptáků, zejména během období rozmnožování, odchovu mláďat, (vii) držení druhů ptáků jejichž lov a odchyt jsou zakázány.²³⁴ Judikatura Soudního dvora Evropské unie²³⁵ vyřadila z ochrany ptáky vylíhnuté a odchované v lidské péči.²³⁶

Směrnice upravuje i případy regulace počtu některých ptačích druhů a obchodování s nimi. V rámci obecné ochrany ptactva se zakazuje nabízení, transport a obchod s živými i mrtvými ptáky. Pro ptáky uvedené v příloze III A tato omezení neplatí a pro ptáky z Přílohy III B stát může udělit povolení k zakázaným činnostem týkajících se regulace a obchodu. Před udělením takového povolení musí danou činnost konzultovat stát s Komisí.²³⁷ Příloha II obsahuje seznam ptáků, u kterých se povoluje lov v souladu se státními předpisy.²³⁸

Šetření Soudního dvora EU ukázalo, že prosazování článků upravujících podmínky lovu podle směrnice o ptačích probíhá nejhůře ve Španělsku, Itálii a Francii. Nejfrekventovanější jsou případy tolerování nezákonného lovu, posouvání doby lovu stěhovavých ptáků, prodlužování loveckých sezón a používání zakázaných neselektivních prostředků lovu.²³⁹ Na tento fenomén poukazuje například judikát SDEU C-38/99 Komise vs. Francie²⁴⁰, ve kterém francouzská strana povolovala lov vybraných ptačích druhů v době návratu na hnízdiště, rozmnožování a výchovy mláďat.²⁴¹

Směrnice myslí i na krajní případy, kdy je v případě neexistence jiného přijatelného řešení možné se odchýlit od nezasahování do ptačí populace, jejich hnízdišť, snůšek vajec, stanovišť (i) v zájmu veřejného zdraví a bezpečnosti, (ii) v zájmu bezpečnosti leteckého provozu, (iii) za účelem předcházení závažným škodám na úrodě, dobytku, lesích, rybářství a vodním hospodářství, (iv) za účelem ochrany rostlin a živočichů, (v) pro účely výzkumu, výuky, pro opětovné osídlení či vysazení v původním areálu výskytu, pro chov v zajetí, (vi) pro umožnění odchytu, držení, nebo jiného rozumného nakládání za přísně kontrolovaných podmínek.²⁴²

²³⁴ Článek 5 směrnice.

²³⁵ Dále i SDEU

²³⁶ JELÍNKOVÁ, J. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021 s. 43.

²³⁷ Článek 6 směrnice

²³⁸ Článek 7 směrnice.

²³⁹ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 179. ISBN 978-80-200-2317-9.

²⁴⁰ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 7. prosince 2000 Komise Evropských společenství proti Francouzské republice. Věc C-38/99.

²⁴¹ STEJSKAL, Vojtěch. ZICHA, Jiří. *Judikatura Soudního dvora Evropské unie v oblasti ochrany přírody*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2011. s. 23. ISBN 978-80-7212-562-3.

²⁴² Článek 9 odstavec 1 směrnice

Otázka udělování výjimek z ochrany dle článku 9 této směrnice byla také mnohokrát judikována, třeba v případě SDEU C-262/85, Komise proti Itálii, kdy Itálie špatnou transpozicí článku 9 směrnice o ptácích ponechala regionálním orgánům pravomoc rozhodovat o odchytu a prodeji stěhovavých ptáků i mimo loveckou sezónu, s odůvodněním, že taková to povolení nesplňovala podmínky pro výjimky ze zákazu dle čl. 9. této směrnice. SDEU zakázal takovou to praxi a dále rozhodl o zákazu používat stěhovavé ptáky jako živou návnadu a provozovat jejich lov na tradičních slavnostech. V jiném případě judikát SDEU C-79/03²⁴³, Komise proti Španělsku, stanoví zákaz užívání nevýběrového lovu na lep zvaného *parana*. V rozsudku byly odmítnuty argumenty Španělska o výjimkách z důvodu tradičního způsobu lovu a byly vyvráceny odůvodněním, že se tak předchází závažným škodám na úrodě.²⁴⁴

Směrnice nabádá k vědecké spolupráci a reguluje nepůvodní druhy. Kontrola implementace směrnice byla nastavena tak, že je nutno každé tři roky předkládat Komisi národní zprávu o provádění vnitrostátních předpisů vydaných na základě této směrnice.²⁴⁵ Později byla perioda kontrol prodloužena na dvojnásobek z důvodu časového sladění s podáváním reportu o naplňování provádění směrnice o stanovištích. Kontroly v šestileté frekvenci jsou efektivním mechanismem pro průběžné zjišťování toho, jak si členské státy stojí při naplňování smyslu směrnice.

Česká zpráva z let 2013-2018 vyjmenovává opatření, která byla učiněna pro naplnění směrnice o ptácích. Zmiňuje legislativní opatření při ochraně ptačích oblastí, zajištění financování ochrany ptačích oblastí pomocí státních fondů, evropských fondů a jiných programů, ochranu ohrožených druhů pomocí záchranných programů a regionálních akčních plánů, vydávání metodických pokynů k ochraně druhů a realizaci monitoringu.²⁴⁶

V souladu s článkem 12 odstavce 2 směrnice o ptácích vydává Komise Zprávu o stavu a trendech typů stanovišť a druhů, na které se vztahuje směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích, která hodnotí, jak se v rámci celé EU daří naplňovat druhovou ochranu a ochranu stanovišť. Jde vskutku o bezprecedentní počín, neboť nikdy před tím nebyly na tak široce vymezeném území hodnoceny stavy tolika druhů vybraných zvířat a rostlin.²⁴⁷

²⁴³ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 9. prosince 2004, Komise Evropských společenství proti Španělskému království. Věc C-79/03.

²⁴⁴ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 56. ISBN 978-80-7552-229-0.

²⁴⁵ Článek 12 směrnice

²⁴⁶ General report format (Article 12), for the 2013 - 2018 report. [online]. [cit. 14.02.2023]. Dostupné z: https://cdr.eionet.europa.eu/Converters/run_conversion?file=cz/eu/art12/envxbhorw/CZ_birds_general_report.xml&conv=609&source=remote

²⁴⁷ Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě. Zpráva o stavu a trendech u typů stanovišť a druhů, na které se vztahuje směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích, za období 2007–2012, jak se požaduje podle článku 17

V příloze I směrnice o ptácích, v níž jsou vedeny druhy, pro které byla přijata zvláštní ochranná opatření, nalezneme výra velkého (*Bubo bubo*), kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum*), puštíka bělavého (*Strix uralensis*) a sýce rousného (*Aegolius funereus*).

Směrnice se promítla do znění zákona 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.²⁴⁸ Její otisk.²⁴⁹ nalezneme v ustanovení §5a ZOPK, které smyslem odpovídá čl. 5 směrnice, a které zakazuje zabíjení, odchyt a držení ptáků, úmyslné poškozování vajec a hnízd, plašení ptáků v určitých obdobích a dále v ustanovení §45e ZOPK, které upravuje ptačí oblasti.

3.2.2. Směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

K přijetí směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin vedlo několik příčin. Ty shrnuje důvodová zpráva, která jako nejdůležitější motivy přijetí směrnice uvádí, (i) ochranu biologické rozmanitosti s ohledem na hospodářské sociální, kulturní a regionální požadavky, které vedou k podpoře udržitelného rozvoje, (ii) neustálé zhoršování stavu evropských přírodních stanovišť a vážné ohrožení stále více volně žijících druhů, (iii) ohrožení stanovišť představujících část přírodního dědictví Společenství, které má částečně charakter překračující hranice státu, a je proto nezbytné přijmout opatření na jejich ochranu na úrovni Společenství, (iv) nutnost klasifikovat přírodních stanoviště dle stupně ohrožení.²⁵⁰ Dále se na potřebě přijmout směrnici bezesporu projevilo přistoupení EU k Úmluvě o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť v roce 1979.

Článek 2 směrnice přichází s cíli, kterými jsou zachování biologické rozmanitosti tím, že budou chráněna přírodních stanoviště flóry a fauny, nebo tím, že bude obnoven příznivý stav stanovišť. Zohledněny mají být hospodářské, sociální, kulturní požadavky a regionální a místní zvláštnosti.²⁵¹

Pojem „*stanoviště*“ definuje směrnice jako přírodní stanoviště (i) ohrožené vymizením přirozeném areálu výskytu, (ii) ustupující či omezeně se vyskytující z příčiny malého přirozeného areálu, (iii) reprezentující výjimečný příklad alpinské, atlantské,

směrnice o stanovištích a článku 12 směrnice o ptácích ze dne 20. května 2015., bod 1.

²⁴⁸ Dále i ZOPK

²⁴⁹ §5a odstavec 1 zákona 114/1992 Sbírky o ochraně přírody a krajiny.

²⁵⁰ Konsolidovaný text: Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin [online]. [cit. 15.02.2023]. Dostupné z:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A01992L0043-20130701&qid=1679133568652>

²⁵¹ Článek 2 směrnice

kontinentální, makaronéské nebo středomořské biogeografické oblasti, a jako „*druhy v zájmu Společenství*“ se míní druhy hrožené²⁵², zranitelné, vzácné a endemické.²⁵³

Směrnice přichází s konceptem evropské ekologické sítě zvláštních oblastí ochrany NATURA 2000, která se má skládat z přírodních stanovišť z přílohy I a stanovišť druhů uvedených v příloze II. Podotýkám, že žádná z příloh vypočítávajících živočichy neobsahuje řád ptáků. Každý členský stát je povinen vymezit 4 lokality jako zvláštní oblasti ochrany. Síť NATURA 2000 má přispět k zachování či obnově přírodních stanovišť a stanovišť druhů v jejich přirozeném místě výskytu ve stavu příznivém pro jejich ochranu. Členské země musejí každé 3 roky předložit Komisi seznam lokalit obsahujících typy přírodních stanovišť z přílohy I a druhy z přílohy II, které jsou původní a vyskytují se v místě. Seznam lokalit významných pro Společenství bude sestaven Komisí po konzultaci s jednotlivými členskými státy a po přijetí na úrovni EU z lokalit významných pro Společenství vytvoří členský stát zvláštní oblasti ochrany.²⁵⁴ Oblast procesu vymezení a přijímání lokalit NATURA 2000 byla již mnohokrát upřesněna judikaturou SDEU. Uveďme proto judikát SDEU C-117/03 Societa Italiana Dragaggi²⁵⁵ a navazující judikát SDEU C 244/05 Bund Naturschutz Bayern²⁵⁶, které se zabývaly mírou předběžné ochrany lokalit, které ještě nebyly zařazeny na národní seznam lokalit.²⁵⁷

Směrnice předjímá i případy, kdy Společenství shledá, že se členský stát vyhýbá uvést v národním seznamu lokality výskytu prioritních typů přírodních stanovišť či prioritních druhů, a přitom jde o lokality, které jsou nezbytné pro zachování tohoto přírodního stanoviště nebo pro přežití prioritních druhů. Členský stát má 6 měsíců na konzultování situace s Komisí, během nichž se lokalitě dostane protekce jako oblasti zvláštní ochrany. Po uplynutí této lhůty Komise předloží Radě návrh na výběr této lokality jako lokality významné pro Společenství.²⁵⁸

Směrnice definuje stav přírodního stanoviště, kterého má být dosaženo, jako „*příznivý stav přírodního stanoviště*“. Ten má nastat ve chvíli, kdy jsou přirozený areál rozšíření a plochy, které stanoviště v rámci tohoto areálu pokrývá, stabilní nebo se zvětšují, specifická

²⁵² Vyjma druhy s přírodním areálem rozšíření, který je na tomto území okrajový, a které nejsou ohrožené nebo zranitelné v západním palearktickém regionu.

²⁵³ Článek 1 c), g) směrnice.

²⁵⁴ Článek 4 směrnice.

²⁵⁵ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 13. ledna 2005, Societa Italiana Dragaggi SpA a další proti Ministero delle Infrastrutture e dei Trasporti a Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia. Věc C-117/03.

²⁵⁶ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. září 2006, Bund Naturschutz in Bayern eV a další proti Freistaat Bayern. Věc C 244/05.

²⁵⁷ STEJSKAL, Vojtěch. ZICHA, Jiří. Judikatura Soudního dvora Evropské unie v oblasti ochrany přírody. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2011. s. 38-40. ISBN 978-80-7212-562-3.

²⁵⁸ Článek 5 směrnice.

struktura a funkce, které jsou nezbytné pro jeho dlouhodobé zachování trvají a stav jeho typických druhů z hlediska ochrany je příznivý. Protože se jedná o taxativní výčet podmínek, je nutné je splnit všechny, aby mohlo být dosaženo příznivého stavu přírodního stanoviště.

Podobně je nastaven cíl ideální početnosti druhu, který označujeme jako příznivý stav druhu, a kterého má být dosaženo, když informace o vývoji populace příslušného druhu naznačují, že se dlouhodobě projevuje jako životaschopný prvek svého přírodního stanoviště, nehrozí mu omezení přirozeného areálu rozšíření a existují dostatečně velká stanoviště k dlouhodobému zachování jeho populací.²⁵⁹

Členským státům bylo uloženo zajistit ochranu zvláštních oblastí ochrany pomocí nástrojů zahrnujících i plány péče jednotlivých lokalit, nebo plány integrované do jiných plánů rozvoje a jiná opatření právního, správního a smluvního rázu, jež povedou k zamezení poškozování přírodních stanovišť a stanovišť druhů a eliminují vyrušování druhů, pro něž jsou tato území určena.²⁶⁰

O porušení této povinnosti ve smyslu článku 6 odst.2 směrnice o stanovištích referuje judikát SDEU C-241/08 Komise vs. Francie²⁶¹, kdy Francie chybně stanovila, že rybolov, lov a obdobné činnosti nejsou rušivými činnostmi pro zvláštní oblasti ochrany, přírodní stanoviště a jejich druhy.²⁶²

Směrnice připouští situace, kdy musí být určitý plán či projekt i přes negativní posouzení dopadu na životní prostředí realizován kvůli převažujícímu veřejnému zájmu; stát je pak povinen zajistit veškerá kompenzační opatření a uvědomit o nich Komisi.²⁶³

Ochrany druhů má být dosaženo přijetím opatření vytvářejících systém přísné ochrany živočišných druhů uvedených v příloze IV a) v jejich přirozeném místě výskytu. Obdobný systém opatření má být zřízen na ochranu planě rostoucích rostlin uvedených v příloze IV. Avšak opakují, že tato opatření se netýkají ptactva, které není obsaženo v žádné z příloh směrnice, proto se jimi nebudeme zabývat podrobněji.²⁶⁴

Příloha I obsahuje seznam typů přírodních stanovišť v zájmu Společenství, jejichž ochrana vyžaduje vyhlášení zvláštních oblastí ochrany. Jde o lokality významné pro existenci sovích populací, jako jsou, evropské lesy mírného pásu, horské jehličnaté lesy mírného pásu a jiné typy krajiny.

²⁵⁹ Článek 1 písm. e) i) směrnice.

²⁶⁰ Článek 6 odst. 1-3 směrnice

²⁶¹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 4. března 2010, Evropská komise proti Francouzské republice. Věc C-241/08.

²⁶² STEJSKAL, Vojtěch. ZICHA, Jiří. Judikatura Soudního dvora Evropské unie v oblasti ochrany přírody. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2011. s. 58. ISBN 978-80-7212-562-3.

²⁶³ Článek 6 odst. 4 směrnice.

²⁶⁴ Článek 12 směrnice.

Hodnotící zpráva podle čl. 17 směrnice o stanovištích z období 2013–2018 je zatím posledním reportem o stavu naplňování cílů směrnice Českou republikou. Počet evropsky významných lokalit se v Česku zvýšil z 1.075 na 1.112 lokalit o celkové rozloze 7. 951 km². V rámci Integrovaného projektu LIFE má být v oblastech soustavy NATURA 2000 posíleno sledování stavu předmětů ochrany jednotlivých lokalit, zlepšení péče o území a vyhodnocení dopadu péče s promítnutím do plánovacích dokumentů.

3.2.3. Nařízení o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazivních nepůvodních druhů

Toto nařízení vstoupilo v účinnost 1. ledna 2015 jako nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 1143/2014.²⁶⁵ Předmětem nařízení je regulace nezáměrného zavlékání nebo vysazování invazivních nepůvodních druhů na území členských států, a to prostřednictvím ustanovení norem, které budou mít preventivní charakter, a které budou minimalizovat a zmírňovat negativní dopady na biodiverzitu. V českém prostředí nebyla zaznamenána přítomnost invazivního či nepůvodního druhu, který by vytlačoval nebo ničil soví populace. Avšak zahraničí je bohaté na destruktivní dopady invazivních druhů na životní prostředí, a proto hodnotím kladně, že EU přijala legislativu, která se snaží čelit takovému zatažení nepůvodních druhů do evropských stanovišť.

Jako příklad vytlačení původního druhu invazivním druhem poslouží zavlečení puštíka proužkovaného (*Strix varia*), který původně obýval východní pobřeží Severní Ameriky, na západ Severní Ameriky, odkud vytlačuje populaci puštíka západního (*Strix occidentalis*). Americké orgány na tuto environmentální hrozbu reagovaly odstřelem desítek tisíců jedinců puštíka proužkovaného na západu USA během prvního desetiletí 21. století. Příslušné americké úřady potvrdily, že odstřel byl úspěšný a že puštík proužkovaný se stáhl více na východ USA.²⁶⁶

3.2.4. Nařízení Rady o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi

Úmluvu CITES sjednanou v březnu 1973 a vstoupivší v platnost v červenci 1975 následuje nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi²⁶⁷ přijaté dne 9. prosince 1996. Toto nařízení je

²⁶⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1143/2014 ze dne 22. října 2014 o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazivních nepůvodních druhů.

²⁶⁶ WIENS, David, J., DUGGER, Katie, M., HIGLEY, Mark, J. *Invader removal triggers competitive release in a threatened avian predator*. [online]. *Pnas Nexus*. Santa Cruz: James A. Estes. 2021 [cit. 07.03.2023]. Dostupné z: <https://www.pnas.org/doi/10.1073/pnas.2102859118>.

²⁶⁷ Dále i Nařízení CITES

aktualizováno novými nařízenými Komise až do přijetí znění konsolidovaného textu Nařízení CITES,²⁶⁸ a které implementuje obsah této Úmluvy. Úmluva CITES, původně otevřená k podpisu výhradně státům, se v roce 1983 rozšiřuje o Gaboronský dodatek, který umožňuje přistoupení i organizacím regionální hospodářské integrace. Gaboronský dodatek vstupuje v platnost 29. listopadu 2013, čímž umožňuje EU přistoupit k úmluvě, která tak činí rozhodnutím o přistoupení EU k úmluvě CITES, jež vstoupilo v platnost 6. března 2018.

Nařízení CITES vesměs kopíruje znění úmluvy CITES, avšak liší se v některých přílohách. Nařízení CITES se seznamy ohrožených druhů v přílohách A, B, C a D disponuje striktnějšími prostředky ochrany než Úmluva CITES se seznamy chráněných druhů v přílohách 1, 2 a 3. Nařízení CITES zařazuje některé druhy do striktnějšího stupně ochrany než úmluva CITES. Příloha D nařízení CITES čítá druhy flóry a fauny, na které se Úmluva CITES nevztahuje, a u kterých se pouze monitoruje množství importovaných exemplářů.²⁶⁹

Řád sov (*Strigiformes*) je dobře chráněn úmluvou i nařízením CITES. Všechny druhy tuzemských sov jsou zařazeny mezi druhy přímo ohroženým vyhynutím jak přílohou A nařízení CITES, tak přílohou I úmluvy CITES.

Studie kriminality na divokých zvířatech uvádí 9 zadržených exemplářů puštíka obecného (*Strix aluco*) ve Švédsku mezi lety 2001-2014.²⁷⁰

V přehledu pašování divokých zvířat do EU můžeme uvést porovnání odebraných exemplářů ptáků v rámci režimu nařízení CITES v letech 2018 a 2020. V roce 2018 došlo k 496 zadržením v jejichž rámci bylo zadrženo 1135 živých exemplářů ptáků. V rámci členských států došlo v tomto období k 62 zadržením čítajícím 161 exemplářů převážně těl ptáků sestávajících hlavně z dravců.²⁷¹ V roce 2020 bylo zajištěno pašování 1255 živých ptáků v rámci 343 zadržení. Dalších 290 zadržení se vztahovalo na 2850 exemplářů ptačích těl a derivátům z nich. Záznamy o pašování druhů v rámci EU pochází z 11 členských států včetně Francie a České republiky. V roce 2020 tvořila ptačí těla a jejich deriváty tvořili 30 % vnitřních zadržení, podíl živých ptáků 19 %.²⁷²

²⁶⁸ Konsolidovaný text: Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi

²⁶⁹ KLOUČEK, Ondřej. *CITES – základní informace*. Ministerstvo životního prostředí. [online]. 27.03.2020 [cit. 21.02.2023]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy/\\$FILE/ODOIMZ-CITES_ZAKLADNI_%20INFO-200327.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy/$FILE/ODOIMZ-CITES_ZAKLADNI_%20INFO-200327.pdf)

²⁷⁰ Directorate-General for Internal Policies. Policy Department Economic and Scientific Policy A. 2016. [online]. [cit. 21.2.2023]. ISBN 978-92-B23-8813-9. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570008/IPOL_STU\(2016\)570008_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570008/IPOL_STU(2016)570008_EN.pdf)

²⁷¹ European Commission. TRAFFIC. An overview of seizures of CITES-listed wildlife in the European Union. January to december 2018. [online]. 2020 [cit. 21.02.2023]. Dostupné z: <https://www.traffic.org/site/assets/files/12745/eu-seizures-report-2020-final-web.pdf>

²⁷² European Commission. TRAFFIC. An overview of seizures of CITES-listed wildlife in the European Union. January to december 2020. [online]. 2022 [cit. 22.02.2023]. Dostupné z:

K zaznamenání nezákonného nakládání s těly exemplářů a jejich derivátů v případě sov došlo v roce 2020 dvakrát. V prvním případě se jednalo o pašování 0,7 kilogramu peří z víra afrického zajištěného na cestě z Namibie ve francouzském přístavu v lednu 2020. Druhý případ z července 2020 se týkal zadržení dvou exemplářů sovy pálené spolu s jiným exemplářem ptáků při domovní prohlídce na Maltě.²⁷³

Jedinou komoditou, jejíž zadržení bylo hlášeno v roce 2020 ve vyšším počtu než v roce předchozím, jsou živí ptáci. V roce 2019 bylo zajištěno 839 živých ptáků v rámci 353 zadržení. V roce 2020 se tato čísla zvedla na 1225 zajištěných živých ptáků v rámci 343 zadržení.²⁷⁴

3.3. Koncepční nástroje a programy EU, které se týkají ochrany sov

Koncepční nástroje jsou strategické dokumenty, které pomáhají analyzovat současné nedostatky dané problematiky, v případě této práce druhovou ochranu a zachování biodiverzity, stanovují ideální stav, kterého je třeba dosáhnout pro zlepšení a představují konkrétní sadu postupů vedoucích ke zlepšení. V kapitole č. 3.1. Úvod do unijního práva životního prostředí již byly představen vývoj hlavního koncepčního nástroje EU, a to akčních programů ochrany životního prostředí, které stanovovaly právní principy ekologické politiky EU, její priority v ochraně životního prostředí, přednášeli cíle ochrany environmentu a prostředky k jejich dosažení. Níže je prezentován aktuální akční program pro životní prostředí a doplňující strategické dokumenty týkající se ochrany biologické rozmanitosti a sov.

3.3.1. Osmý akční program pro životní prostředí

Poslední všeobecný akční program Unie pro životní prostředí na období do roku 2030 byl přijat rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady 2022/591 ze dne 6. dubna 2022.

Osmý akční program předkládá 6 prioritních cílů:

- rychlé snížení emisí skleníkových plynů současně posílení pohlcování pomocí přírodních propadů uhlíku;
- zvyšování a začleňování adaptační kapacity prostřednictvím ekosystémových přístupů, posílení odolnosti a přizpůsobování se změně klimatu, snížení zranitelnosti životního

https://www.traffic.org/site/assets/files/17391/2020_eu_seizures_report_final.pdf

²⁷³ European Commission. TRAFFIC. An overview of seizures of CITES-listed wildlife in the European Union. January to december 2020. s. 23. [online]. 2022 [cit. 22.02.2023]. Dostupné z:

https://www.traffic.org/site/assets/files/17391/2020_eu_seizures_report_final.pdf.

²⁷⁴ European Commission. TRAFFIC. An overview of seizures of CITES-listed wildlife in the European Union. January to december 2020. s. 28. [online]. 2022 [cit. 22.02.2023]. Dostupné z:

https://www.traffic.org/site/assets/files/17391/2020_eu_seizures_report_final.pdf.

prostředí, společnosti hospodářských odvětví vůči této změně, zdokonalování předcházení katastrofám souvisejícím s počasím a klimatem;

- model ekonomiky blahobytu, která obnáší transformaci na netoxické oběhové hospodářství, regenerativní růst, účinné a udržitelné využívání zdrojů;
- směřování k nulovému znečištění, dosažení životního prostředí bez toxických látek, ochrana zdraví a dobrých životních podmínek lidí, zvířat a ekosystémů;
- ochrana, zachování a obnova biologické rozmanitosti v chráněných oblastech i mimo ně, zlepšení stavu ekosystémů a stavu životního prostředí a jeho jednotlivých složek;
- snížení tlaku na životní prostředí spojené s výrobou a spotřebou v Unii.²⁷⁵

Akční program slouží i k naplnění cílů vytyčených v Zelené dohodě pro Evropu včetně dlouhodobého cíle „žít spokojeně v mezích planety“ do roku 2050, cílů vytyčených v sedmém akčním programu a, cílů vymezených v rámci agendy OSN pro udržitelný rozvoj 2030.

Akční program vyžaduje vytvoření nových mechanismů ochrany životního prostředí, jako jsou sítě odborníků pro zavádění a vymáhání legislativy v oblasti životního prostředí, sítě evropských státních zástupců pro životní prostředí, Fórum soudců EU pro životní prostředí a Evropská síť pro trestnou činnost na životním prostředí.²⁷⁶ Akční plán nabádá k posílení opatření v oblasti odpovědnosti za škody na životním prostředí a k posílení integrovaného přístupu.²⁷⁷ Akční plán dále trvá na zahrnování opatření v oblasti biologické rozmanitosti do ostatních politik Unie a stanovuje na rok 2024 finanční podíl na cíle biologické rozmanitosti ve výši 7,5 % ročních výdajů víceletého finančního rámce pro léta 2021–2027 a v období 2026 a 2027 ve výši 10 % ročních výdajů víceletého finančního rámce a kontrolu jejich účinného vynakládání.²⁷⁸

Mají být přijata opatření k (i) přeměně potravinového systému Unie směrem k přispění k ochraně a obnově biodiverzity, (ii) řešení degradace půdy, (iii) nahrazení látek vzbuzujících obavy, (iv) rozvinutí užívání ekosystémových přístupů a zelené infrastruktury, včetně řešení vycházejících z přírody a šetrných k biologické rozmanitosti, (v) snížení materiálové spotřeby, (vi) využívání environmentálního zdanění, tržních nástrojů, zelených rozpočtových nástrojů a nástrojů financování pro zajištění sociálně spravedlivé transformace zajištění

²⁷⁵ Článek 2 rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/591 ze dne 6. dubna 2022 o všeobecném akčním programu Unie pro životní prostředí na období do roku 2030. [online]. [cit. 16.02.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/pravo/oeu/dokument?celex=32022D0591>

²⁷⁶ Článek 3 písm. a) rozhodnutí

²⁷⁷ Článek 3 písm. c) d) rozhodnutí

²⁷⁸ Článek 3 písm. i) rozhodnutí

dostupnosti informací o provádění strategie, (vii) využívání stávajících nástrojů monitoringu, kontroly a hodnocení, (viii) podpoře globálních cílů Akčního plánu i za hranicemi EU.²⁷⁹

Komise je pověřena monitoringem a posuzováním pokroku EU a členských států při naplňování stanovených cílů akčního programu za podpory Evropské agentury pro životní prostředí²⁸⁰ a Evropské agentury pro chemické látky.^{281 282}

K 31. březnu 2024 akční program stanovil Komisi provést přezkum zlepšení při dosahování prioritních cílů stanovených v čl. 2 odst. 2 rozhodnutí následovaný případným legislativním návrhem ke zlepšení vývoje.²⁸³ Do 31. března 2029 pak má Komise vyhodnotit naplnění osmého akčního programu pro životní prostředí, doprovázené případným legislativním návrhem na příští akční program pro životní prostředí s krajním termínem navržení do 31. prosince 2029.²⁸⁴

3.3.2. Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030

Dokument byl přijat 20. května 2020 jako sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Strategie je široce pojatým plánem přicházejícím s návrhy opatření nutných k zachování biodiverzity v EU i za jejími hranicemi. Strategie rozvíjí cíle Zelené dohody pro Evropu a vzájemně se doplňuje s nově přijatou strategií „od zemědělce ke spotřebiteli“ a s aktuální společnou zemědělskou politikou.

Dokument přichází se třemi zásadními závazky ochrany přírody, kterými jsou (i) vytvoření právní ochrany nejméně pro 30 % pevniny EU a 30 % mořských oblastí EU a zřízení ekologických koridorů mezi nimi, (ii) aplikace přísné ochrany minimálně na jedné třetině chráněných území EU, (iii) účinnost správy, jasná definice cílů a opatření při správě chráněných území.

Závazků sledujících obnovu přírody do roku 2030 je celá řada. Ochranu soví populace nejvíce ovlivní navrhované povinnosti (i) obrození významných oblastí poškozených ekosystémů a ekosystémů bohatých na uhlík do roku 2030 a současně aby alespoň 30 % podíl druhů a přírodních stanovišť vykazovalo pozitivní trend z hlediska ochrany, (ii) snížení rizikovosti a užívání chemických pesticidů o polovinu, (iii) vymezení 10 % zemědělské plochy pro velmi rozmanitou krajinu, (iv) využívání ekologického zemědělství alespoň na

²⁷⁹ Článek 3 písm. k) m) n) q) r) s) v) ag) ah) rozhodnutí

²⁸⁰ Dále i EEA

²⁸¹ Dále i ECHA

²⁸² Článek 4 Rozhodnutí

²⁸³ Článek 5 Rozhodnutí

²⁸⁴ Článek 6 rozhodnutí

25% zemědělské půdy, (v) ekologické vysazení tří miliard nových stromů v EU, (vi) snížení druhů z červeného seznamu ohrožení invazními a nepůvodními druhy na polovinu, (vii) přijetí plánu pro městskou zeleň ve všech sídlech s 20.000 a více obyvateli, (xiii) zákaz aplikace chemických pesticidů v citlivých oblastech (např. městská flóra), (ix) výrazná redukce negativních vlivů na citlivé druhy, přírodní stanoviště včetně mořského dna, (x) minimalizace vedlejších úlovků.

Dále strategie usiluje o vytvoření nového evropského správního rámce pro biologickou rozmanitost, zefektivnění provádění a vymáhání právních předpisů EU a přijetí přísnějších mezinárodních závazků pro oblast biodiverzity.²⁸⁵

Příloha strategie předkládá seznam prioritních opatření, která by měla Komise přijmout k naplnění strategie a fází jejich realizaci.²⁸⁶ K 17. listopadu 2022 bylo EU a členskými státy úspěšně implementováno 41 opatření ze 104 a dalších 58 jich bylo rozpracováno.²⁸⁷ Pouze 5 opatření bylo zrušeno. Z tohoto přehledu můžeme usuzovat, že plnění Strategie biologické rozmanitosti je na dobré cestě.

3.3.3. Strategie EU přibližující ochranu dravců

Tato strategie je projevem participace EU na Memorandu o porozumění o ochraně stěhovavých dravců a sov Afriky a Eurasie v rámci Úmluvy o ochraně stěhovavých druhů a volně žijících živočichů. Článek 12 této úmluvy zavazuje všechny signatáře včetně EU k přípravě a přijetí strategie nebo obdobného dokumentu pro poskytnutí ochrany dotčeným druhům. Tento dokument popisuje implementaci mnohých opatření o zachování dravců a sov v rámci EU prostřednictvím existujícího evropského rámce a částečně i pomocí směrnice o ptácích. Strategie se vztahuje na všechny druhy dravců včetně 12 druhů evropských sov žijících na území členských států (viz seznam přílohy II).

Strategie například zmiňuje, jak zásadní význam má nová společná zemědělská politika EU jako nástroj zastavení úbytku populace ptáků vázaných na hospodářskou krajinu, kterými jsou například i sova pálená (*Tyto alba*) nebo sýček obecný (*Athene noctua*).

²⁸⁵ Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, Navrácení přírody do našeho života, sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů ze dne 20. 5. 2020.

²⁸⁶ Přílohy Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, Navrácení přírody do našeho života, sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů ze dne 20. 5. 2020.

²⁸⁷ EU Biodiversity Strategy Actions Tracker. [online].17.11.2022. [cit. 08.03.2023]. Dostupné z: <https://dopa.jrc.ec.europa.eu/kcbd/actions-tracker/>

Prioritním cílem strategie je zamezit hlavním hrozbám, kterým dravci a sovy v rámci EU čelí, jako je otrávení, ilegální zabití, kolize s vysokým napětím, větrné turbíny, ztráta stanovišť a odchyt.²⁸⁸

3.3.4. Metodologie pro plánování zotavení ptačích druhů EU

Tento dokument vznikl v roce 2012 jako vědecká a technická pomůcka při implementaci směrnice o ptácích do práv členský států. Cílem je vypracovat nový způsob tvoření, přijetí, monitoring a aktualizaci akčních plánů pro ohrožené druhy, jako např. výše zmíněná strategie EU přibližující ochranu dravců, řídicích plánů pro lovné ptáky a klíčových konceptů ve smyslu článku 7 směrnice o ptácích (také regulujících lov). Dále se metodologie zabývá problematikou nastavení cílů zotavení ptačích druhů v mezinárodním právu a v politice biodiverzity EU nebo úspěšnými národními a mezinárodními plány na zotavení druhů.²⁸⁹

3.4. Shrnutí

EU je důležitý aktér při prosazování ochrany životního prostředí, biologické rozmanitosti a ekologických vztahů. Úlohu sehrává i při implementaci mezinárodních úmluv o ochraně životního prostředí, jako v případě přijetí nařízení CITES, které jednotně provádí úmluvu CITES, jež stanovuje přísná pravidla pro mezinárodní obchod s ohroženými druhy, nebo v případě přijetí Strategie EU přibližující ochranu dravců, která provádí Memorandum o porozumění o ochraně stěhovavých dravců a sov Afriky a Eurasie.

Pro ochranu biologické rozmanitosti ve vztahu k sovám je zásadní směrnice o ptácích, která plošně chrání všechny druhy volně žijících ptáků a jejich stanoviště. Neméně důležitá je směrnice o stanovištích, která svou ochranou vybraných rostlinných a živočišných druhů a chráněním jejich stanovišť poskytuje nepřímo ochranu i ptákům. Obě směrnice pracují s nástroji druhové ochrany vybraných živočichů, a s územní ochranou v podobě sítě chráněných území Natura 2000 a ptačích oblastí. Jako velmi efektivní se zdá být i kontrola správné transpozice obou směrnic a vymáhání jejich dodržování, což aktivně kontroluje SDEU, jak dokládá celá řada judikátů.

²⁸⁸ *The EU's strategic approach to raptor conservation*. [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2019. [cit. 08.03.2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/action_plans/docs/Raptor_conservationreport.pdf. ISBN 978-92-76-11118-4.

²⁸⁹ BirdLife International. *Methodology for birds species recovery planning in the European Union. Final Report*. [online]. 2012. [cit. 09.03.2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/action_plans/docs/final_report.pdf

EU si už od 70. let minulého století vytváří koncepční nástroje ochrany životního prostředí, které jí pomáhají čelit novým environmentálním výzvám, mezi něž patří i snižování biodiverzity, stupňování tlaku na vybrané ekosystémy, problematika mizení ohrožených druhů či, fragmentace stanovišť. Hlavním koncepčním dokumentem jsou akční programy pro životní prostředí, které analyzují největší hrozby a předkládají opatření, jak hrozbám čelit. Předěšlé akční programy se potýkaly s malou politickou vůlí při prosazování jejich cílů, proto přichází nejnovější osmý akční program pro životní prostředí přichází s kontrolními mechanismy plnění programu, které zavádějí prioritizaci cílů, harmonogram jejich splnění, průběžné kontroly plnění a povinnost přijmout legislativní opatření k naplnění cílů.

V oblasti ochrany biodiverzity je stěžejním koncepčním dokumentem Strategie ochrany biologické rozmanitosti, který přináší ambiciózní cíle rozšíření územní ochrany na větší plochu a rozšíření přísného režimu územní ochrany na větší plochu, čímž doplňuje výčet opatření na ochranu druhů, stanovišť a ekologických vztahů.

4. Ochrana sov v národních právech Evropy

Úrovní ochrany sov a jejímu provedení v právních řádech evropských států se dostává různých podob. Následující kapitoly představují právní úpravu ochrany sov v České republice, na Slovensku a ve Francii. Tyto země byly vybrány pro účely srovnání z důvodu, že ve všech žijí stejné druhy sov, a také proto, že ovládám francouzský jazyk.

Nejobsáhlejší je kapitola o české právní úpravě ochrany sov. Ta se dělí do podkapitol, zabývajících se druhovou ochranou sov, územní ochranou sovích stanovišť, a strategickým koncepčním plánům státu na ochranu biodiverzity.

Další dvě kapitoly o ochraně sov v právních řádech Slovenska a Francie jsou méně rozsáhlé. Skládají se z částí věnovaných druhové ochraně, územní ochraně a odpovědnost za nezákonné nakládání s chráněnými druhy. Z důvodu pokročilé harmonizace ochrany sov unijním právem ve všech třech zmiňovaných právních řádech se práce snaží zaměřit především na rozdíly mezi jednotlivými právními úpravami.

4.1. Ochrana sov v národním právu České republiky

Česká republika je členským státem Evropské unie a signatářem mnoha výše představených mezinárodněprávních úmluv chránících sovy, jako je úmluva CITES, Bonnská úmluva o ochraně stěhovavých druhů, Bernská úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, Úmluva o biologické rozmanitosti a Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat. Uvedené mezinárodněprávní závazky jakož i legislativa EU se silně promítly do současné podoby právní úpravy ochrany rostlinných a zvířecích druhů, jejich stanovišť a biodiverzity.

Právní řád České republiky umístil těžiště ochrany životního prostředí do zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. V rámci tohoto zákona upravuje stěžejní instituty pro druhovou ochranu zvířat, jakou je obecnou druhová ochrana, zvláštní druhová ochrana, územní ochrana, výjimky z územní i druhové ochrany a sankce za porušení zákazu. Některé způsoby nakládání s volně žijícími živočichy dále upravuje i zákon č. 100/2004 Sb. o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů, zákon č. 246/1992 na ochranu zvířat proti týrání, zákon č. 449/2001 Sb. o myslivosti, zákon č. 40/2009 Sb., trestný zákoník a další předpisy týkající se lesnictví, zemědělství, posuzování vlivů na životní prostředí a jiných složek životního prostředí.

4.1.1. Druhová ochrana sov

Zákon o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, je právním předpisem souhrnně upravujícím ochranu životního prostředí. Zákon se zabývá nejen obecnou ochranou přírody, krajiny a biodiverzity druhů, ale i zvláštní ochranou druhů a zvláštní územní ochranou.

Volně žijící živočich, kterým jsou všechny druhy český sov, je dle zákona o ochraně přírody definován jako jedinec živočišného druhu, jehož populace se udržují v přírodě samovolně, a to včetně jedince odchovaného v lidské péči a vypuštěného v souladu s právními předpisy do přírody, ve všech vývojových stadiích daného jedince, jedinec zdivočelé populace domestikovaného druhu se však za volně žijícího živočicha nepovažuje.²⁹⁰

S tím se do značné míry shoduje definice volně žijícího zvířete, kterou bychom našli v zákonu č. 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání, kde je volně žijící zvíře vymezeno jako zvíře patřící k druhu, jehož populace se udržuje v přírodě samovolně, a to i v případě jeho chovu v zajetí.²⁹¹

Obecná druhová ochrana

Jde o minimální ochranný režim vztahující se na všechny druhy rostlin a živočichů včetně jednotlivých populací, sovy nevyjímaje. Obecnou druhovou ochranu definuje § 5 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny jako „ochranu před zničením, poškozováním, sběrem či odchycem, který by mohl vést k ohrožení těchto druhů na bytí nebo k jejich degeneraci, k narušení rozmnožovacích schopností druhů, zániku populace druhů nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí.“²⁹² Zakazují se tedy zásahy, které by ohrožovaly existenci druhů, degeneraci malých izolovaných populací čímž by docházelo k degradaci genofondu, zásahy bránící rozmnožování a zásahy ničící jejich ekosystém. Avšak pro méně závažné zásahy do populací a druhů, které by nezpůsobily ohrožení druhu nebo zánik celé populace, nevyžaduje obecná druhová ochrana žádné zvláštní povolení a v zásadě jí nebrání.²⁹³ Předmětem ochrany není každý jedinec jako u zvláštní druhové ochrany, ale až celé populace či druhy. Obecnou ochranu jednotlivých živočichů, nikoli celých populací či druhů upravuje až zákon na ochranu zvířat proti týrání, který zakazuje bezdůvodné trýznění a zabíjení²⁹⁴

²⁹⁰ §3 odst. 1) písm. d) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

²⁹¹ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 348. ISBN 978-80-200-2317-9.

²⁹² §5 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

²⁹³ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 51. ISBN 978-80-7552-229-0.

²⁹⁴ Zákon č. 246/1992 Sb., zákon České národní rady na ochranu zvířat proti týrání.

Zvláštní předpisy mohou vyjmout některé druhy z obecné ochrany druhů před poškozováním a hubením, např. zákon o myslivosti, veterinární zákon, zákon o rostlinolékařské péči atd.

Orgány ochrany přírody jsou oprávněny rušivým zásahům zabránit stanovením závazných podmínek ve formě opatření obecné povahy²⁹⁵, pokud není znám okruh adresátů, nebo správním rozhodnutím v individuálním případě podle § 66 zákona o ochraně přírody a krajiny.²⁹⁶

Překročení zákazu ve smyslu § 5 odst. 1 lze sankcionovat jako přestupky podle části 8 zákona o ochraně přírody a krajiny.

Zákon ukládá osobám, které se ujmou živočicha neschopného v důsledku zranění, nemoci nebo jiných okolností dočasně nebo trvale přežít ve volné přírodě, aby jej předaly záchranné stanici.²⁹⁷ Nakládání s hendikepovaným živočichem dále upravuje i zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání a vyhláška č. 316/2009 Sb., o držení živočichů dočasně nebo trvale neschopných přežít ve volné přírodě a o péči o tyto živočichy v záchranných stanicích, která stanovuje podmínky vypouštění vyléčeného hendikepovaného živočicha do volné přírody.²⁹⁸

Obecná druhová ochrana není frekventovaným nástrojem ochrany, poněvadž vyžaduje lepší znalost stavů a podoby fungování populací jednotlivých druhů, což je podmíněno vysokou mírou odbornosti, a zároveň schopnosti kauzálně hodnotit vlivy ohrožujících činností. Abychom mohli hodnotit stavy druhů, vývoje jejich populací a dopady rozličných vlivů na ně, je nutné sbírat data z monitoringu a dalších zdrojů. Aktuální míra znalostí a úroveň monitorování neumožňují dostatečné hodnocení vlivů.²⁹⁹ V kontextu ochrany ptáků je obecná ochrana pouze subsidiárním nástrojem ochrany, který nastupuje až po přísnějších podmínkách ochrany v ustanoveních § 5a o ochraně ptáků a § 50 o ochraně zvláště chráněných živočichů.

Ochrana volně žijících ptáků

Zákon o ochraně přírody a krajiny věnuje dvě samostatná ustanovení ochraně volně žijících ptáků a podmínkám odchylného postupu, čímž transponuje články 5,6, 7 a 9

²⁹⁵ Např. §77 až § 79 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

²⁹⁶ JELÍNKOVÁ, J. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021 s. 30-34.

²⁹⁷ §5 a odst. 11. zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

²⁹⁸ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 417. ISBN 978-80-200-2317-9.

²⁹⁹ Ministerstvo životního prostředí. *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020– 2025*. [online]. 2020 [cit. 22.02.2023]. Dostupné z: [Státní-program-ochrany-prirody-a-krajiny-ČR-pro-obdobi-2020-2025_ALBSBLCCVMN4.pdf \(amsp.cz\)](https://www.amsp.cz/statni-program-ochrany-prirody-a-krajiny-cr-pro-obdobi-2020-2025_ALBSBLCCVMN4.pdf)

směrnice o ptácích.

Ustanovení § 5a zakazuje ptáky volně žijící na území členských států úmyslně usmrctvat či odchyťovat, úmyslně poškozovat či ničit hnízda a vejce, sbírat a držet jejich vejce, úmyslně vyrušovat významným způsobem ve světle směrnice o ptácích, a dále zakazuje držet druhy nedovoleny k odchytu a lovu, obchodování s ptáky, jejich částmi a výrobky z nich.³⁰⁰ Jde o projev transpozice článku 6 směrnice o ptácích. Úprava se nevztahuje na ptáky odchované v zajetí. Nekomerční využití uhynulých ptáků není zákonem omezeno, takže nálezce může mrtvého jedince legálně preparovat.³⁰¹ Dodržování vymáhají orgány ochrany přírody³⁰² a lesní strážé, které mohou vyžadovat prokázání zákonného původu ptáků a výrobků z nich. Můžeme konstatovat, že obecná ochrana ptáků je striktnější než obecná ochrana ostatních živočichů, protože poskytuje ochranu každému jedinci ptačí populace. Důvodem pro tuto výsadní ochranu je především vysoká stěhovavost ptačích druhů a trend rychlého klesání početnosti mnoha druhů ptáků.³⁰³

Výše zmíněnou obecnou ochranu ptactva § 5a odst. 1 a 2 lze omezit tzv. odchylným postupem uděleným orgánem ochrany přírody v případě neexistence uspokojivého řešení odůvodněného zájmem veřejného zdraví, veřejné bezpečnosti, zájmem bezpečnosti leteckého provozu, prevencí závažných škod, za účelem ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, pro účely výzkumu, výuky či opětovného osídlení nebo vysazení druhu v původní oblasti výskytu v souladu s §5b odst. 1 a 2 tohoto zákona a to formou rozhodnutí nebo opatřením obecné povahy. V případě rozhodnutí o odchylném postupu, které je individuálním správním aktem orgánu ochrany přírody, se omezuje ochrana ptáků jen v malém měřítku vůči velikosti chráněné ptačí populace. Opatření obecné povahy o odchylném postupu, které je adresováno otevřenému okruhu osob, vydává Ministerstvo životního prostředí a může jím upravit podmínky, v jejichž rámci mohou příslušné orgány ochrany přírody uplatňovat odchylné postupy.

Při výstavbě či rekonstrukci nadzemního vedení vysokého napětí je vyžadována ochrana před usmrcením ptáků elektrickým proudem. Zvláště chráněné druhy ptáků jsou

³⁰⁰ §5 a č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

³⁰¹ VOMÁČKA, Vojtěch. KNOTEK, Jaroslav. KONEČNÁ, Michaela. HANÁK, Jakub. DIENSTBIER, Filip. PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. s. 78. ISBN 978-80-7400-675-3.

³⁰² Obecní úřad s rozšířenou působností, krajský úřad, agentura a správa národních parků, Česká inspekce životního prostředí

³⁰³ JELÍNKOVÁ, J. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021 s. 42.

tímto ustanovením chráněny pouze tehdy, pokud by se jim nedostalo větší ochrany ustanoveními § 50 až 57 ZOPK nebo dle jiného zvláštního zákona.³⁰⁴

Lovit lze pouze tři druhy ptactva, obsažené v příloze č. 5 vyhlášky č. 166/2005 Sb., která dále přílohou č. 4 stanoví druhy ptactva vyjmuté z obecné ochrany ptáků dle ustanovení § 5a.³⁰⁵ Sovy nejsou obsahem ani jedné z těchto příloh, čímž se nesnižuje jejich ochrana.

Zakázané činnosti spáchané proti ptactvu ve smyslu § 5 odst. 1 a §5a lze postihnout jako přestupky podle § 87 odst. 1 písm. c), § 87 odst. 2 písm. c), § 87 odst. 3 písm. i) a podle § 88 odst. 1 písm. e) zákona o ochraně přírody a krajiny.

Zvláštní druhová ochrana

Zvláštní druhovou ochranu upravuje pátá část zákona o ochraně přírody a krajiny. K tomuto způsobu ochrany ČR zavazuje Směrnice o stanovištích a řada mezinárodních úmluv³⁰⁶. Obecně závazným předpisem může Ministerstvo životního prostředí určit druhy rostlin a živočichů, které budou zvláště chráněné, pokud jsou ohrožené, vzácné, nebo vědecky či kulturně významné. Zvláštní druhová ochrana se může vztahovat pouze na druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.³⁰⁷ Volně žijící živočich je podle §3 odst. 1 písm. d) ZOPK definován jako jedinec živočišného druhu, jehož populace se udržují v přírodě samovolně, a to včetně jedince odchovaného v lidské péči a vypuštěného v souladu s právními předpisy do přírody.³⁰⁸

Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů člení zákon o ochraně přírody a krajiny dle stupně ohrožení na a) kriticky ohrožené, b) silně ohrožené, c) ohrožené. Všechny tři kategorie ohrožení omezují podobný okruh činností, až na vynechání jistých zákazů u ohrožených druhů, a v konečném důsledku se mezi sebou liší hlavně výší deliktivní odpovědnosti za přestupky dle ustanovení §87 ZOPK či trestněprávní odpovědnosti.³⁰⁹ Jisté zákazy se nevztahují na kategorii ohrožených druhů. U zvláště chráněných druhů je chráněn živý i mrtvý jedinec, jeho část nebo výrobek z něho.³¹⁰

³⁰⁴ §5 a č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

³⁰⁵ Příloha č. 4, 5. vyhlášky č. 166/2005 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění některých pozdějších předpisů, v souvislosti s vytvářením soustavy Natura 2000.

³⁰⁶ Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť

³⁰⁷ VOMÁČKA, Vojtěch. § 48 [Zvláště chráněné rostliny a živočichové]. In: VOMÁČKA, Vojtěch. KNOTEK, Jaroslav. KONEČNÁ, Michaela. HANÁK, Jakub. DIENSTBIER, Filip. PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 404, marg. č. 9.

³⁰⁸ COUFALOVÁ, Bronislava. § 299 [Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami]. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 2.

³⁰⁹ § 299, 300 zákona č. 40/2009 Sb., zákon trestní zákoník.

³¹⁰ § 48 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Druhy zvláště chráněných živočichů jsou chráněny ve všech vývojových stádiích, tedy jedinci živí i mrtvá těla. Ochrana se vztahuje i na jejich přirozená či umělá sídla a na jejich biotop.³¹¹ Český pojem biotop více méně odpovídá pojmu stanoviště dle implementované směrnice o stanovištích³¹², ačkoli o terminologické zaměňování pojmů biotop a stanoviště panují spory.³¹³ Biotop je definován v § 3 odst. 1 písm. k) zákona o ochraně přírody a krajiny. Tato komplexní ochrana stanovišť je klíčovou zásadou pro moderní druhovou ochranu biodiverzity.³¹⁴

U zvláště chráněných živočichů se zakazuje tyto živočichy chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat, usmrcovat, držet, dopravovat, prodávat, vyměňovat, nabízet za účelem prodeje nebo výměny. Stejně tak nesmějí být sbírána, ničena, poškozována či přemísťována jejich vývojová stadia nebo jimi užívaná umělá i přirozená sídla.³¹⁵ Přirozeným sídlem může být např. hnízdo, nora, pelech či bobří hráz. Umělým sídlem rozumíme např. podkrovní prostory staveb, otvory na fasádě domů, štolý.³¹⁶ Jde o stejné požadavky na nezasahování do života jedinců, jako v případě směrnice o stanovištích.³¹⁷

Zvláštní druhová ochrana se vztahuje i na ptáky ze seznamu zvlášť chráněných druhů živočichů. Není však zcela jisté, jestli ptactvu poskytuje přísnější ochranu obecná ochrana ptáků podle § 5a tohoto zákona nebo zvláštní druhová ochrana podle § 50 tohoto zákona.³¹⁸

Péče o hendikepovaného jedince zvlášť chráněného druhu se řídí §52 odst. 2 tohoto zákona. Existuje zde obdobná povinnost jako u obecné ochrany předat do péče záchranné stanice zvíře, kterého jsme se ujali.

Zákon č. 246/ 1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání absolutně zakazuje odchyt a chov, drezúru, a domestikaci zvířat druhů původem z volné přírody. Oproti tomu ochrana zvláště chráněných živočichů může být odňata podle § 50 odst. 3 nebo § 56 zákona o ochraně přírody a krajiny v případech, kdy je zásah do života zvláště chráněných živočichů z kategorie

³¹¹ § 50 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

³¹² GUTH, J. *Metodika mapování biotopů soustavy Natura 2000 a Smaragd*. Metodika podrobného a kontextového mapování. [online]. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. 2002. s. 3-4. [cit. 23.02.2023]. Dostupné z:

http://www.forumochranyprirody.cz/sites/default/files/metodiky_mapovani_biotopu.pdf

³¹³ VOMÁČKA, Vojtěch. KNOTEK, Jaroslav. KONEČNÁ, Michaela. HANÁK, Jakub. DIENSTBIER, Filip. PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. s. 32-33. ISBN 978- 80-7400-675-3.

³¹⁴ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 298. ISBN 978-80-7552-229-0.

³¹⁵ § 50 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny.

³¹⁶ JELÍNKOVÁ, J. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021 s. 266.

³¹⁷ Čl. 12 směrnice o stanovištích.

³¹⁸ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 298. ISBN 978-80-7552-229-0.

ohrožených odůvodněně nezbytný. Není tedy zřejmé, do jaké míry spolu oba předpisy kolidují, avšak praxe vykazuje aplikaci výjimek z ochrany dle §56 zákona o ochraně přírody a krajiny.³¹⁹

Pro udělení výjimky ze zvláštní ochrany podle ustanovení § 50 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny je nutný prokazatelně nezbytný důvod běžného obhospodařování nemovitostí a jiného majetku, příčina hygienická, příčina ochrany veřejného zdraví, veřejné bezpečnosti a leteckého provozu. Zásahu předchází kladné vyjádření orgánu ochrany přírody, které může být doprovázeno náhradním ochranným opatřením, vyjma naléhavých případů. Z kontextu vyplývá, že nejde o stanovisko ve smyslu části čtvrté správního řádu, ale že půjde minimálně o závazné stanovisko dle § 149 správního řádu. Možnost správního orgánu uložit i náhradní ochranné opatření zase podmiňuje užití formy rozhodnutí, protože přímo zakládá práva a povinnosti dotčeným subjektům.³²⁰ Silně a kriticky ohrožené druhy nemohou být z těchto důvodů zbaveny ochrany, takže se § 50 odst. 3 vztahuje pouze na druhy zařazené do kategorie ohrožený.³²¹

Z pozice obecné ochrany ptáků dle § 5a ZOPK i z pohledu zvláštní druhové ochrany ve smyslu § 50 ZOPK se však toto omezení ochrany podle § 50 odst. 3 téhož zákona nemůže uplatnit z důvodu, že režim obecné ochrany ptactva i zvláštní druhová ochrana neumožňují, aby byla ochrana takto chráněných živočichů snížena pod úroveň těchto ustanovení. Zároveň by aplikace § 50 odst. 3 ZOPK vůči zvlášť chráněným druhům a vůči ptákům byla v rozporu s čl. 16 Směrnice o stanovištích a s čl. 9 směrnice o ptácích. Tento rozpor způsobuje e rozšíření podmínek § 50 odst. 3 ZOPK o běžné obhospodařování nemovitostí a jiného majetku jako důvodu pro udělení výjimky, čímž neodpovídá podmínkám požadovaným v článku 9 směrnice o ptácích a článku 16 směrnice o stanovištích. Proto je při udělování výjimek z ochrany ptactva nutné postupovat podle § 5 b ZOPK, protože právě ustanovení § 5a a § 5b dávají ptákům přísnější ochranu, než jakou je obecná ochrana živočichů a rostlin podle ustanovení §5 ZOPK. A pro udělování výjimek ze zvláštní druhové ochrany lze na druhou stranu užít pouze ustanovení § 56 ZOPK. Vojtěch Stejskal navrhuje, aby z výše uvedených důvodů nebylo užívání § 50 odst. 3 ZOPK v praxi uplatňováno.³²²

³¹⁹ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 419. ISBN 978-80-200-2317-9.

³²⁰ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 299-300. ISBN 978-80-7552-229-0.

³²¹ § 50 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

³²² STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 300. ISBN 978-80-7552-229-0.

Prováděcí vyhláška Ministerstva životního prostředí České republiky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny obsahuje přílohu stanovující druhy a stupně ochrany jednotlivých zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů. Zařazení mezi zvláště chráněné druhy podléhá přísným přírodovědeckým kritériím se zohledněním mezinárodního Červeného seznamu ohrožených druhů IUCN. V kategorii kriticky ohrožených druhů se nachází puštík bělavý (*Strix uralensis*). Mezi silně ohrožené byl zařazen kalous pustovka (*Asio flammueus*), kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*), sova pálená (*Tyto alba*), sýc rousný (*Aegolius funereus*) a sýček obecný (*Athene noctua*). A za ohrožený druh byl prohlášen výr velký (*Bubo bubo*). Vyhláška dále upravuje podmínky záchranného chovu zvláště chráněných druhů živočichů.³²³

Zvláštní ochrana druhů se tedy nevztahuje pouze na tři druhy sov: na kalouse ušatého (*Asio otus*), puštíka obecného (*Strix aluco*) a výřečka malého (*Otus scops*). Výřeček malý na našem území vyskytuje extrémně vzácně. Kalouse ušatého ani puštíka obecného není třeba chránit z důvodu hojného výskytu; populace kalouse ušatého totiž při posledním sčítání čítala 4000-8000 párů a u puštíka obecného 10 000-18 000 hnízdících párů. Odchylný postup při ochraně těchto třech druhů sov, které nejsou chráněné jako zvláště chráněný druh, tedy upravuje § 5b ZOPK.

Všechny zvláště chráněné druhy lze vyloučit z ochrany poskytované zákonem o ochraně přírody a krajiny prostřednictvím udělení výjimky ze zákazu při splnění zákonných podmínek na základě § 56 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny. Tyto výjimky jsou projevem implementace směrnice o stanovištích³²⁴ a směrnice o ptácích,³²⁵ což je důvod, proč mají totožné znění. Tyto výjimky ze zákazu jsou příslušné udělovat krajské úřady a Agentury ochrany přírody a krajiny ČR v rámci zvláště chráněných území. Udělování výjimek z ochrany modifikuje vyhláška č. 152/2006 Sb. o odchylném postupu při ochraně ptáků a výjimce ze základních ochranných podmínek zvláště chráněných druhů ptáků pro jejich značení.³²⁶ V omezeném množství nalezneme sovy na celém území naší republiky. Zvýšený výskyt a v souvislosti s ním i vyšší počet udělených výjimek můžeme očekávat v zalesněných oblastech s tradiční zemědělskou agrikulturou. Pro příklad si uvedeme Zlínský kraj,

³²³ Vyhláška Ministerstva životního prostředí České republiky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

³²⁴ Čl. 16 směrnice o stanovištích. In: DJEMEL, K. Ochrana velkých šelem v unijním a národním právu Evropy. Praha. s. 77. Diplomová práce. Univerzita Karlova. DAMOHORSKÝ, M.

³²⁵ Čl. 9 směrnice o ptácích.

³²⁶ Vyhláška č. 152/2006 Sb., o odchylném postupu při ochraně ptáků a výjimce ze základních ochranných podmínek zvláště chráněných druhů ptáků pro jejich značení.

Olomoucký kraj a CHKO Jeseníky, které byly dotázány na množství vydaných výjimek ze zákazu v souvislosti se sovami v letech 2015 až 2022.

Krajský úřad Zlínského kraje vydal v tomto sedmiletém období pouze jedno rozhodnutí o výjimce ze zákazu k 4. lednu 2022. Rozhodnutí povolovalo vypuštění šesti jedinců druhu sýčka obecného (*Athene noctua*) do volné přírody v souladu s ustanovením § 56 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny, který povoluje výjimku ze zákazu u zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů pro účely výzkumu, vzdělávání, opětovného osídlení určitého území populací druhu nebo opětovného vysazení v původním areálu druhu a chovu a pěstování nezbytných pro tyto účely. Jedinci pocházeli ze ZOO Zlín, ZOO Ostrava a ZOO Hluboká nad Vltavou a všichni byli označeni ornitologickým čipem nebo kroužkem. Cílem introdukce bylo rozšířit znalosti o pohybové aktivitě, přežívání a dalších datech a umožnit tak kvalitnější zhodnocení vhodnosti použité metody pro vypouštění.³²⁷

V daném období 2015 až 2022 evidoval Krajský úřad Olomouckého kraje 5 udělení výjimek ze zákazu ve vztahu k sovám. V roce 2017 byla udělena výjimka ze zákazu pro držení a dopravu sovy pálené (*Tyto alba*) z důvodu vzdělávání. V roce 2018 šlo o výjimku pro rušení v přirozeném vývoji sýce rousného (*Aegolius funereus*) za účelem výzkumu. Výjimka z roku 2020 se týkala opět držení a dopravy sovy pálené (*Tyto alba*) z důvodu vzdělávání. V roce 2021 se jednalo o výjimku pro držení a dopravy kalouse pustovky (*Asio flammeus*) z důvodu vzdělávání. Poslední výjimku ze zákazu udělil Olomoucký kraj pro odchyt, chov, držení a dopravu všech druhů sov z důvodu ochrany hendikepovaných jedinců.³²⁸

CHKO Jeseníky registrovalo v časovém rozmezí let 2015 až 2022 pouze jednu výjimku ze zákazu u zvláště chráněného živočicha týkající se sov. Výjimka ze zákazu se vztahovala na základní podmínky ochrany vypočtené v § 50 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny pro výjimku ze zákazu škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje druh sýce rousného (*Aegolius funereus*) a to rušením, odchyt, kontrolou jím využívaných umělých sídel, pořizováním fotografické a audiovizuální dokumentace, kroužkováním, nasazováním vysílaček a telemetrií v souvislosti s výzkumem a monitoringem tohoto druhu na území CHKO Jeseníky.³²⁹

³²⁷ Viz Poskytnutí informace dle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, vydané dne 08.03.2023 Krajským úřadem Zlínského kraje, Odbor životního prostředí a zemědělství.

³²⁸ Viz Poskytnutí informace dle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, vydané dne 10.03.2023 Krajským úřadem Olomouckého kraje, Odbor životního prostředí a zemědělství.

³²⁹ Viz Poskytnutí informace dle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, vydané dne 08.03.2023 Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Olomoucko, Správa chráněné krajinné oblasti Jeseníky.

Zákon o ochraně přírody a krajiny spojuje s překročením zákazu uvedených činností z § 50 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny sankce dle § 87 a § 88 zákona o ochraně přírody a krajiny a označuje tyto činnosti za přestupky. Za usmrcení zvláště chráněného živočicha kriticky nebo silně ohroženého druhu, způsobení jeho úhynu zásahem do jeho životního prostředí, nedovolené obchodování s jedinci druhů, jejichž obchod je omezen nebo zakázán podle mezinárodních úmluv hrozí pokuta až 100.000 Kč pro fyzické osoby a až 1.000.000. Kč pro právnické osoby.³³⁰

Při držbě, chování, dopravě, prodeji, výměně, nabídce, výměnou, či zpracování zvláště chráněného živočicha je opět nutné na výzvu orgánů ochrany přírody a lesní stráže doložit prokázání původu.³³¹ Totéž platí u prokazování původu ptáků. Judikatura Nejvyššího správního soudu přiřkla břemeno při prokazování původu držiteli daného jedince či exempláře.³³²

K ochraně zvláště chráněných druhů vytvářejí orgány ochrany přírody záchranné programy. Záchranné programy jsou dočasným koncepčním nástrojem ochrany, který vypracovává státní instituce Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a příslušná správa národních parků.³³³ V rámci těchto programů jsou činěny kroky, které by vedly k posílení početnosti druhu a snížení jeho ohrožení. Běžnými opatřeními záchranných programů jsou záchranné chovy, introdukce, reintrodukce, záchranné přenosy, záchranné stanice a jiné vhodné postupy.³³⁴

Záchranné programy mohou být zakládány i na základě výjimky z ochrany dle § 56 tohoto zákona prostřednictvím uzavření smlouvy mezi orgánem ochrany přírody a soukromou osobou.³³⁵

Za záchranným programem pro sýčka obecného stojí Agentura ochrany přírody a krajiny ČR³³⁶ a finanční podpora Ministerstva životního prostředí ČR a fondu 2009-2014 Evropského hospodářského prostoru. Program dosahuje celostátní působnosti a bylo na něj vyčleněno necelých 5.000.000 Kč.³³⁷ Program usiluje o zvrácení negativního trendu rapidního úbytku sýčka obecného (*Athene noctua*) na území ČR, jehož populace dosahovala ještě

³³⁰ § 50 odst. 2, § 87, § 88 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

³³¹ § 54 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

³³² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. července 2013., č. j. 4 As 79/2013-43.

³³³ JELÍNKOVÁ, J. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021 s. 270.

³³⁴ § 52 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

³³⁵ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 419. ISBN 978-80-200-2317-9.

³³⁶ Dále i AOPK ČR

³³⁷ *Zachraňme sýčka*. [online]. 2022 [cit. 23.02.2023]. Dostupné z:

<https://www.eeagrants.cz/cs/programy/zivotni-prostredi/schvalene-projekty/zachranme-sycka-4076>

v polovině 20. století tisíců až desetitisíců hnízdících párů, avšak dne čítá pouhých 100-130 párů. Měřitelným dlouhodobým cílem záchranného programu sýčka obecného je zvýšit jeho populaci minimálně na 1000 párů v rámci celé ČR a zajistit mu trvalou ochranu a podmínky k rozmnožování. V krátkodobém horizontu pěti let je stanoven cíl stabilizovat populaci na 100-200 pářících se párů. Záchranný program uvádí opatření vedoucích ke zlepšení ochrany sýčka obecného a opatření vedoucí k nárůstu jeho populace. Jde o eliminaci antropogenních pastí (zaslepení technických pastí, komínů atd.), o zajištění dostatku kořisti (management travních porostů, vinic, ornice, rozdělování velkých půdních celků, omezení pesticidů a antiparazitik), o zamezení úhynu v důsledku dopravních nehod, po úrazech elektrickým vedením a po nárazu do skelných ploch, o zajištění dostatku hnízdních příležitostí (protipredační ochrana, výstavba a péče o umělé budky), o zabránění izolování jednotlivých populací propojováním existujících míst výskytu a vypouštěním do příhodných podmínek, o příkrmování v případě nepříznivého počasí a zamezení přímého pronásledování. Realizace opatření se řadí podle preferencí do tří zón. Každé opatření má stanovený časový rámec, ve kterém má být splněno.³³⁸

Dalším příkladem záchranného programu je Záchranná stanice Bartošovice, která pečuje o handicapované volně žijící živočichy a jež na základě výjimky ze zákazu zvláště chráněných druhů živočichů ve smyslu §56 ZOPK spolu se ZOO Ostrava a se Správou CHKO Poodří provádí monitoring sýčka obecného (*Athene noctua*), umístování hnízdních budek a jejich správu, odchovává mláďata v zajetí a provádí jejich introdukci do volné přírody. Dalším frekventovaným druhem v Záchranné stanici Bartošovice, o který se zde pečuje do doby, než je připraven k reintrodukci, je sova pálená (*Tyto alba*).³³⁹

Zákon o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů

S úmluvou CITES, se vznikem příloh CITES a jejich následnou recepcí s drobnými úpravami EU do podoby nařízení Rady (ES) č.338/97, nařízení Rady (ES) 348/81 nařízení Rady (EHS) č. 3254/91 Sb. a se směrnicí Rady č. 83/129/ EHS vyvstala potřeba přijmout prováděcí zákon o obchodování s ohroženými druhy. Nařízení je uplatnitelné bezprostředně, avšak pro české prostředí byl zapotřebí adaptační zákon, který stanovuje prováděcí orgány

³³⁸ Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Ministerstvo životního prostředí. *Záchranný program pro sýčka obecného (Athen noctua) V České republice*. [online]. 2020 [cit. 07.03.2023]. Dostupné z: file:///C:/Users/Pe%C5%A5a/Downloads/ZP_sycekobecny_AOPK_2020_fin.pdf.

³³⁹ ZÁKLADNÍ ORGANIZACE ČESKÉHO SVAZU OCHRÁNCŮ PŘÍRODY NOVÝ JIČÍN. *Monitoring sýčka obecného na Moravě*. [online]. [cit. 07.03.2023]. Dostupné z: <https://csopnj.cz/zachranna-stanice/monitoring-sycka-obecneho-na-morave/>

veřejné správy, jejich kompetence, náležitosti žádostí o povolení dovozu, vývozu, zpětného vývozu, přemísťování exemplářů, náležitosti stanovisek nutných pro vydání takovýchto povolení, kontrolu dodržování předpisu, a sankce za porušení.³⁴⁰

Jak již bylo zmíněno v kapitole referující o Úmluvě CITES, všechny druhy sov vyskytujících se na českém území jsou vypočteny v příloze A nařízení CITES. Zákon č. 100/2004 Sb.,³⁴¹ o obchodování s ohroženými druhy užívá pro druhy z přílohy A nařízení CITES termín druh přímo ohrožený vyhynutím nebo vyhubením.³⁴²

Přeshraniční transport exempláře kteréhokoli z druhů českých sov vyžaduje formulář stanovený právem Evropského společenství o ochraně ohrožených druhů, čímž zákon o obchodování s ohroženými druhy míní povolení k dovozu vývozní povolení nebo potvrzení o zpětném vývozu vydané Ministerstvem životního prostředí nebo vývozní zemí v souladu s ustanovením § 3 až § 13 zákona o obchodování s ohroženými druhy. Příslušné formuláře tvoří přílohu nařízení Komise (ES) č. 1808/2001. Pro druhy ohrožené vyhynutím jsou některé činnosti omezeny, avšak daný krajský úřad nebo dotčené správy národních parků mohou vydat patřičné výjimky ze zákazu jako příslušné orgány dle § 25. odst. 8 tohoto zákona.³⁴³

Každý členský stát má povinnost zřídit vědecký orgán, který bude odpovídat za provádění nařízení CITES. §27 toho zákona určil jako vědecký orgán Agenturu ochrany přírody a krajiny České republiky, která je organizační složkou státu.³⁴⁴

Přestupky ve smyslu § 5 zákona č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a správní delikty proti řádnému obchodování s ohroženými druhy upravuje samotný zákon o obchodování s ohroženými druhy v ustanoveních § 31 až § 34 tohoto zákona v souladu s čl. 16 nařízení CITES.³⁴⁵ Kupříkladu za spáchání přestupku odesílání, zaslání a tranzit exemplářů v rozporu s tímto zákonem nebo s nařízením v oblasti obchodování s ohroženými druhy lze uložit pokutu do výše 1.500.000 Kč.³⁴⁶

³⁴⁰ DAMOHORSKÝ, M. DROBNÍK, J. SMOLEK, M. SOBOTKA, M. STEJSKAL, V. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 407-408. ISBN 978-80-7400-338-7.

³⁴¹ Dále i jako zákon o obchodování s ohroženými druhy.

³⁴² § 2 písm. c) zákona č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy).

³⁴³ VILÍMKOVÁ, Veronika. STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související*. Komentář. Praha: Linde Praha, 2005. s. 42. ISBN 80-7201-512-5.

³⁴⁴ VILÍMKOVÁ, Veronika. STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související*. Komentář. Praha: Linde Praha, 2005. s. 101-102. ISBN 80-7201-512-5.

³⁴⁵ VILÍMKOVÁ, Veronika. STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související*. Komentář. Praha: Linde Praha, 2005. s. 125-131. ISBN 80-7201-512-5.

³⁴⁶ § 34c, odst. 3 písm. a), odst. 4 písm. c) zákona o obchodování s ohroženými druhy.

Trestní zákoník

Trestní právo postihuje skutky s větší mírou společenské škodlivosti, pro které není správně-právní odpovědnost dostatečným řešením. V souvislosti s tématem diplomové práce je relevantním objektem právní ochrany zvíře. To je definováno trestním zákoníkem pomocí blanketní normy, která odkazuje na definici dle §3 písm. a) zákona na ochranu proti týrání, jež za zvíře považuje všechny obratlovce vyjímaje člověka, embryo a plod a hlavonožce.³⁴⁷ Trestné činy, jejichž objektem je zvíře, se nacházejí v Hlavě VIII Trestných činech proti životnímu prostředí.

Předně půjde o trestný čin neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami upravený v §299 trestního zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Skutková podstata tohoto trestného činu spočívá v nezákonném usmrcení, zničení, poškození, odejmutí z přírody, zpracovávání, dovezení, vyvezení, provedení, přechovávání, nabízení, zprostředkování sobě nebo jinému jedince či exemplář zvlášť chráněného druhu. Skutkové podstaty jsou zároveň popisem porušení povinnosti uvedených ZOPK a vedle toho jde i o transpozice Nařízení CITES do českého práva.³⁴⁸

Chráněným objektem tohoto trestného činu je jedinec nebo exemplář zvlášť chráněného druhu živočicha nebo rostliny. Dále v ustanovení § 299 odst. 2 figuruje objekt jedince silně nebo kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny, což je pojem definovaný § 48 zákona o ochraně přírody a krajiny, anebo exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím, čímž se myslí pojem z § 2 písm. c) zákona obchodu s ohroženými druhy. Všechny české sovy se považují za druhu přímo ohrožený vyhubením nebo vyhynutím a až na výra velkého (*Bubo bubo*) spadají i do kategorie silně nebo kriticky ohrožených druhů, takže se považují za objekt ustanovení § 299 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.³⁴⁹

Za naplnění základní skutkové podstaty tohoto trestného činu může být soudem ulaven trest odnětí svobody až na tři léta, zákaz činnosti nebo propadnutí věci.

Například v roce 2017 byla Okresním soudem v České Lípě odsouzen nejmenovaná osoba mimo jiné za to, že přechovávala a nabízela k prodeji šest kusů neživých preparovaných exemplářů zvlášť chráněných živočichů, včetně dvou kusů preparátů puštíka obecného (*Strix aluco*) a jednoho kusu preparátu kalouse ušatého (*Asio otus*), což jsou druhy přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím, které patří do přílohy A, nařízení Rady ES č.

³⁴⁷ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 398. ISBN 978-80-200-2317-9.

³⁴⁸ § 299 zákona odst. 1 č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

³⁴⁹ § 299 trestního zákoníku.

338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, ve znění pozdějších předpisů. V rozporu s § 50 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny tak osoba nabízela jedince silně nebo kriticky ohroženého druhu živočicha a exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím a naplnila tak skutkovou podstatu přečinu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami podle § 299 odst. 2 trestního zákoníku. Dotyčná osoba byla podle § 299 odst. 2 trestního zákoníku odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody v trvání dvanácti měsíců a k peněžitému trestu ve výši 40.000 Kč ve smyslu § 67 odst. 2 trestního zákoníku a k trestu propadnutí věci, a to preparátů, dle § 70 odst. 4 trestního zákoníku.³⁵⁰

Trestný čin neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti je klasifikován jako hrubá nedbalost. Upravuje ho § 300 trestního zákoníku a za jeho spáchání hrozí udělení trestu odnětí svobody až na jeden rok.³⁵¹

Ochrany sov se dále dotýká ustanovení § 301 trestního zákoníku, které pojímá skutkovou podstatu trestného činu poškození chráněných částí přírody, spočívající v nedbalostním poškození či zničení zvláště chráněného území, evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti. Za tento přečin lze uložit trest odnětí svobody až na tři roky.³⁵²

V souvislosti s ochranou sov zmiňme i trestný čin pytláctví stojící na skutkové podstatě neoprávněného lovu, ukrytí, převodu, přechovávání zvěře v hodnotě nikoli nepatrné, což se týká výra velkého (*Bubo bubo*) ve smyslu ustanovení § 2 písm. c) zákona č. 449/2001 Sb. o myslivosti. Za spáchání tohoto trestného činu hrozí trest odnětí svobody trvání až pěti let.³⁵³

Potenciálně se může sov týkat i trestný čin šíření nakažlivé nemoci zvířat.³⁵⁴

Trestných činů proti životnímu prostředí se může dopustit fyzická i právnická osoba v souladu s § 7 zákona č. 418/2011, o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Zákon o myslivosti

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, je zde zmíněn proto, že pod zakázanými způsoby lovu zahrnuje také kdysi populární způsob lovu „na výrovku“. Ten spočíval v tom, že schovaný lovec lákal ptáky na uvázaného jedince výra velkého (*Bubo bubo*), kterého ostatní ptáci napadají, aby je mohl následně sám odstřelit.³⁵⁵ Ochrany sov se týkají ale i další

³⁵⁰ Usnesení Okresního soudu v České Lípě ze dne 12. září 2017, sp. zn. 3 T 32/2017-661.

³⁵¹ § 300 trestního zákoníku.

³⁵² § 301 trestního zákoníku.

³⁵³ § 304 trestního zákoníku.

³⁵⁴ § 306 trestního zákoníku.

³⁵⁵ Odst. 1, písm. d) zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

zakázané způsoby lovu jako chytání na lep, do sítí, pomocí umělých světél a zrcadel, pomocí reprodukčních hlasů, ale i střelení zvěře na hnízdech a vystřelování hnízd.³⁵⁶ Zákaz odchyty ptáků do sítí, používání zvukového zařízení k lovu a užití umělého světla se nevztahuje na ornitologické výzkumy. Odchyt do sítí a smyček je povolen v případě odchyty handicapovaného jedince.³⁵⁷

Ornitologické výzkumy provádí vyhláška č. 152/2006 Sb. o odchylném postupu při ochraně ptáků a výjimce ze základních ochranných podmínek zvláště chráněných druhů ptáků pro jejich značení. Ta povoluje výjimky pro ustanovení § 5a odst. 1 písm. a) zákona o ochraně přírody a krajiny a výjimky pro odchyt a rušení jedinců zvláště chráněných druhů ptáků ve smyslu § 50 odst. 2 zákona. Upraveno je např. kroužkování jedinců, manipulace s ptáky, či podmínky manipulace s mláďaty na hnízdech³⁵⁸

Zákon o ochraně zvířat proti týrání

Jde o právní předpis, který poskytuje sovám až druhotnou právní ochranu, poněvadž zákon o ochraně přírody a krajiny jim jakožto ptákům poskytuje přísnější režim ochrany. Avšak druhům živočichů, na které se nevztahuje zvláštní ochrana nebo ochrana ptactva, tento zákon poskytuje individuální ochranu, a to každému jedinci. Předpis obsahuje definici volně žijících živočichů.³⁵⁹ Zákon obsahuje výčet jednání, která považuje za týrání, a která můžeme vztáhnout plošně na všechna zvířata bez ohledu na stupeň ochrany, a tedy i na sovy. Jde například o zákaz usmrcení zvířete způsobem působícím nepřiměřenou bolest nebo utrpení. Zákon stanovuje, že nikdo nesmí bez důvodu usmrtit zvíře a takovým důvodem usmrcení volně žijícího zvířete může být třeba těžké poranění, silné vyčerpání nebo přežívání spojené s velkými útrapami nebo bezprostřední ohrožení člověka útočícím zvířetem. Dále zákon upravuje podmínky ochrany zvířat při přepravě.³⁶⁰

4.1.2. Územní ochrana sov

Zvlášť chráněná území

Až na puštíka obecného a kalouse ušatého, kteří se vyskytují v hojných počtech prakticky na celém území Česka, se zbylé druhy sov stahují především do zvlášť chráněných území, která jim skýtají příznivější životní podmínky.

³⁵⁶ Odst. 1 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

³⁵⁷ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 352. ISBN 978-80-200-2317-9.

³⁵⁸ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 353-354. ISBN 978-80-200-2317-9.

³⁵⁹ Viz kapitola 4.1.1

³⁶⁰ MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 351-352. ISBN 978-80-200-2317-9.

Zvlášť chráněná území jsou oblasti oplývající přírodovědeckým či estetickým významem či jedinečností, na jejichž základě je lze prohlásit za území zvlášť chráněná. Rozlišujeme šest kategorií zvlášť chráněných území, která můžeme rozdělit na velkoplošná chráněná území jako národní parky a chráněné krajinné oblasti, a na maloplošná zvláště chráněná území, kterými jsou národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky.³⁶¹ Z hlediska dopadu na ochranu sov jsou nejpodstatnějšími zvlášť chráněnými územími velkoplošná, která sovám dopřávají dostatečně velký nerušený životní prostor. Cílem této práce není podrobnější rozbor fenoménu zvlášť chráněných území, a je jim věnována pozornost jen v souvislosti s ochranou sov.

§ 15 zákona o ochraně přírody a krajiny podřizuje veškeré využití národních parků cíli zachování a obnovy jejich přirozených ekosystémů a biologické rozmanitosti. Jedná se i o nezasahování do přírodních jevů, které mají vlastní cyklus. Dále usiluje o zachování a zlepšování biologicky významných ekosystémů navázaných na lidskou činnost na většinové rozloze území parků. Národní parky jsou vyhlášovány v rámci tohoto zákona.³⁶² Základní podmínky ochrany národních parků obsahuje § 16 ZOPK.

Chráněné krajinné oblasti definuje § 25 zákona o ochraně přírody a krajiny jako území s významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů. Hospodaření v jejich rámci se omezuje na míru, kdy se stále drží a zlepšuje jejich přírodní stav a zachovávají se a vytváří optimální ekologické funkce.³⁶³ Všech 26 chráněných krajinných oblastí ČR se rozkládá na více než 14 % celkového území, čímž se stává z hlediska rozlohy nejrozsáhlejší formou ochrany území.³⁶⁴ CHKO se vyhláší se nařízením vlády jako obecně závazným právním předpisem. Základní podmínky ochrany CHKO upravuje § 26 ZOPK.

K uskutečnění ambicí národních parků a chráněných krajinných území se používají zásady péče o národní parky a plány péče o chráněné krajinné území. V obou případech se jedná o koncepční odborné nástroje ochrany přírody, které stanoví zásady ošetřování zvlášť chráněných území, navrhnou opatření pro zachování či zlepšení stavu chráněných předmětů v ochranných pásmech a jejich zabezpečení před nepříznivými vlivy z okolí. Dále stanovují

³⁶¹ JELÍNKOVÁ, J. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021 s. 109.

³⁶² § 15 zákona o ochraně přírody a krajiny.

³⁶³ § 25 zákona o ochraně přírody a krajiny.

³⁶⁴ JELÍNKOVÁ, J. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021 s. 154.

proces naplňování dlouhodobých cílů ochrany a staví základ pro další druhy plánovacích dokumentů a pro rozhodování orgánů ochrany přírody.³⁶⁵

Jako příklad si uveďme Krkonošský národní park, v němž se zabydlil sýc rousný a kulíšek nejmenší, a pro který se připravuje návrh zásad péče Krkonošského národního parku na léta 2023-2038. Cílem tohoto návrhu zásad péče o národní park je zachování příznivého stavu přírodních stanovišť a druhů, které jsou předmětem ochrany v ptačích oblastech a evropsky významných lokalitách. Populace sýce rousného trpí konkurenčním bojem o místo k hnízdění s datlem černým. Zásady péče navrhuji řešení ponechat v lese stromy s přirozenými dutinami poskytujícími místo k zahnízdění a omezit lesnické práce v době hnízdění. Zhodnocení dosavadní péče uvádí, že opatření byla plněna, a navíc byla zbudována síť budek podporujících hnízdní populaci sýce rousného (*Aegolius funereus*).³⁶⁶

Zásady péče o Národní park Šumava na období 2022-2040 zmiňují hlavní principy péče o populaci kulíška nejmenšího a sýce rousného. Tyto principy spočívají v (i) ponechání rozsáhlých porostů strašících dřevin bez těžby, (ii) využívání neposečených ploch při rekultivaci lesa v zóně soustředěné péče, (iii) ponechávání souší, zlomů, odumírajících a doupných stromů. Navíc lze sýci rousnému pomoci rozmístěním hnízdních budek.³⁶⁷ Vzácně se vyskytujícímu puštíkovci bělavému se také pomáhá výstavbou umělých hnízdních příležitostí. Monitoring ptáků sledující i populace kulíška nejmenšího, sýce rousného a puštíka bělavého je významným bioindikátorem změn prostředí souvisejících s rozpadem horních stromových pater.

Demonstrativně uveďme několik plánů péče zvláště chráněných krajinných oblastí, například Plán péče CHKO Třeboňsko. Ten uvádí, že na území CHKO Třeboňsko hnízdí 100-150 párů kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum*), 30-50 párů sýce rousného (*Aegolius funereus*), 10-20 párů výra velkého (*Bubo bubo*) a mizející sova pálená (*Tyto alba*). V rámci každoročního monitoringu kulíška nejmenšího a sýce rousného je konstatováno, že aplikace rodenticidů, které se používají při hubení hlodavců, uvedené druhy v současnosti neohrožuje. Plán péče vyhodnotil jako největší rizika pro populace kulíška nejmenšího a sýce rousného nevhodné načasování lesních prací, nadměrnou těžbu starších porostů v lesích a změnu způsobu hospodaření v lesích. Plán péče navrhuje jako řešení uzavřít

³⁶⁵ § 38, § 38a zákona o ochraně přírody a krajiny.

³⁶⁶ Správa KRNAP. Ministerstvo životního prostředí. *Návrh zásad péče o Krkonošský národní park a jeho ochranné pásmo (2023-2038)*. [online]. Vrchlabí: 2016. [cit. 02.03.2023]. Dostupné z: file:///C:/Users/Pe%C5%A5a/Downloads/NAVRH_ZP_KRNAP-1_2_2023.pdf

³⁶⁷ Správa Národního parku Šumava. Ministerstvo životního prostředí. *Zásady péče o Národní park Šumava na období 2022-2040*. [online]. [cit. 02.03.2023]. Dostupné z: https://www.npsumava.cz/wp-content/uploads/2021/08/20210820_zasady_pece_o_nps.pdf

s vlastníky a hospodařícími subjekty smlouvu o ponechání části odumírajícího a mrtvého dřeva v lese nastojato, což by podpořilo jejich hnízdní potřeby uvedených druhů. Taktéž populace sovy pálené je stimulována rozmísťováním budek a vypouštěním mláďat od párů odchovaných v zajetí.³⁶⁸

Podobně podporuje populaci sýce rousného (*Aegolius funereus*) i plán péče o chráněnou krajinnou oblast Jeseníky na období 2014-2023. I pro tuto oblast je navržena podpora hnízdní populace sýce rousného prostřednictvím zachování starších porostů a doupných stromů, a vytvářením a údržbou náhradních hnízdních příležitostí.³⁶⁹

Soustava Natura 2000

Ptačí oblasti podle směrnice o ochraně ptáků a evropsky významné lokality podle směrnice o stanovištích tvoří společně evropskou soustavu chráněných území Natura 2000. Obě směrnice byly transponovány do čtvrté části zákona o ochraně přírody a krajiny, kde se upravuje vymezení, ochrana a monitoring evropsky významných lokalit a ptačích oblastí a evropsky významných druhů.³⁷⁰ Ptačí oblasti vznikly za účelem zachránit existenci evropských ptačích populací, což pochopitelně nejde bez ochrany stanovišť, kde se ptáci vyskytují. Území 41 ptačích oblastí se často překrývá s územím 1112 evropsky významných lokalit. Připomeňme, že ptačí oblasti si každý členský stát vymezuje sám, kdežto na legislativní přijetí evropsky významné lokality má vliv i Komise. Celek zvláště chráněných území funguje souběžně se soustavou území Natura 2000 a oba typy ochrany území se navzájem doplňují. Evropsky významným lokalitám se dostává předběžné ochrany ještě před vyhlášením, po zařazení do národních seznamů či mezi sporné lokality prostřednictvím ustanovení § 45 b ZOPK. Směrnice o ptácích vyžaduje, aby byly při vyhlásování ptačích oblastí zohledňovány pouze vědecké informace, aby tak mohla být vymezena veškerá území splňující ornitologická kritéria.³⁷¹

Vymezení jednotlivých evropsky významných oblastí na území ČR provádí nařízení vlády č. 318/2013 Sb.³⁷² Ptačí oblasti se nevyhlašují pro všechny druhy ptáků, ale jen pro, které jsou uvedeny v nařízení vlády č. 51/2005 Sb., jímž se stanoví druhy a počet ptáků, pro které se vymezují ptačí oblasti. Ze sov bychom v tomto nařízení našli uvedeného výra

³⁶⁸ Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. *Plán péče o CHKO Třeboňsko na období 2018-2027*. [online]. [cit. 03.03.2023]. Dostupné z: file:///C:/Users/Pe%C5%A5a/Downloads/pp_0032_2027_0000.pdf

³⁶⁹ Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. *Správa chráněné krajinné oblasti Jeseníky. Plán péče o chráněnou krajinnou oblast Jeseníky na období 2014-2023*. [online]. [cit. 03.03.2023]. Dostupné z: file:///C:/Users/Pe%C5%A5a/Downloads/pp_83_2023_1.pdf

³⁷⁰ Část čtvrtá Natura 2000, zákona o ochraně přírody a krajiny.

³⁷¹ Rozsudek SDEU ze dne 13.12.2007, Komise vs. Irsko (C-418/04, ECLI:EU:C2007:780, bod 36, 37).

³⁷² Nařízení vlády č.318/2013 Sb., o stanovení národního seznamu evropsky významných lokalit.

velkého (*Bubo bubo*), kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum*), kalouse pustovku (*Asio flammeus*), puštika bělavého (*Strix uralensis*) a sýce rousného (*Aegolius funereus*).³⁷³

Soustavu Natura 2000 dále rozvíjí koncepční dokument Prioritní akční rámec pro soustavu Natura 2000 v ČR ve finančním rámci na období 2021-2027. Ten obsahuje veškerá nutná opatření pro implementaci soustavy Natura 2000 do národního práva a způsoby jejich financování. Hodnocení ptáků v akčním programu vycházelo z reportingu prováděného mezi léty 2007-2012. Mezi pozorovanými 12 druhy se nacházel i puštík bělavý (*Strix uralensis*), jehož dlouhodobý trend stavu populaci i stavu areálu výskytu byl pozitivní. Podle akčního programu představují největší tlaky a hrozby pro stanoviště ptáků fragmentace porostů, intenzivní lesní hospodaření, těžby bez následné obnovy dřevinami přirozené skladby, změny druhového složení, nevhodné způsoby hospodaření, upuštění od tradičních forem hospodaření (výmladkové hospodaření), těžba starých stromů a odstraňování odumírajícího a mrtvého dřeva (včetně nevhodného managementu mrtvého dřeva), nízký podíl přirozené obnovy stromového porostu, zavádění nepůvodních druhů dřevin, zvýšené stavy spárkaté zvěře, nadměrné obohacení vod o živiny (dusík, fosfor), spad dusíku, zakyselení prostředí, změny hydrologického režimu (odběr vody, odvodňování, regulace vodního režimu atp.), nevhodné technologie zpevňování povrchu lesních cest (nepropustné povrchy), změna klimatu a silné působení patogenů. Druhy obývající lesy musejí navíc čelit negativním faktorům, jako je používání chemických látek (biocidy), izolace a ztráta vhodných biotopů v prostoru i čase (absence dutinových stromů, přerušování věkové kontinuity porostů, zjednodušení prostorové struktury porostů na horizontální i vertikální úrovni, náhlá změna stanovištních podmínek), ztráta heterogenity prostředí (drobná bezlesí, vodní plošky), zásahy prováděné v nevhodnou dobu (hnízdění), využívání intenzivních technologií v lesním hospodářství a pytláctví.³⁷⁴

Územní systém ekologické stability³⁷⁵

Jde o institut definovaný § 3 odst. 1 ZOPK jako soubor propojených ekosystémů přirozeného i pozměněného charakteru, které udržují přírodní rovnováhu. Cílem ÚSES je podporovat ekologickou stabilitu ve smyslu §4 zákona č. 17/1992 Sb. o životním prostředí, uchovávat a reprodukovat přírodní bohatství, pozitivně působit na okolní méně stabilní ekosystémy. ÚSES může být vymezen na místní, regionální a nadregionální úrovni.³⁷⁶ K péči

³⁷³ Nařízení vlády č. 51/2005 Sb., kterým se stanoví druhy a počet ptáků, pro které se vymezují ptačí oblasti.

³⁷⁴ Ministerstvo životního prostředí. *Prioritní akční rámec pro soustavu NATURA 2000 v České republice ve víceletém finančním rámci na období 2021-2027*. [online]. 2020 [cit. 03.02.2023]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/akcni_ramec_natura_2000/\\$FILE/ODOIMZ-CZ_paf_20201008.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/akcni_ramec_natura_2000/$FILE/ODOIMZ-CZ_paf_20201008.pdf).

³⁷⁵ Dále i ÚSES

³⁷⁶ §3 odst. 1 písm. a, §4 odst. 1 ZOPK

o ÚSES vyzývá zákon vlastníky zahrnutých pozemků i státní orgány. Návrh na zahrnutí území do ÚSES vytvářejí orgány ochrany přírody. Území se stává součástí ÚSES až vydáním opatření obecné povahy upravujícího příslušnou územně plánovací dokumentaci.

Lokality výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů s národním významem

Jedná se o instrument ochrany ohrožených druhů zvířat a jejich stanovišť užívaný v rámci územního plánování. Dokument „Lokality výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů s národním významem“ vytváří AOPK ČR. Dokument vzniká z analyzování dat získaných z pozorování ohrožených druhů, které se promítnou do mapového podkladu biotopů těchto živočichů. Výsledná mapa je označena jako závazný územně analytický podklad jevu č. 36 ve smyslu §26 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, a přílohy č. 1 část A k vyhlášce č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti.³⁷⁷ K ochraně ptáků před nepřízní lidské výstavby vznikla také metodika na ochranu krajiny před fragmentací z hlediska ptáků, která analyzuje tři nejčastější bariéry v krajině, jež představují rizika pro ptáky. Jde o elektrické vedení, skleněné plochy a větrné elektrárny.³⁷⁸

4.1.3. Strategické koncepční plány ČR

Strategické koncepční dokumenty jsou nejčastěji vypracovávány na úrovni ministerstev a schvalovány usnesením vlády. Jde o nástroje, které v určitém časovém horizontu stanovují výhledový plán cílů, činností a možných způsobů jejich dosažení. V této kapitole budou rozebrány tři nejdůležitější strategické koncepční plány související s ochranou sov. Jde o Státní politiku životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050, o Státní program ochrany přírody a krajiny ČR pro období 2020-2025 a o Národní strategii řešení nelegálního zabíjení a otrav žijících živočichů v České republice 2020–2030.

Vláda ČR přijala usneseními i další koncepční dokumenty týkající se ochrany sov. Jedná se o např. o Strategii ochrany biologické rozmanitosti ČR pro období 2016-2025, která byla zmíněná již v kapitole 2.1.9., a nebude tudíž znovu rozebírána, nebo Akční plán pro potírání nelegálního obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin do roku 2023. Je potřeba zmínit i široce pojatý Strategický rámec Česká republika 2030, který zaštiťuje plány rozvoje

³⁷⁷ Ochrana biotopu vybraných zvláště chráněných druhů v územním plánování. Metodika AOPK ČR. 2020.

³⁷⁸ STRNAD, Martin. BÍLÁ, Hana. *Metodika na ochranu krajiny před fragmentací z hlediska ptáků*. AOPK ČR. [online]. [cit. 11.04.2023]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/106154913-Metodika-na-ochranu-krajiny-pred-fragmentaci-z-hlediska-ptaku-rndr-martin-strnad-ing-hana-bila.html>

Česka po udržitelné sociální, ekonomické i environmentální stránce, v němž je věnována jedna celá kapitola ochraně biodiverzity.³⁷⁹

Státní politika životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050

Vláda ČR představila Státní politiku životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050³⁸⁰ usnesením vlády č. 21 dne 11. ledna 2021.³⁸¹ Jedná se o široce pojatý strategický dokument rozebírající koncept ochrany životního prostředí ČR, který uvádí nejzávažnější deficity ochrany životního prostředí v ČR, na něž navazují vize, strategické i konkrétnější cíle ochrany životního prostředí následované demonstrativními možnostmi opatření, kterými lze dosáhnout zlepšení stavu a ochrany přírody.³⁸²

SPŽP 2030 se člení do třech oblastí, kterými jsou (i) životní prostředí a zdraví, (ii) klimaticky neutrální a oběhové hospodářství, (iii) příroda a krajina. Celkem se jedná o 10 strategických cílů a 32 specifických cílů. Z uvedených strategických cílů s tématem této práce koresponduje cíl 3.1 o ekologické stabilitě krajiny a udržitelném hospodaření a cíl 3.2 o biologické rozmanitosti.

SPŽP 2030 formuluje slabé stránky a hrozby pro udržení ekologicky funkční krajiny, zachování biodiverzity a přírodních a krajinných hodnot. Soví populaci a její stanoviště se dostávají pod tlak především kvůli lesům s nevhodnou druhovou, věkovou či prostorovou skladbou, z důvodu vymírání druhů a snižujícím se stavu běžných druhů, nedostatku nástrojů k regulaci vysokého počtu osob v přírodně cenných lokalitách, nedostatečnému monitoringu, malému rozsahu územích s původními přírodními stanovišti, nízkému povědomí veřejnosti, změně klimatu a industrializaci či intenzifikaci při využívání krajiny, zatížení cenných oblastí turismem, degradaci a fragmentaci přírodních stanovišť.³⁸³ Zároveň jsou uvedena mnohá typová opatření, která by těmto hrozbám měla čelit. Mezi těmito opatřeními, uveďme ta, která výrazně souvisejí s ochranou sov. Jsou to opatření jako (i) obnova a ochrana krajinných prvků (remízky, aleje, dřeviny rostoucí mimo les atd.), (ii) posilování odpovědného vztahu hospodáře k pozemkům a biodiverzitě (osvěta, sdílení dobré praxe), (iii) zakládání krajinných prvků a péče o ně, (iv) rozvoj a podpora agrolesnictví, (v) podpora přirozené druhové diverzity

³⁷⁹ Úřad vlády České republiky, Odbor pro udržitelný rozvoj. *Strategický rámec Česká republika 2030*. Praha: Polygrafie Úřadu vlády České republiky, 2017. ISBN 978-80-7440-188-6.

³⁸⁰ Dále i SPŽP 2030

³⁸¹ Usnesení vlády České republiky ze dne 11. ledna 2021 č. 21 o Státní politice životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050.

³⁸² *Státní politika životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050*. [online]. 2020 [cit. 06.03.2023]. Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/spzp_2030_final.pdf

³⁸³ *Státní politika životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050*. [online]. .2020. s 141-148. [cit. 06.03.2023]. Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/spzp_2030_final.pdf

dřevin, (vi) širší využívání přirozené obnovy lesa, využívání druhově pestré skladby melioračních a zpevňujících dřevin, přípravných dřevin při obnově lesa, a to nejen na rozsáhlých kalamitních holinách, (vii) využití přínosů digitalizace a výzkum, aplikace a využívání nových technologií pro snížení tlaků na ekosystémy i pro kontrolu dodržování standardů, (viii) ochrana krajinného rázu, např. formou přírodních parků, (ix) podpora pořizování územních studií krajiny, (x) zajištění relevantních a aktuálních informací o stavu přírody a krajiny, (xi) zahájení oceňování ekosystémů a jeho uvedení do praxe, (xii) podpora cíleného environmentálního poradenství a vzdělávání pro hospodáře, (xiii) zajištění péče o ohrožené přírodní stanoviště a druhy ohrožené sukcesí nebo ústupem od tradičního hospodaření, (xiv) ochrana přírodních biotopů, biotopů vzniklých přirozenou sukcesí a přechodových ploch, tzv. ekotonů, (xv) realizace programů ochrany ohrožených společenstev, (xvi) realizace záchranných programů pro vybrané ohrožené druhy (xvii) zajištění plošného a kontinuálního monitoringu a vyhodnocování stavu druhů a stanovišť, (xviii) monitoring a vyhodnocování dopadů cestovního ruchu na přírodu a krajinu a kvalitu života místních obyvatel (xix) zajištění propojenosti chráněných území s ostatními částmi krajiny s vyšší mírou ekologické stability, (xx) možnost smluvní ochrany evropsky významných lokalit, (xxi) zajištění péče o chráněná území v souladu s cílem ochrany těchto území, včetně zakotvení dané péče v plánovací dokumentaci, (xxii) management návštěvnosti a turistického ruchu, zejména v národních parcích a chráněných krajinných oblastech a navazujících oblastech.³⁸⁴

Státní program ochrany přírody a krajiny ČR pro období 2020-2025

Program vydalo Ministerstvo životního prostředí a následně jej schválila vláda ČR usnesením č. 360 ze dne 1. dubna 2020. Program je koncepčním dokumentem dílčího charakteru, který má v ČR již dlouholetou tradici, neboť navazuje na předchozí Státní program ochrany přírody krajiny ČR z roku 2009. Program pro období 2020-2025 rozvíjí již existující Strategii ochrany biologické rozmanitosti České republiky 2016–2025³⁸⁵. Pro oba dokumenty byl vybrán shodný horizont ukončení, totiž rok 2025, což umožní následující revidované SOBR a programu umožní sjednocení koncepci. Současný Program slouží k ochraně přírody a krajiny, ke zlepšení práce se stávajícími nástroji a k udržitelnějšímu nakládání s biodiverzitou v rámci našeho území. Program vyzdvihuje důležitost biologické rozmanitosti, jako základní podmínku pro to, aby byly ekosystémy odolnými strukturami,

³⁸⁴ Státní politika životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050. [online]. 2020. s. 78-94. [cit. 06.03.2023].

Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/spzp_2030_final.pdf.

³⁸⁵ Dále i SOBR

kteřé dodávají základní statky a služby lidskému druhu. Primárním cílem programu je proto nejenom zamezit ubývání biologické rozmanitosti, ba naopak zvrátit tento negativní trend, aby se stav biodiverzity zlepšoval a byl dlouhodobě udržitelný. Program postupně analyzuje největší hrozby pro biodiverzitu, současné možné legislativní nástroje ochrany přírody a maximalizaci jejich využití a ekonomické nástroje pro zajištění ochrany přírody a krajiny. Dál se struktura Programu rozpadá na 36 cílů se 119 specifickými opatřeními.³⁸⁶

Národní strategie řešení nelegálního zabíjení a otrav žijících živočichů v České republice 2020–2030

Jedná se o koncepční dokument schválený vládou usnesením č. 13 z 6. ledna 2020. Strategie se zabývá specifickými důvody ohrožení volně žijících živočichů včetně ptáků a zvláště chráněných živočichů. Dokument dělí ohrožení volně žijících živočichů do kapitol ohrožení nelegální otravou a ohrožení jinými způsoby nelegálního zabíjení, ohrožení pesticidy, a to především insekticidy a rodenticidy a ohrožení veterinárními léčivými přípravky. Na konci každé kapitoly jsou navržena opatření ke zlepšení situace. Dokument obsahuje i průběh kontrolního a finálního hodnocení strategie a zabírá se i odhadovanými náklady a financováním strategie. Národní strategie vyhodnocuje jako nejčastější zdroj ohrožení, který přímo zabíjí sovy užití jestřábích košů, loveckých želez a jiných typů pastí a také sekundární otravu po sežráním hlodavce otráveného rodenticidy.³⁸⁷

4.1.4. Shrnutí

Můžeme konstatovat, že český právní řád zohledňuje povinnosti, které pro něj vyplývají z mezinárodních úmluv a členství v EU. Jádrem druhové ochrany je obsaženo v zákoně o ochraně přírody a krajiny, který implementuje také závazky ze Směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích. Soví druhy jsou řazeny na základě vědeckých podkladů do režimu ochrany zvláště chráněných živočichů a zároveň se na ně vztahuje i režim ochrany ptáků. Oba režimy poskytují sovám přísný standard ochrany. Účinnost ochrany lze posuzovat i podle malého počtu udělených výjimek z ochrany, které vypovídají o tom, že nástroj udělování výjimek z ochrany není zneužíván k obcházení ochrany sov. Úprava zvláště chráněných území zase poskytuje ochranu vybraným sovím biotopům.

S účinnou ochranou sov se pojí i ochrana jejich stanovišť, která trpívají fragmentací nebo úplným ústupem. Právní řád ČR chrání soví stanoviště směrnicí o ptácích, jež zřizuje

³⁸⁶ *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2020. ISBN: 978-80-7212-646-0.

³⁸⁷ *Národní strategie řešení nelegálního zabíjení a otrav žijících živočichů v České republice 2020–2030*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2019.

ptačí oblasti, dále směrnicí o stanovištích, kterou zřizuje soustavu chráněných území Natura 2000, pomocí úpravy národních chráněných území, v jejichž rámci jde především o národní parky a CHKO, dále územním systémem ekologické stability, zohledněním lokalit výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů s národním významem při tvorbě územního plánování a mechanismem posuzování vlivu a koncepcí na životní prostředí.

Koncepční plány ochrany přírody plní i v ČR úlohu postupného stanovování nových výzev a změnu celého systému směrem k větší šetrnosti vůči přírodě. Koncepční dokumenty ochrany přírody analyzují zejména aktuální hrozby pro českou přírodu a navrhují ochranná opatření. Často může jít o široce definované dokumenty, jakými jsou Státní politika životního prostředí ČR, Státní program ochrany přírody a krajiny ČR a Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR, nebo úžeji zaměřené dokumenty na ochranu sov jako Národní strategie řešení nelegálního zabíjení a otrav žijících živočichů v České republice 2020–2030. Ochranu sov by měla podpořit především opatření proti fragmentaci krajiny, zvýšení pestrosti druhové skladby lesů, snížení rozšíření rodenticidů a rozšíření monitoringu či realizace podpůrných programů vybraných druhů.

4.2. Ochrana sov v národním právu Slovenské republiky

Na Slovensku žijí totožné druhy sov jako v České republice, proto se nabízí komparace skutečnosti, jak se tyto dva právní řády vypořádaly s ochranou stejných objektů, deseti druhů sov. Oba státy pojí také společná státní i právní historie, a to včetně základů ochrany práva životního prostředí v podobě slovenského zákona č. 17/1992 Zb., která nabízí vzácný potenciál ke zkoumání toho, jak se samostatně vyvíjely dva původně jednotné právní řády a jak reagovaly na fenomén ochrany sov po dobu své samostatné třicetileté existence.

Základ slovenské právní ochrany sov tvoří zákon č. 543/2002 Z. z. o ochraně přírody a krajiny³⁸⁸ s prováděcí vyhláškou Ministerstva životního prostředí Slovenské republiky č. 24/2003 Z. z.,³⁸⁹ kterou dále rozvíjí již zmíněný zákon č. 17/1992 Zb., o životním prostředí nebo zákon č. 274/2009 Z. z. o myslivosti.³⁹⁰ Při výkladu obsahu slovenského zákona o ochraně přírody a krajiny se opět přidržíme rozdělení materie na druhovou ochranu a na ochranu územní.

³⁸⁸ Dále i „slovenský ZOPK“.

³⁸⁹ Dále i „vyhláška č. 24/2003 Z. z.“.

³⁹⁰ Dále také „slovenský zákon o myslivosti“.

4.2.1. Všeobecná ochrana

Slovenský zákon o ochraně přírody a krajiny má podobné členění jako český ZOPK. Volně žijící živočich je definován v § 2 odst. 1 písm. j) tohoto zákona jako jedinec živočišného druhu, jehož populace se samostatně udržuje, a to i v případě jeho držení v zajetí v chovu, takže sem můžeme zařadit i sovy. Všeobecná ochrana živočichů zakazuje odchyťovat a usmrcovat živočichy na místech jejich přirozeného výskytu s výjimkou vědecké činnosti, bezprostředního ohrožení života, zdraví a majetku v souladu s §4 odst. 3. tohoto zákona. Vedle toho § 4 odst. 1 slovenského ZOPK vymezuje obecný princip prevence, když ukládá povinnost jednat tak, aby nedocházelo k zbytečnému úhynu živočichů nebo k poškozování rostlin a jejich biotopů. Činnosti potenciálně ohrožující existenci druhů, populací či jejich degeneraci mohou být omezeny či zakázány státním orgánem ochrany přírody. V případě nerespektování rozhodnutí o omezení nebo zákazu činnosti vyhlášeného podle § 4 odst. 2 slovenského ZOPK může být inspekcí životního prostředí nebo okresním úřadem uložena pokuta do výše 9.958 € a propadnutí věci podnikatele nebo právnické osoby, která se činu dopustila v souladu s § 90 odst. 1 písm. c) slovenského ZOPK.

Zákon upravuje i ochranu proti šíření nepůvodních druhů. Slovenskou úpravu obecné ochrany hodnotím obdobně přísnou jako tu českou.

4.2.2. Zvláštní ochrana

Zvláštní druhovou ochranu upravuje hlava druhá slovenského zákona o ochraně přírody a krajiny. Ministerstvo životního prostředí může vyhlásit druhy evropského významu a druhy národního významu za „chráněné živočichy“ prostřednictvím § 33 odst. 1 slovenského zákona o ochraně přírody, což v české úpravě odpovídá „zvlášť chráněným druhům.“ Slovenský ZOPK nerozlišuje míru ohrožení mezi chráněnými druhy, jak to dělá ZOPK v případě zvláštní ochrany druhů. Za to tento slovenský zákon rozeznává „chráněné druhy“ a „vybrané druhy“. Pro druhy zařazené do kategorie vybraných druhů platí omezení pro nakládání s nimi.

Specifická je ochrana ptactva, kdy tento zákon přiznává všem druhům ptáků stejnou ochranu jako chráněným živočichům. Tím se slovenská ochrana ptactva značně odlišuje od české úpravy v ZOPK, kde je ochrana ptáků upravena samostatně v § 5a nezávisle na úpravě zvlášť chráněných živočichů v § 50 ZOPK. V případě zvlášť chráněných jedinců ptáků, jako je např. sýček obecný (*Athene noctua*), se jim dostává jak ptačí ochrany podle § 5a tak ochrany jako zvlášť chráněného druhu dle § 50 ZOPK, ale obsahově se obě ochrany více méně překrývají.

§35 slovenského zákona o ochraně přírody a krajiny zakazuje chráněné živočichy v přirozeném areálu výskytu úmyslně odchyťovat, zraňovat, usmrcovat a rušit v době hnízdění. Tato úprava odpovídá dikci článku č. 12 Směrnice o stanovištích, který omezuje ochranu živočichů pouze na přirozený areál výskytu. Rozsudek SDEU ze dne 11. června 2020, *Alianța pentru combaterea abuzurilor* v TM a další, C-88/19 rozšiřuje pojem „přirozeného areálu rozšíření“ i o lidská sídliště, pokud se v nich daný druh vyskytuje. Ve vztahu k sovám je tento rozsudek navýsost relevantní, poněvadž mnohé druhy žijí v přímé blízkosti lidských sídlišť, jako např. sova pálená (*Tyto alba*), sýček obecný (*Athene noctua*) a další.³⁹¹

V souladu se směrnicí o ptácích zařadilo Slovensko prostřednictvím ustanovení § 36 slovenského zákona o ochraně přírody mezi zakázané metody a prostředky odchyty a usmrcování chráněných živočichů metodou a nevybíravým prostředkem, který může způsobit místní vyhynutí nebo ohrožení populace či druhu a jakékoli formy zabíjení z dopravních prostředků. Podrobný seznam zakázaných způsobů lovu a usmrcování chráněných zvířat upravuje vyhláška č. 24/ 2003 Z. z.

Výjimky z ochrany chráněných živočichů uděluje orgán ochrany přírody v případě neexistence jiné ekonomicky a technicky realizovatelné alternativy za splnění podmínky i) zájmu ochrany dotyčných druhů nebo ochrany biotopů, ii) předcházení závažným škodám na úrodě, hospodářských zvířatech, lesích, chovech ryb, vodním hospodářství pokud se výjimka nevztahuje na druhy volně žijících stěhovavých ptáků a při přecházení závažným škodám na jiném typu majetku, iii) zájmu veřejného zdraví nebo veřejné bezpečnosti lidí vyjma druhů volně žijících ptáků, v zájmu jiných nevyhnutelných důvodů vyššího veřejného zájmu včetně těch sociálních, hospodářských a těch s příznivými důsledky zásadního významu na životní prostředí, iv) účelu výzkumu a vzdělávání, obnovy populace dotčených druhů a jejich návratu zpět do biotopů a nebo chovu v lidské péči, v) odběru, odchyty a držby jedinců v malém počtu za přísně kontrolovaných podmínek, na selektivním základě a v omezeném rozsahu v souladu s § 40 odst. 2 a 3 slovenského zákona o ochraně přírody.

Druhou výjimku z ochrany chráněných živočichů umožňuje § 40 odst. 1 téhož zákona poskytnutím povolení orgánu ochrany přírody k činnosti potřebné k zabezpečení péče o chráněné druhy, vybrané druhy živočichů a jejich biotopy a pro účely výzkumu vykonávaného na základě požadavků uplatněných v závazném stanovisku orgánu ochrany

³⁹¹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 11. června 2020, *Asociația „Alianța pentru combaterea abuzurilor” v. TM a další*. Věc C-88/19.

přírody. Obě výjimky jsou v souladu s článkem 9 směrnice o ptácích i s článkem 16 směrnice o stanovištích.

Slovenský ZOPK prostřednictvím § 45 upravuje zařízení na záchranu chráněných rostlin a živočichů, mezi které řadí botanické zahrady, arboreta, chovné stanice, rehabilitační stanice a záchytná střediska. Vyhláška č. 24/2003 Z. z obsahuje seznam druhů evropského významu, národního významu, druhů ptáků a prioritních druhů, pro jejichž ochranu se vyhláší chráněná území, a to v příloze č. 4. seznam chráněných živočichů v příloze č. 6 a podrobnosti o druhové ochraně chráněných živočichů, o evidenci nemocných, poraněných, poškozených, uhynulých, náhodně odchytených nebo usmrcených chráněných živočichů, seznam vybraných druhů chráněných živočichů.

Odborná organizace Státní ochrany přírody Slovenské republiky (*Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky*) realizuje programy záchrany a programy péče o chráněné živočichy, což jsou projekty Ministerstva životního prostředí Slovenské republiky, zaměřující se na konkrétní chráněné druhy. Na Slovensku bylo doposud realizováno 29 takovýchto programů, z toho 6 bylo věnováno ochraně dravců, ale ani jeden nebyl zaměřen na ochranu sov.³⁹²

4.2.3. Územní ochrana

Kvůli společným kořenům územní ochrany je systematika kategorií chráněných území podobná jako v ČR. Slovenský ZOPK stejně jako český ZOPK řadí mezi chráněná území CHKO, národní park, přírodní park, přírodní rezervaci, národní přírodní rezervaci, přírodní památku, národní přírodní památku a chráněnou ptačí oblasti. Slovenský ZOPK kromě toho přidává kategorii chráněný areál, chráněný krajinný prvek a obecně chráněné území. Nesmíme opomenout územní ochranu přírodních biotopů evropské významu, přírodních biotopů národního významu a mokřadů, které vyžadují pro činnosti na jejich území, jež by danou krajinu mohly ohrozit či zničit, souhlas ve formě rozhodnutí orgánu ochrany přírody.³⁹³ Ptačí oblasti a území evropského významu jsou v tomto zákoně upravena podobně, jako v českém ZOPK, aby odpovídaly požadavkům směrnice o ptácích a nárokům směrnice o stanovištích. Chráněné objekty, instituce i mechanismus ochrany jsou tedy stejné. Slovenský ZOPK zvláště rozlišuje území mezinárodního významu, ke kterému se váží mezinárodní závazky. Jde o lokality jako mokřady mezinárodního významu, lokality UNESCO,

³⁹² Programy záchran/ starostlivosti o chráněné živočichy. Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky. [online]. 2023. [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.sopsr.sk/web/?cl=30>

³⁹³ §6 slovenského ZOPK.

biosférické rezervace a jiné. Vyhláška č. 24/2003 Z. z obsahuje seznam biotopů evropského významu, biotopů národního významu a prioritních biotopů.

4.2.4. Odpovědnost za nezákonné nakládání s chráněnými druhy

Slovenský zákon o ochraně přírody a krajiny v § 35 vypočítává nedovolené činnosti, jejichž výkonem spojuje deliktní odpovědnost. Tyto činy mohou být klasifikovány v souladu s §92 odst. 1 písm. n), s), zd) slovenského ZOPK jako přestupky. Za první dva přestupky lze uložit pokutu ve výši až 3 319 € a nařídít propadnutí věci, za třetí přestupek je možné uložit pokutu ve výši 9 958 € a nařídít propadnutí věci v souladu s ustanovením §92 odst. 2 písm. b), d) téhož zákona. Ve srovnání s českou úpravou se při postihu podnikajících fyzických osob a právnických osob za obdobné činy na zvlášť chráněných zvířatech v ZOPK jedná o řádově nižší částky.

Specifické pro slovenské právní předpisy je ocenění společenské hodnoty druhu ptáka konkrétní finanční částkou za jedince v příloze č. 32 vyhlášky č. 24/2003 Z. z. Ustanovení § 35 této vyhlášky variuje konkrétní společenské hodnoty v závislosti na stupni ohrožení, stupni ochrany území výskytu, výskytu v jedné lokalitě či ve vícero osamocených lokalitách. Nejvyšší společenská hodnota 3 220 € byla stanovena pro druh výřečka malého (*Otus scops*), následovaná hodnotou 2 300 € pro druhy sýce rousného (*Aegolius funereus*) a kalouse pustovku (*Asio flammeus*). Naopak nejmenší společenská hodnota 920 € za jedince byla určena pro druhy kalouse ušatého (*Asio otus*) a puštíka obecného (*Strix aluco*), dva nejpočetnější druhy na Slovensku.³⁹⁴

Tak jako český právní řád užívá i trestní řád slovenský trestní právo jako krajní prostředek ochrany. Trestné činy proti zvířatům bychom našli v hlavě nadepsané „Trestné činy proti životnímu prostředí“ v trestním zákonu č. 300/2005 Z. z.³⁹⁵³⁹⁶ Porušení ochrany živočichů i usmrcením, zraněním, chycením přemístěním chráněného živočicha anebo poškozením jeho biotopu a obydlí, poškozením přírodního biotopu, nebo ohrožením živočišného druhu může být sankcionováno odnětím svobody až na dva roky v souladu s § 305 odst. 1 slovenského trestního zákona. V souladu s nařízením CITES provádí § 305 odst. 3 téhož zákona zákaz nakládání s chráněnými živočichy a odnímání, falšování, pozměňování a jiné neoprávněné použití označení chráněných živočichů a exemplářů pod hrozbou trestu odnětí svobody na šest měsíců až tři roky. Trestný čin lze spáchat naplněním skutkové

³⁹⁴ BRAŇO, Matjovič. *Sova obyčejná (Strix aluco)*. [online]. 2008. [cit. 18.03.2023]. Dostupné z: <https://www.dravce.sk/web/index.php/sk/sova-obyajna>

³⁹⁵ Zákon č. 300/2005 Z. z, trestný zákon.

³⁹⁶ Dále i „slovenský trestní zákon“,

podstaty úmyslem i nedbalostí. Ochranu chráněným živočichům dále může poskytovat ustanovení § 305a o týrání zvířat, § 305b o zanedbání péče o zvíře a §305c o organizování zápasů zvířat téhož zákona.

4.2.5. Shrnutí

Slovenská a česká právní ochrana sov jsou si velmi podobné. Slovenská právní úprava ochrany životního prostředí má společné kořeny s českou právní úpravou ochrany životního prostředí v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, který je dodnes platný v obou republikách, byť již v odlišných pozdních zněních.

Oba právní řády se také podobají v tom, že staví základ ochrany životního prostředí na zákonu, který nazývají „zákonem o ochraně přírody a krajiny“,³⁹⁷ jenž analogicky upravuje instituce stěžejní pro ochranu sov, jako je obecná druhová ochrana, zvláštní druhová ochrana a územní ochrana. Oba tyto zákony také zpracovávají implementaci směrnice o ptácích a směrnici o stanovištích, byť každý jiným způsobem.

Obě země jsou zasaženy ztrátou biologické rozmanitosti, což je v minulosti vedlo k přijetí koncepčních dokumentů, jejichž prostřednictvím se má pokračujícímu úpadku biodiverzity zabránit. V případě ČR se jednalo o Strategii ochrany biologické rozmanitosti ČR pro období 2016-2025 schválenou usnesením vlády a u SK šlo o Aktualizovanou národní strategii ochrany biodiverzity do roku 2020 přijatou formou vládního usnesení. ČR pokračuje v tradici národních strategických přijetím Státní politiky životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050 ve formě usnesení vlády, zatím co slovenská vláda formuluje své cíle v rámci strategie EU v oblasti biodiverzity do roku 2030.

Slovensko i Česko jsou jedněmi ze zakládajících členů Karpatské úmluvy z roku 2003. Zatím co v ČR se tato úmluva vztahuje jen na malou část území v rámci Beskyd a Bílých Karpat, území hornatého Slovenska je touto úmluvou dotčeno mnohem více, což zvyšuje důležitost toho mezinárodního závazku pro slovenskou stranu a ochranu sov na jejím území.

Souhrnně tedy můžeme konstatovat, že slovenská forma právní ochrany sov se od české právní ochrany sov příliš neodlišuje. Také slovenský právní režim ochrany sov vykazuje obdobnou úroveň ochrany jako český, neboť chrání ptáky v režimu odpovídajícímu druhové ochraně chráněných živočichů ve smyslu §35 slovenského zákona o ochraně přírody a krajiny. Rozdíl shledávám v uplatňování mírnějších trestů proti podnikajícím fyzickým osobám a právnickým osobám za činy porušující zákaz zásahu do ochrany sov, v čemž je český ZOPK přísnější. Rozsah předložené práce neumožňuje hlubší analýzu judikatury, která

³⁹⁷ český ZOPK a slovenský ZOPK

je nezbytná pro obsáhlejší porovnání toho, jak je sankcionováno nelegální nakládání s ptáky a s chráněnými živočichy na Slovensku a v České republice.

4.3. Ochrana sov v národním právu Francie

Území Francie je bohaté na výskyt sov. Vyjma druhu puštíka bělavého, který se i v ČR vyskytuje sporadicky, obývají Franci stejné druhy sov jako Česko. Francouzská republika má zcela odlišnou právní historii s právními institucemi s rozdílným vývojem. Proto vhodným objektem pro zkoumání toho, jak svébytně se vypořádala s právní ochranou stejného objektu ochrany. Na druhou stranu je dnes Francie členskou zemí EU, ve většině případů je tudíž vázána stejnými mezinárodními úmluvami jako ČR; a vyvstává tak otázka, do jaké míry je odlišná úroveň ochrany sov. V souladu s obsahem a cíli této práce se budeme zabývat pouze ochranou sov v rámci kontinentální Francie, vynecháme tedy právní ochranu sov ve francouzských zámořských územích.

4.3.1. Druhá ochrana

Všechny sovy jsou ve Francii chráněné už od roku 1976, kdy jim ochranu poskytoval dnes již neúčinný zákon č. 76-629 o ochraně přírody (*loi a relative à la protection de la nature*).³⁹⁸ Současná ochrana životního prostředí je zakotvena ve francouzském zákoníku životního prostředí (*Code l'environnement*).³⁹⁹ ⁴⁰⁰ O volně žijících druzích zvířat hovoří francouzský zákoník jako o nedomestikovaných zvířatech (*des animaux non domestiques*), která nebyla kultivována člověkem.⁴⁰¹ Volně žijící zvířata jsou tzv. *res nullius*, jež nikdo nevlastní. Francouzský zákoník nerozlišuje explicitně obecnou ochranu přírody a zvláštní ochranu přírody, jako český ZOPK.

Základní zakotvení ochrany volně žijících živočichů nalezneme ve francouzském zákoníku v článku L.411-1, jenž podmiňuje ochranu přírodního dědictví, přírodních stanovišť i volně žijících živočichů nebo nepěstovaných druhů rostlin a jejich stanovišť konkrétním vědeckým zájmem, zásadní roli v ekosystému nebo potřebou zachování. V takových případech zákon zakazuje ničení a odstraňování vajec nebo hnízd, mrzačení, odchyt nebo odstranění, úmyslné rušení, vycpávání zvířat těchto druhů, jejich přepravu, prodej, používání, držení, nabízení k prodeji, prodej nebo nákup mrtvých i živých jedinců. Článek L.411-1 je projevem transpozice článku 5 směrnice o ptácích a článku 12 směrnice o stanovištích.

³⁹⁸ Loi n° 76-629 du 10 juillet 1976 relative à la protection de la nature.

³⁹⁹ Code l'environnement.

⁴⁰⁰ Dále i „francouzský zákoník“

⁴⁰¹ R. 411-5 Code de l'environnement.

Podle článku L.411-2 francouzského zákoníku stanoví Rada státu (*Conseil d'Etat*) úplný seznam všech stanovišť, druhů volně žijících zvířat a planě rostoucích rostlin, na které se vztahuje ochrana ve smyslu článku L.411-1 a dále upravuje možnosti trvání a způsoby zákazu zásahů do volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlina jejich stanovišť ve smyslu článku L.411-1. Za chráněná zvířata v základním stupni ochrany tedy můžeme považovat všechna volně žijící zvířata, nalézající se na takovém seznamu Rady státu.

Omezení při nakládání s volně žijícími zvířaty ze seznamů ve smyslu L.411-2 francouzského zákoníku podrobněji upravuje nařízení ministra odpovědného za ochranu přírody nebo ministra odpovědného za zemědělství.⁴⁰²

Článek R.411-15 francouzského zákoníku určuje jaké biotopy či stanoviště jsou nezbytné pro užití, reprodukci a odpočinek volně žijících druhů ve smyslu článku R.411-1 francouzského zákoníku. Seznam takovýchto stanovišť opět provede ministerská vyhláška.

Českou kategorii zvláště chráněných druhů zvířat označuje francouzský zákoník jako chráněné druhy zvířat (*espèces animales protégées*). Článek R.411-8 stanovuje, že ochranu chráněných druhů blíže specifikují ministerské vyhlášky, pokud se jedná o činnosti jako odstranění, odchyt, ničení, přeprava za účelem opětovného uvedení do přírodního prostředí, ničení, pozměňování, popř. degradace konkrétního prostředí daného druhu. Pomocí ministerských vyhlášek je upraveno i pronásledování a pozorování chráněných druhů.

Ministerstvo životního prostředí nevede jeden seznam všech chráněných druhů, ale rozděluje chráněné druhy zvířat do samostatných seznamů podle živočišného řádu, ke kterému chráněný druh náleží, a každý seznam vyhláší samostatnou vyhláškou. Všechny francouzské druhy sov nalezneme ve vyhlášce, kterou se stanoví seznam chráněných druhů ptáků na celém území a možnosti jejich ochrany (*Arrêté fixant la liste des oiseaux protégés sur l'ensemble du territoire et les modalités de leur protection*)⁴⁰³ ⁴⁰⁴. Vyhláška o chráněných ptácích reflektuje vědecké podklady o stavech druhů z Červeného seznamu ohrožených druhů ptáků, který hodnotí většinu sov jako běžně se vyskytující druhy, s výjimkou zranitelného druhu kalouse pustovky a téměř ohroženého druhu kulíška nejmenšího.⁴⁰⁵ Tato vyhláška o chráněných ptácích stanovuje ve vztahu k ptačím druhům, které jsou v ní uvedeny, zákaz úmyslně ničit nebo odstraňovat vejce či hnízda, záměrně ničit mrzačit, odchytávat nebo odstraňovat ptáky z přirozeného prostředí, záměrně ptáky vyrušovat zejména v období rozmnožování a závislosti, pokud je toto vyrušování způsobí narušit biologické cykly

⁴⁰² Článek R. 411-1 francouzského zákoníku.

⁴⁰³ *Arrêté fixant la liste des oiseaux protégés sur l'ensemble du territoire et les modalités de leur protection*

⁴⁰⁴ Dále i jako „vyhláška o chráněných ptácích“.

⁴⁰⁵ UICN France, MNHN, LPO, SEOF & ONCFS. *La Liste rouge des espèces menacées en France - Chapitre Oiseaux de France métropolitaine*. 2016. s. 21. ISBN: 978-2-918105-58-9.

daného ptačího druhu, a to na území kontinentální Francie. Stejně tak se zakazuje ničit jejich stanoviště, včetně míst odpočinku, míst pro rozmnožování, pokud jsou využívána nebo byla využívána v minulosti. Mimo zákon je postaveno i zadržování, přeprava, naturalizace, překupnictví, nabízení k prodeji a prodej nebo nákup, komerční nebo nekomerční použití odebraných exemplářů ptáků po celý rok na celém území Francie, což je v souladu se směrnicí CITES.

Francouzský zákoník článkem L.411-2 upravuje souhrnně výjimky z ochrany pro všechny druhy ve smyslu článku L.411-1, mezi které patří i chráněné druhy zvířat. Tyto výjimky ze zákazu je možné udělit za předpokladu, že neexistuje jiné uspokojivé řešení a že výjimka nenaruší zachování příznivého stavu populace dotčených druhů v jejich přirozeném areálu rozšíření, z důvodu i) zájmu ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a zachování přírodních stanovišť, ii) zabránění velkých škod na úrodě, na hospodářských zvířatech, na lesích, na rybolovu, vodách a jiných formách majetku, iii) zásadního přínosu pro životní prostředí, zájmu veřejného zdraví, bezpečnosti nebo jiného naléhavého důvodu veřejného zájmu včetně důvodů povahy sociální nebo ekonomické, iv) výzkumu, vzdělávání, vysazování, reintrodukce těch druhů a pro reprodukční operace nezbytné pro tyto účely, včetně umělého rozmnožování rostlin, v) odběru, držení omezeného a stanoveného počtu určitých exemplářů za přísně kontrolovaných podmínek na selektivním základě a v určitém rozsahu. Výčet podmínek z článku L.411-2 francouzského zákoníku odpovídá mantinelům pro udělování výjimek, daným článkem 16 směrnice o stanovištích a článkem 9 směrnice o ptácích.

Výjimka se týká také zraněných nebo nemocných jedinců chráněných druhů, pokud je naléhavě nutné je převézt do pečovatelského centra v souladu s pokynem PN/S2 č. 93-3 ze dne 14. května 1993, týkajícím se provádění ustanovení výnosu ze dne 11. září 1992 o obecných pravidlech provozu zařízení, která pečují o volně žijící zvířata.⁴⁰⁶

Detailnější podmínky udělování výjimek z ochrany chráněných druhů ve smyslu článku L.411-2 upravuje nařízení, kterým se stanoví podmínky pro žádosti a prověřování výjimek (*Arrêté fixant les conditions de demande et d'instruction des dérogations définies*)⁴⁰⁷

⁴⁰⁶ Instruction PN/S2 n° 93-3 du 14/05/93 relative à la mise en œuvre des dispositions de l'arrêté du 11 septembre 1992 relatif aux règles générales de fonctionnement et aux caractéristiques des installations des établissements qui pratiquent des soins sur les animaux de la faune sauvage en vue de leur insertion ou de leur réinsertion dans la nature.

⁴⁰⁷ Arrêté du 19 février 2007 fixant les conditions de demande et d'instruction des dérogations définies au 4° de l'article L. 411-2 du code de l'environnement portant sur des espèces de faune et de flore sauvages protégées.

nebo vyhláška ministerstva životního prostředí z 21. ledna 2008, upravující výjimky z ochrany volně žijících zvířat a planě rostoucích rostlin.⁴⁰⁸

4.3.2. Územní ochrana

Francie disponuje obdobnou rozlohou chráněného území jako Česká republika. Francouzský zákoník řadí mezi chráněné typy území (i) národní parky (*parc national*), (ii) přírodní regionální park (*parc naturel régional*), (iii) národní přírodní rezervaci (*réserve naturelle nationale*), (iv) regionální přírodní rezervaci (*réserve naturelle régionale*), (v) korsickou přírodní rezervaci (*réserve naturelle de Corse*), (vi) přírodní mořský park (*parc naturel marin*), (vii) biologickou rezervaci (*réserve biologique*), (viii) území zachovávající pobřeží (*espaces du conservatoire du littoral*), (ix) území ochrany biotopu (*arrêté de protection de biotope*), (x) území klasifikované (*site classé*) a (xi) území zapsané (*site inscrit*). Pro ochranu živočichů a rostlin a pro zvyšování biodiverzity jsou nejdůležitější velkoplošná chráněná území jako národní parky a přírodní regionální parky, které jsou obdobou českých CHKO. Režim ochrany velkoplošných území je podobný jako v ČR.⁴⁰⁹

Francouzský zákoník v rámci článku R.414–2 zmiňuje i možnost vyhlásit seznamy ptáků, pro které se mohou následně vyhlásit ochranné ptačí zóny v souladu se směrnicí o ptácích.

4.3.3. Odpovědnost za nezákonné nakládání s chráněnými druhy

Trestní zákoník (*Code pénal*) upravuje nezákonné zacházení s domácími zvířaty, testování chemických látek na zvířatech, usmrcování, trýznění, poškozování domácích zvířat, sexuální delikty na zvířatech a jiné trestné činy, avšak volně žijícím zvířatům ochranu neposkytuje.

Veškerá odpovědnost za nezákonné nakládání s chráněnými druhy je upravena v zákoníku o životním prostředí. Článkem L.415-3 tohoto zákona se kriminalizují činy, jejichž skutkovou podstatou je porušení zákazů a požadavků na ochranu druhů volně žijících zvířat ve smyslu článku L.411-1 francouzského zákoníku, vyjma úmyslného rušení a narušování ochrany přírodních stanovišť a porušení rozporu se zákazy a požadavky nařízení a individuálních rozhodnutí přijatých na základě článku L.411-2, který upravuje výjimky z druhové ochrany. Pokus o spáchání těchto jednání jsou trestné stejně jako dokonané činy.

⁴⁰⁸ La circulaire du 21 janvier 2008 relative aux décisions administratives individuelles relevant du ministère chargé de la protection de la nature dans le domaine de la faune et de la flore sauvages complète les circulaires DNP n° 981 du 3 février 1998 et DNP n° 0002 du 15 février 2000 et apporte des précisions quant à la constitution des demandes de dérogation et à leur instruction.

⁴⁰⁹ Titre III: Parc et réserves, Code de l'environnement.

Tato jednání zasahující do ochrany chráněných živočichů mohou být trestána odnětím svobody až na tři léta, pokutou ve výši 150 000 € a uhrazením nezbytných nákladů vynaložených na odchyt, sběr, úschovu nebo zničení dotčených exemplářů.

Stejně je sankciována výroba, sběr, sklizeň, odchyt, držení, převod prostřednictvím jakéhokoli média, použití, přeprava, zavedení, dovoz v rámci všech celních režimů, vývoz a zpětný vývoz všech zvířat nebo jejich částí a produktů z nich ve smyslu článku R.411-1 francouzského zákoníku, který je zároveň v souladu se zněním nařízení CITES.⁴¹⁰

4.3.4. Shrnutí

Český právní systém i francouzský právní systém jsou v záležitostech druhové ochrany silně prodchnuty právem EU. Kdysi odlišné znění právních úprav ochrany druhů nyní sjednocuje především směrnice o stanovištích a směrnice o ptácích. Francouzský právní řád nedisponuje žádným institutem obecné druhové ochrany ve smyslu § 5 odst. 1 ZOPK. Nejnižší režim druhové ochrany, který je definován v článku L.411-2 francouzského zákoníku, je poskytnut všem volně žijícím živočichům, které Rada státu umístila na seznam volně žijících druhů ve smyslu ustanovení L.411-2 téhož zákona. Volně žijící živočichy, kteří na seznamu nejsou uvedeni, zřejmě nic nechrání.

Zvláštní druhová ochrana je ukotvena ve francouzském zákoníku podobně obsáhle jako v českém ZOPK. Avšak francouzský právní řád disponuje mnohem podrobnější úpravou prováděcích vyhlášek o ochraně chráněných druhů, které jsou rozděleny dle jednotlivých živočišných a rostlinných řádů. Ochrany sov se týká vyhláška, kterou se stanoví seznam chráněných druhů ptáků na celém území a možnosti jejich ochrany (*Arrêté fixant la liste des oiseaux protégés sur l'ensemble du territoire et les modalités de leur protection*). Článek 3 této vyhlášky obsahuje seznam vybraných ptačích druhů včetně všech druhů francouzských sov a upřesňuje režim jejich ochrany, který je obdobný jako česká právní úprava ochrany ptáků ve smyslu § 5a ZOPK.

Udělování výjimek z druhové ochrany podle článku L.411-1, který se vztahuje i na úpravu ochrany chráněných druhů, nalezneme v článku L.411-2 francouzského zákoníku. Výčet podmínek pro udělení výjimky z druhové ochrany striktně odpovídá množině podmínek v článku 16 směrnice o stanovištích. Díkce článku L.411-2 francouzského zákoníku shodovala s důvody pro udělení výjimky z druhové ochrany podle článku 9 směrnice o ptácích, pokud by nebyla vynechána možnost udělit výjimku z důvodu zájmu bezpečnosti leteckého provozu. Výjimku z druhové ochrany z tohoto důvodu upravuje až vyhláška

⁴¹⁰ Článek L.415-3 odstavec 3 francouzského zákoníku.

ministerstva životního prostředí z 21. ledna 2008, stanovující výjimky z ochrany volně žijících zvířat a planě rostoucích rostlin⁴¹¹.

Tato vyhláška o chráněných ptácích je velmi detailní a podrobně rozebírá znění klíčových ustanovení, která upravují ochranu chráněných zvířat, jako je článek L.411-1 a článek L.411-2 francouzského zákoníku. Vyhláška zpřesňuje široce definované instituty a předkládá specifické případy výjimek z ochrany, kterým dává konkrétní ohraničení, např. výjimky pro likvidaci zvířat na letištích nebo výjimky pro odchyt zvířat z nevědeckých důvodů a další.

Postup úpravy udělování výjimek z ochrany chráněných druhů se liší od české úpravy vydávání výjimek z ochrany zvláště chráněných živočichů a rostlin, kde jsou podmínky pro vydání výjimky z ochrany obsaženy přímo v ZOPK a nenásleduje již žádná prováděcí vyhláška, která by úžeji definovala podmínky pro udělení výjimky z ochrany.

Odpovědnost za nezákonné nakládání s chráněnými živočichy je obsažena v článku L.415-3 francouzského zákoníku. Tato sankční úprava nenese žádné specifické pojmenování, jak jsme na to zvyklí v případě českých názvů pro jednotlivé trestné činy, ale pouhé označení sekce, ve které se nachází, jako „trestní ustanovení“. Skutkovou podstatou se článek L.415-3 francouzského zákoníku nejvíce podobá trestnému činu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami ve smyslu § 299 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Český právní řád explicitně upravuje i případy trestného nedbalostního jednání zasahujícího do ochrany chráněných druhů zvířat prostřednictvím ustanovení § 300 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, což francouzský právní řád nedělá. Trestné jsou pouze zaviněné činy ve formě úmyslu proti ochraně chráněných živočichů.

Není zřejmé, který z obou právních řádů stanovuje přísnější sankce za porušení ochrany chráněných živočichů. Francouzská trestněprávní úprava druhové ochrany zvířat umožňuje udělit přibližně čtyřnásobně vyšší peněžité tresty než v ČR. Naproti tomu česká trestněprávní úprava je přísnější ve výši trestu odnětí svobody. Za naplnění základní skutkové podstaty trestného činu hrozí trest odnětí svobody ve výši 3 let, což je stejná výměra trestu jako ve Francii. Tato hranice však může být posunuta při naplnění kvalifikovaných skutkových podstat, jako např. spáchání činu ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech, s úmyslem získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo

⁴¹¹ La circulaire du 21 janvier 2008 relative aux décisions administratives individuelles relevant du ministère chargé de la protection de la nature dans le domaine de la faune et de la flore sauvages complète les circulaires DNP n° 981 du 3 février 1998 et DNP n° 0002 du 15 février 2000 et apporte des précisions quant à la constitution des demandes de dérogation et à leur instruction.

způsobení dlouhodobého nebo nevratného poškození místní populace nebo biotopu kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny, až na trest odnětí svobody na dvě až osm let.⁴¹²

⁴¹² § 299, článek 1 až 4 trestního zákoníku

Závěr

Celá tato práce je koncipovaná tak, aby odpověděla na následující výzkumné otázky, které se táží, (i) zda soví druhy potřebují zvláštní právní ochranu, (ii) jaký význam pro ochranu sov mají mezinárodní úmluvy, (iii) jakými prostředky ochrany sov disponuje unijní právo, (iv) jaké nástroje ochrany sov užívají zvolené národní právní řády, (v) jak kvalitní je mechanismus ochrany sov na úrovni vybraných států a EU (vi) a jaké kroky je třeba učinit k efektivnější ochraně sov na unijní i národní úrovni.

Zvláštní právní ochrana sovích druhů pramení z environmentálních poznatků o jejich životě. Důvodem pro zvláštní právní ochranu je obecný úbytek početnosti ptáků, snižování ptačí biodiverzity a ohrožení některých ptačích druhů vyhynutím, což se promítlo do vytvoření konceptu obecné ptačí ochrany v rámci EU nebo do zahrnutí dotčených ptačích druhů do Červeného seznamu ohrožených druhů IUCN, na jehož základě se sestavují národní seznamy ohrožených druhů a následně právně závazné seznamy zvláště chráněných druhů. Světový Červený seznam IUCN hodnotí všechny české druhy sov jako málo dotčené, avšak lokální populace, včetně těch evropských, nejsou často v tak dobrém stavu.

Na základě povinnosti podávat pravidelné zprávy o stavu a trendech ptačích druhů, kterou Komisi ukládá článek 12 směrnice o ptácích, vydala Komise zprávu o stavu přírody v EU, ve které je z třinácti druhů evropských sov sedm druhů označeno na hodnotící stupnici jako v dobrém stavu, dva druhy jako v neblahém stavu a jeden soví druh jako ve špatném stavu.⁴¹³

Červený seznam ohrožených druhů ČR uvádí dva druhy sov jako nevhodné pro hodnocení, dva druhy jako málo dotčené, dva druhy jako zranitelné, jeden druh jako ohrožený a tři druhy jako kriticky ohrožené. Takové to výsledky vypovídají o tom, že se českým sovám ve volné přírodě nedaří. Některé druhy sov by bez zvláštní ochrany z českého prostředí pravděpodobně úplně vymizely.

Sovy spolu s dravci představují vrcholové predátory. Ti mají klíčovou roli při udržování fungujících ekosystémů. Predátoři redukují počty živočichů na nižších patrech potravinového řetězce, kteří by se jinak mohli přemnožit a ohrozit ekologickou stabilitu a biodiverzitu jistých lokalit. V kapitole 1.2 bylo rozebráno, jak důležitou roli hrají sovy při

⁴¹³ SUNDSETH, Kerstin a spol. *The State of Nature in the EU, Conservation status and trends of species and habitats protected by the EU Nature Directives 2013-2018*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. s. 13. ISBN 978-92-76-22784-7.

predaci hlodavců v lesích a na polích, a k jakým ekologickým výkyvům v podobě přemnožení hlodavců vede jejich absence.

Tyto vědecké podklady svědčí o nezastupitelné pozici sov v přírodě a o jejich pozitivním vlivu na ekosystémy. Široká veřejnost, zemědělci a ostatní dotčené skupiny by měli být informováni o jejich významu a poučení o jejich ochraně.

V minulosti čelily sovy stejně jako ostatní dravci pronásledování, protože byly považovány za škodnou konkurující lidským lovcům, nebo loveny jako trofeje. Dodnes se setkáváme s případy úmyslného trávení dravců a sov, s prostřelováním hnízd a ilegálním lovem.

V současnosti představuje největší hrozbu pro soví druhy úbytek stanovišť a hnízdních příležitostí, fragmentace krajiny a užívání rodenticidů na polích. Za posledních sto let prošla krajina zásadními změnami. Sovám chybí pestrá druhová i věková skladba stromů, tradiční způsob hospodaření na polích i lesích v malých plochách monokultury. V moderní krajině čelí sovy, husté silniční a železniční sítě, elektrickému vedení, větrným elektrárnám, neprostupným půdám a kostelním věžím. Mnoho nástrojů ochrany sov se snaží vytvářet nová hnízdiště a chránit ta současná, pečovat o přírodní stanoviště, snižovat negativní dopady fragmentace krajiny a regulovat užívání rodenticidů.

Mezinárodní právo reflektuje ochranu sov nejčastěji v širším kontextu ochrany biodiverzity, které se věnuje vícero mezinárodních úmluv. Tyto úmluvy volí jako prostředky ochrany biologické rozmanitosti především spolupráci více států, vzájemné sdílení informací mezi státy i mezi státem a veřejností, vzdělávání, pravidelný monitoring druhů a stanovišť, zvláštní režim ochrany vybraných ohrožených druhů zvířat a rostlin a vzácných území, zanášení ochrany druhů a stanovišť do koncepčních plánů.

Mezi mezinárodní úmluvy chránící sovy respektive biodiverzitu patří především washingtonská Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících zvířat a planě rostoucích rostlin, Memorandum porozumění o ochraně stěhovavých dravců a sov Afriky a Eurasie přijaté v rámci bonnské Úmluvy o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, bernská Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, Úmluva o biologické rozmanitosti z Rio de Janiera, salcburská Úmluva o ochraně Alp a kyjevská Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat.

Co se ochrany sov týče, jako velmi přínosnou Úmluvu CITES z roku 1973, která zavedla pravidla pro přeshraniční transport vybraných druhů, čímž zabraňuje mezinárodnímu ilegálnímu obchodu s vybranými ohroženými druhy, které trpí tím, že je po nich velká poptávka.

Jedny z nejzásadnějších změn v souvislosti s ochranou sov se pojí s bernskou Úmluvou o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť z roku 1979, jež přinesla zvláštní ochranu vybraným biotopům volně žijících zvířat, zvláštní ochranu ohroženým druhům a regulaci krutých způsobů lovu. Stálý výbor Bernské úmluvy vydal rezolucí č. 6/1998 seznam druhů vyžadujících zvláštní opatření, který zahrnuje sýce rousného (*Aegolius funereus*), kalouse pustovku (*Asio otus*), výra velkého (*Bubo bubo*), kulíška nejmenšího (*Glaucidium passerinum*) a puštíka bělavého (*Strix uralensis*). ČR smlouvu implementovala, avšak uplatnila výhradu k zařazení výra velkého mezi přísně chráněné živočichy. Pro další vývoj územní ochrany byla zásadní rezoluce č. 3/1996 ustanovující systém územní ochrany Smaragd, který EU implementovala v rámci soustavy NATURA 2000. Tyto prostředky ochrany se ukázaly jako velmi efektivní, neboť je převzalo i evropské právo směrnicí o stanovištích a směrnicí o ptácích, a také národní práva v ČR, například ZOPK.

Změnu ve vývoji ochrany sov představuje také Úmluva o biologické rozmanitosti z roku 1992, která se zaměřila na ochranu míst výskytu dotčených druhů, jež přišla s konceptem rozdělení ochrany druhů v *ex situ* a v *in situ*, a vedla k přijímání dalších koncepčních dokumentů za účelem ochrany biodiverzity na unijní i národní úrovni, jako je strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti, strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR, Státní politika životního prostředí ČR nebo Státní program ochrany přírody a krajiny ČR.

Byť mezinárodní nevládní organizace nedisponují závaznými vynutitelnými prostředky práva, daří se jim podpůrně přispívat k ochraně druhů, stanovišť a biodiverzity. Jejich náplní je zejména vědecká činnost, sestavování seznamů ohrožených druhů, což dělá např. Světový svaz ochránců přírody nebo BirdLife International, či zvláštní územní ochrana a regulace turismu, které se věnuje např. federace EUROPARC.

Mezinárodní právo životního prostředí se snaží o nalezení společné právní úpravy ochrany biodiverzity napříč národními právními řády. Až mechanismus unijního práva vykazuje vysokou úspěšnost při sjednocování právních řádů, poněvadž disponuje nástroji k vymáhání závaznosti dodržování společné právní úpravy, čímž se evropské právo stává vynutitelným. Z výše zmíněných mezinárodních úmluv je EU signatářem úmluvy CITES, Úmluvy o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť a Úmluvy o biologické rozmanitosti a Úmluvy o ochraně Alp. Promítnutím těchto mezinárodních závazků do práva EU se stávají i ony úmluvy závaznou a vynutitelnou unijní legislativou. Pro druhovou ochranu sov jsou z unijního práva nejrelevantnější směrnice o ptácích, směrnice o stanovištích, nařízení CITES a koncepční plány jako strategie EU v oblasti biologické

rozmanitosti do roku 2030 nebo strategie EU přibližující ochranu dravců, která provádí Memorandu o porozumění o ochraně stěhovavých dravců a sov Afriky a Eurasie.

Směrnice o ptácích představuje zdárný koncept široké ochrany ptactva. Jednak poskytuje funkční koncept obecné ochrany všech volně žijících druhů ptáků nacházejících se na území členských států EU a zachování určité úrovně jejich populací, na stranu druhou vymezuje zvláštní územní ochranu stanovištím druhům uvedeným v příloze I směrnice a zbylým stěhovavým druhům v příloze I neuvedeným

Česká republika zdárně implementovala cíle směrnice do právního řádu zejména prostřednictvím ZOPK. Jinou věcí je však praktické naplňování přístupu *effet utile* uvedené směrnice, kterým je poskytnutí funkční ochrany ptákům a jejich stanovištím. Ptačí oblasti jsou sice vyhlášovány členskými státy pouze na základě biologických kritérií, čímž by se mělo docílit zachování ekologicky nejdůležitějších a nejhodnotnějších ptačích biotopů, avšak poskytnutá ochrana nebývá vysoká. Ptačí oblasti ve srovnání se zvláště chráněnými oblastmi nemají zákonem stanovený základní režim ochrany obsahující četná omezení způsobů hospodaření nebo zákazy činností, ale mají jen bližší ochranné podmínky stanovené svévolně vládou formou nařízení pro konkrétní ptačí oblast. Pro ptačí oblasti se nestanovují obligatorní odborné koncepční plány péče dle §38 ZOPK, stejně jako pro zvláště chráněná území, ale jen dobrovolné souhrny doporučených opatření ve smyslu § 45e odst. 6 ZOPK, ani pro ně nemohou být vyhlášena ochranná pásma ve smyslu § 37 ZOPK. Podle české zprávy o implementaci podle článku 12 směrnice o ptácích se u ptačích oblastí, které se prolínají se zvláště chráněným územím, zapracovávají opatření na podporu ptáků do plánů péče dotčených zvláště chráněných území. Souhrnná doporučená opatření se zpracovávají jen pro ptačí oblasti, které se nepřekrývají se zvláště chráněným územím. K prosinci 2018 byly souhrny doporučených opatření zpracovány pro 10 z 22 takto vymezených ptačích oblastí. K dubnu 2023 se počet zpracovaných souhrnných doporučených opatření pro ptačí oblasti bez překryvu s jinou zvláštní územní ochranou zvýšil na 18.⁴¹⁴ Tento stav, kdy 18 z 22 ptačích oblastí disponuje koncepčním plánem ochrany, hodnotím pozitivně, přesto je třeba dosáhnout koncepčního plánu ochrany pro všechny ptačí oblasti.

Další otázkou zůstává, nakolik se souhrnná doporučená opatření promítají do praxe, poněvadž samotný výčet opatření ochrany ptactva, který je v opatřeních obsažen, je bez aplikace k ničemu.

Smutným příkladem může být Ptačí oblast Komárov, která je dle monitoringu zemědělsky obhospodařovaná v rozporu s potřebami vybraných druhů. Absence trvalého vysokého

⁴¹⁴ Dotaz v EnviHEL. Pavla Klabanová, oddělení soustavy NATURA 2000, Ministerstvo životního prostředí.

porostu bylin způsobila v některých letech úplné vymizení kalouse pustovky, pro něž byla ptačí oblast zřízena.^{415 416}

Vzhledem k současnému negativnímu trendu úbytku velkého počtu ptačích druhů zastávám kritické stanovisko k relativně „měkkému“ režimu ochrany ptačích oblastí, které nespádají pod žádnou jinou zónu než pod zónu zvláštní územní ochrany. Nápravu by mohlo představovat zákonné zafixování podmínek ochrany ptačích oblastí alespoň na úroveň ochranného režimu zvlášť chráněných území.

V minulosti provázely ČR kontroverze týkající se účelového porušování naplňování smyslu směrnice o ptácích při vyhlášení ptačích oblastí. Z navržených 41 ptačích oblastí jich bylo na sklonku roku 2004 vyhlášeno 38.

Vyhlášení ptačí oblast Heřmanský stav – Odra – Poolší provázely komplikace kvůli plánované výstavbě průmyslové areálu Dolní Lutyně. I přes protestné stanovisko Arniky a České společnosti ornitologické byla ptačí oblast v roce 2008 vyhlášena v menším územním rozsahu a s vypuštěním chráněného druhu motáka pochopa (*Circus aeruginosus*).

Ke sporu došlo i při vyhlášení ptačí oblasti Komárov, vyhlášené i pro druh sovy kalouse pustovky, ve které vedla navržená rychlostní silnice R35 napříč plánovaným územím ptačí oblasti, jež byla pro tyto stavební účely zmenšena tak, aby k realizaci výstavby komunikace mohlo dojít.⁴¹⁷ Tím došlo k faktickému rozdělení ptačí lokality vedví. Doplňme že, kalous pustovka, druh chráněný touto ptačí oblastí, často hyne z důvodu kolize s dopravním prostředky, což svědčí o potenciálně negativním dopadu plánovaného záměru na ptačí populaci. Svévolné zmenšování ptačí oblasti je v rozporu s účelem směrnice o ptácích, neboť nebyly upřednostněny environmentální požadavky ochrany dotčených druhů ptáků před záměrem stavby silnice. Případem zmenšování ptačí oblasti na úkor ekonomických zájmu se zabývá např. rozsudek SDEU ve věci C-44/95, Royal Society for the Protection of Birds,⁴¹⁸ který takové jednání vyhodnotil jako porušení unijního práva.

Dodatečně byla situace napravena i v oblasti jižních Čech vyhlášením ptačích oblastí Českobudějovické rybníky a Dehtář, kde šest let bránili vyhlášení ptačích oblastí námitky

⁴¹⁵ HORA, Jan. ČIHÁK, Kamil. KUČERA, Zdeněk. *Monitoring druhů přílohy I směrnice o ptácích a ptačích oblastí v letech 2008-2010*. [online]. Praha: 2015. In: Příroda č. 33. s. 151-152. [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: file:///C:/Users/Pe%20C5%A5a/Desktop/Priroda_33_Monitoring.pdf

⁴¹⁶ HORA, Jan. KUČERA, Zdeněk. NĚMEC, Michal. VOJTĚCHOVSKÁ, Eva. *Monitoring druhů přílohy I směrnice o ptácích a ptačích oblastí v letech 2011-2013*. [online]. Praha: 2018. In: Příroda č. 38. s. 147-148. [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: file:///C:/Users/Pe%20C5%A5a/Desktop/P%20C5%99%C3%ADroda38_J.Hora_pta%20C4%8D%C3%AD+monitoring.pdf

⁴¹⁷ STEJSKAL, Vojtěch. *Jak vypadá v České republice půl roku po vstupu do EU v teorii a praxi transpozice a implementace evropských směrnic na ochranu přírody*. České právo životního prostředí č. 4/2004, s. 100.

⁴¹⁸ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 11. července 1996, Regina proti Secretary of State for the Environment, ex parte: Royal Society for the Protection of Birds. Věc C-44/95.

Ministerstva zemědělství a nevěle vlády. Situaci odblokovalo až řízení před SDEU o nedostatečném naplnění povinností Směrnice o ptácích a následná hrozba sankce, které přiměly vládu k vyhlášení posledních dvou navržených ptačích oblastí.⁴¹⁹

Provádění směrnice o ptácích je provázeno vydáváním kontrolních zpráv členskými státy a Komisí EU. Podoba české zprávy o implementaci podle článku 12 odst. směrnice o ptácích předkládá výpis opatření, která byla realizována ve vztahu k ochraně ptáků a dále hodnotí vývoj stavů každého druhu. Jako početně ubývající druh byl vyhodnocen sýček obecný a sova pálená, populace puštíka bělavého naopak narůstá. Ostatní soví druhy jsou hodnoceny jako stabilní, fluktuující, nebo se o nich nepodařilo získat dostatečná data. AOPK ČR již realizovala záchranný program sýčka obecného. Obdobný záchranný program by mohl být vhodným opatřením pro zachování ztenčující se populace sovy pálené (*Tyto alba*). Mezi plánovanými plány péče však nebyl nalezen žádný program zaměřený na sovu pálenou.⁴²⁰

Směrnice o stanovištích se primárně nezaměřuje na ochranu ptačích druhů, ale poskytuje jim doplňkovou ochranu tím, že chrání stanoviště volně žijících živočichů, ve kterých najdou příznivé podmínky pro život i ptáci, a zřizuje soustavu chráněných území NATURA 2000, jež zahrnuje i ptačí oblasti.

Na úrovni národních právních řádů tato práce analyzovala právní úpravu ochrany sov v České republice, Slovenské republice a ve Francii. Zaměřovala se primárně na srovnání zakotvení druhové ochrany, odpovědnosti za neoprávněné zásahy do druhové ochrany a územní ochrany stanovišť.

Slovenský právní řád, stejně jako český, soustřeďuje jádro ochrany životního prostředí do zákona o ochraně přírody a krajiny. I slovenský zákon pracuje s institutem obecné druhové ochrany, vztahující se i na ptáky. ZOPK poskytuje obecnou ochranu všem druhům a populacím, ale individuální ochranu jedince před bezdůvodným odchyťáváním, zabíjením a trýzněním upravuje odděleně v zákoně na ochranu zvířat proti týrání. Slovenský ZOPK obsahuje souhrnně obecnou ochranu druhů populací i jedinců. Úroveň obecné ochrany druhů je v obou zemích na stejné úrovni.

Slovenský ZOPK považuje všechny druhy volně žijících ptáků vyskytujících se přirozeně na evropském území členských států EU za chráněný druh.⁴²¹ Vedle toho určuje ČR

⁴¹⁹ KAŠPAR, Jakub. *MŽP ČR: Vláda schválila ptačí oblasti Českobudějovické rybníky a Dehtář*. [online]. 2009 [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/vlada-schvalila-ptaci-oblasti-ceskobudejovicke-rybniky-a-dehtar>

⁴²⁰ Záchranné programy živočichů (ZP). [online]. 2023. [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.zachranneprogramy.cz/zivocichove/>

⁴²¹ § 33 odst. 2 slovenského ZOPK.

ustanovením § 5a ZOPK ochranu ptáků, která je speciální vůči obecné druhové ochraně a poskytuje podobný standard ochrany jako zvláštní druhová ochrana ve smyslu § 50 ZOPK. Druh vždy požívá nejvyššího možného stupně režimu ochrany.

Povinnost zabezpečit nová a rekonstruovaná nadzemní elektrické vedení vysokého napětí před usmrcováním ptáků je zahrnuta ve slovenské legislativě do obecné druhové ochrany a v české legislativě do ochrany ptactva. V ČR je navíc stanoven termín pro zajištění i všech zbývajících elektrických vedení do roku 2024 zákonem č. 158/2009 Sb. článkem II. bodem 4. Slovensko ochranu již postaveného vedení nereguluje, což hodnotím negativně. Kromě toho by mohly být obě právní úpravy přísnější a požadovat zabezpečení veškerých elektrických vedení, nejen vedení vysokého napětí.

Naopak shledávám jako velmi účelné, že se slovenský ZOPK zabývá vlivem všech liniových staveb (elektrické vedení, ale i dálnice, vodovody etc.) na populace a druhy živočichů v jejich přirozeném areálu výskytu a v případě ohrožení jejich příznivého stavu nebo narušení či omezení migračních tras umožňuje orgánům ochrany přírody zjednat nápravu.⁴²² Český právní řád tuto problematiku upravuje posuzováním vlivu záměru a koncepcí na životním prostředí.

Rozdíl spatřuji i v nakládání s hendikepovanými jedinci. Česká úprava vyžaduje zajištění nezbytného ošetření hendikepovaného jedince v případě, že se jej osoba ujme v souladu s § 5 odst. 11 zákona č. 114/1992 Sb. Nakládání s hendikepovaným jedincem provádí blíže vyhláška č. 316/2009 Sb.⁴²³ Slovenský právní řád upravuje pouze zařízení na záchranu chráněných rostlin a živočichů.

Do výčtu zvlášť chráněných druhů spadají v Česku tři čtvrtiny sov a na Slovensku všechny druhy sov. Slovenská legislativa obsahuje taxativní výčet zákazů nakládání se zvlášť chráněnými druhy, které zahrnuje úmyslně odchyťování, zraňování, usmrcování, rušení v době hnízdění, páření, péči o mláďata a migrace v jejich přirozeném areálu výskytu. Český ZOPK tato jednání postihuje také v úmyslné i nedbalostní formě, čímž rozšiřuje skutkovou podstatu zákazu nad rámec nároků článku 12 směrnice o stanovištích a článku 5 směrnice o ptácích, které také pracují jen s úmyslným jednáním. Toto rozšíření skutkové podstaty o nedbalostní jednání vnímám jako pozitivní krok k efektivnější ochraně sov.

Dále stanoví ZOPK výčet zákazů demonstrativně, což má dopad na praktickou aplikaci zákazu, která bude zahrnovat mnohem širší škálu nepovolených činností, a to má opět pozitivní impakt na ochranu sov. Slovenský zákon považuje za chráněné druhy i živočichy a

⁴²² § 4 odst. 7 slovenského ZOPK.

⁴²³ Vyhláška č. 316/2009 Sb., o držení živočichů dočasně nebo trvale neschopných přežít ve volné přírodě a o péči o tyto živočichy v záchranných stanicích (vyhláška o handicapovaných živočiších).

rostliny, které mají alespoň jednoho z rodičů zvlášť chráněného živočicha nebo rostlinu v souladu s § 33 odst. 4 slovenského ZOPK, ale zároveň zakazuje v § 35 odst. 1 písm. d) téhož zákona chráněné druhy úmyslně křížit. Podle mého názoru je zvláštní chránit křížence chráněných druhů, kteří mohou dalším rozmnožováním deformovat původní populaci chráněných živočichů, což není z hlediska ochrany žádoucí stav. Česká úprava sice stanovuje podmínky regulace a vypouštění kříženců do krajiny, avšak nechrání křížence zvlášť chráněných živočichů, ani úplně nezakazuje jejich křížení.

Slovenský právní řád pracuje s nástrojem společenské hodnoty druhu, který určuje peněžitou hodnotu chráněného druhu vzhledem k jeho biologické, ekologické a kulturní hodnotě, jeho vzácnosti a ohrožení v rámci vyhlášky č. 24/2003 Z. z. Tato společenská hodnota druhu se uplatní u vyměrování škody a výše trestů za zásahy do ochrany dotčených druhů. Česká legislativa tento institut nezná. ZOPK nanejvýš rozlišuje tři stupně ochrany zvlášť chráněných živočichů, které se promítají i do přísnosti sankcí za zásah do jejich ochrany. Zbylé posouzení škodlivosti zásahu do zvláštní druhové ochrany a adekvátní určení sankce zůstává na úřednické či soudní praxi. Příslušný úředník či soudce však může jen stěží znát význam každého zvlášť chráněného druhu rostlin a živočichů pro ekosystém a společnost a existující návodná judikatura také nemusí být k dispozici pro všechny posuzované případy. Proto může finančně vyjádřená přesně vymezená společenská hodnota dotčeného zvlášť chráněného jedince zajistit zjednodušení aplikace práva při vyměrování způsobené škody na zvlášť chráněných druzích.

Výjimky ze zvláštní druhové ochrany stanovuje § 56 odst. 2 ZOPK doslovně ve znění článku 16 směrnice o stanovištích, a navíc přidává výjimku pro ptáky v případě odchyty, držení nebo jiného využívání ptáků v malém množství čímž provádí transpozici článku 9 směrnice o ptácích. Slovenský právní řád obsahuje podobný výčet výjimek, který pramení z dvou zmíněných unijních směrnic. Avšak druhy volně žijících ptáků vyloučil z výjimky zásahu do ochrany z důvodu předcházení závažným škodám na úrodě, dobytčů, lesích, chovu ryb a vodním hospodářství.⁴²⁴ To znamená, že výjimka z ochrany se z tohoto důvodu nedá uplatnit vůči druhům volně žijících ptáků. Stejně vylučuje možnost udělit výjimku z ochrany pro druhy volně žijících ptáků z důvodu veřejného zdraví, veřejné bezpečnosti, jiných důvodů vyššího veřejného zájmu, zejména důvodů sociálního a hospodářského charakteru, a důvodů s příznivými důsledky na životní prostředí.⁴²⁵ Vyloučení ptáků z těchto výjimek z ochrany

⁴²⁴ §40 odst. 3 písm. b) slovenského ZOPK.

⁴²⁵ §40 odst. 3 písm. c) slovenského ZOPK.

zvyšuje jejich úroveň ochrany, takže lze konstatovat, že podmínky výjimek na Slovensku jsou přísnější než české.

Při udělování výjimek požadují obě země splnění některého z taxativně stanovených důvodů pro udělení výjimky. ČR navíc vyžaduje převahu veřejného zájmu nad zájmem ochrany přírody. Oproti tomu Slovensko požaduje převahu zájmu nad zájmem ochrany druhů, ale nemusí jít nutně o převažující veřejný zájem. ČR dále vyžaduje v případě druhů chráněných unijním právem neexistenci alternativního příznivějšího řešení a udržení příznivého stavu dotčeného druhu. Slovensko tyto dvě podmínky uplatňuje také, ale vůči všem zvláště chráněným druhům. Kloním se k názoru, že slovenská úprava, jež zachovává v každém případě příznivý stav druhu a hledá alternativní řešení je přísnější než česká alternativní úprava.

Přestupky proti druhové ochraně se ve slovenském a v českém právu zásadně neliší. Rozdíl spatřuji především v provedení ochrany zvířat proti týrání, pro kterou ČR vyčlenila zvláštní zákon na ochranu zvířat, zatím co Slovensko tuto problematiku upravuje vágněji prostřednictvím zákona o veterinární péči.⁴²⁶ Tento zákon však nerozeznává celou řadu skutkových podstat trestných činů jako např. propagaci týrání zvířat, neposkytnutí nezbytné péče hendikepovanému zvířeti, porušení povinností provozovatele záchranné stanice a jiné. Jisté úzce vymezené české přestupky ze zákona na ochranu zvířat by jistě bylo možné podřadit pod obecnější skutkovou podstatou slovenského zákona o veterinární péči, která pracuje s činy poranění anebo jiného poškození zvířat a způsobení jejich utrpení. Jiné specifické přestupky českého práva by však slovenská legislativa nekriminalizovala. V tomto ohledu hodnotím kladně českou právní úpravu, která prostřednictvím zákona na ochranu zvířat proti týrání poskytuje přísnější režim ochrany i volně žijícím živočichům například v záchranných stanicích.

Slovenská i česká legislativa rozlišují podobné trestné činy proti životnímu prostředí s obdobnými skutkovými podstatami. Rozdíl spatřuji u trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, který v českém znění pro naplnění základní skutkové podstaty činu spáchaného na druhu v kategorii ohrožený až vyžaduje spáchání činu na alespoň 25 exemplářích, zatímco slovenský trestný zákon vyžaduje pro naplnění skutkové podstaty spáchání činu ve větším rozsahu. Odlišný je i trestný čin týrání zvířat, který je ve slovenské dikci v základní skutkové podstatě podmíněn týráním zvláště krutým a surovým způsobem nebo utýráním zvířete, avšak česká varianta vyžaduje k naplnění základní skutkové podstaty pouze týrání surovým nebo trýznivým

⁴²⁶ § 48 odst. 4 písm. c) zákona č. 39/2007 Z. z. o veterinární starostlivosti.

způsobem. Slovenský zákon trestný čin šíření nakažlivé nemoci zvířat omezuje pouze na domácí a hospodářsky důležitá zvířata, zatímco český zákon rozšiřuje trestnost i na spáchání činu na volně žijících zvířatech. Český trestní zákoník navíc upravuje i trestný čin poškození chráněných částí přírody, který slovenský trestný zákon nezná.

Francouzský právní řád většinu problematiky ochrany životního prostředí včetně druhové ochrany, ochrany ptactva, územní ochrany a sankcí soustřeďuje do francouzského zákoníku životního prostředí (*Code l'environnement*). Francouzská legislativa stejně jako legislativa česká splňuje závazky unijního práva a především směrnice o ptácích, směrnice o stanovištích a nařízení CITES.

Pro francouzské právo je charakteristické zákonné zakotvení zmocnění orgánu výkonné moci⁴²⁷ k sestavení seznamů stanovišť, druhů volně žijících zvířat a planě rostoucích rostlin podléhajících obecné ochraně. Obdobně je upravena ochrana zvláště chráněných druhů, kdy je pro každý živočišný řád veden vlastní seznam chráněných živočichů s vlastním výčtem zakázaných činností a povinností.

Výjimky ze zákazu je možné udělit za stejných podmínek jako v případě slovenské právní úpravy, to znamená, že oproti ČR je princip neexistence jiného uspokojivého řešení a princip nenarušení nebo zachování příznivého stavu populace uplatňován vůči všem zvláště chráněným druhům, nejen vůči chráněným druhům ve smyslu unijního práva. Kladně hodnotím, že tato úprava je přísnější než česká varianta.

Francouzská legislativa neupravuje jednotlivé přestupky nebo trestné činy proti životnímu prostředí, jak je obvyklé v české a slovenské právní úpravě. Místo toho velmi široce definuje skutkovou podstatu jakéhokoli zásahu do ochrany zvířat a následné sankce tak, že kriminalizuje veškerá jednání, která by odporovala zákazům a požadavkům na ochranu druhů volně žijících zvířat dle článku *L.411-1 Code l'environnement*. Trestné jsou pouze úmyslné trestné činy proti ochraně chráněných živočichů. Nedbalostní jednání není kriminalizováno, což se při snaze o efektivní druhovou ochranu jeví jako kontraproduktivní.

Nelze jednoznačně určit, má-li přísnější sankce na poli druhové ochrany Francie nebo Česká republika. Francouzská legislativa disponuje až čtyřnásobně vyšším peněžitým trestem, na druhou stranu český trestní zákoník zase umožňuje při naplnění kvalifikované skutkové podstaty udělit trest odnětí svobody až na osm let oproti třem letům odnětí svobody v případě francouzské legislativy. Jako velmi efektivní hodnotím skutečnost, že mezi francouzskými sankcemi figuruje povinnost náhrady způsobené škody. Konkrétně jde o povinnost uhradit nezbytné náklady vynaložené na odchyt, sběr, úschovu nebo zničení dotčených exemplářů.

⁴²⁷ Rady státu nebo ministerstva životního prostředí.

Souhrnně pohlížím na právní úpravu ochrany sov v České republice jako na úpravu příznivou, snažící se reagovat na rychle se měnící podmínky stavu životního prostředí, biodiverzity a na nové zdroje ohrožení, a to především prostřednictvím nových typů nástrojů jako územního systému ekologické stability, lokalit výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů s národním významem, záchranných programů, Státního programu ochrany přírody a krajiny ČR a Národní strategie nelegálního zabíjení a otrav žijících živočichů v České republice.

Ptáci mohou být v české právní úpravě chráněni na několika úrovních. Všem živočichům je společná všem živočichům je obecná druhová ochrana. Dále se pouze na řád ptáků vztahuje institut ochrany volně žijících ptáků. Pro dva druhy sov, totiž kalouse ušatého a puštíka obecného je ochrana volně žijících ptáků nejvyšším režimem ochrany. Nejvyšší úrovně ochrany dosahují ohrožené druhy prohlášené za zvláště chráněné druhy. Mezi ně patří i ostatní druhy českých sov.

Pro nadbytečnost bych ze ZOPK vypustil poslední větu § 50 odst. 1 „*vybrané živočichy, kteří jsou chráněni i uhynulý stanoví ministerstvo*“. Tato problematika je totiž duplicitně upravena již v ustanovení § 48 odst. 4 téhož zákona.

Za nešťastně formulovanou úpravu považuji ustanovení § 50 odst. 3 ZOPK upravující jisté výjimky ze zvláštní druhové ochrany. Podle ustanovení § 50 odst. 3 a 4 ZOPK lze omezit ochranu zvláště chráněných druhů z kategorie ohrožených druhů, což se v českém právu vztahuje ze sov pouze na druh výra velkého (*Bubo bubo*). Tento zásah musí být prokazatelně nezbytný, odůvodněný běžným obhospodařováním nemovitostí nebo jiného majetku, hygienickým důvodem, ochranou veřejného zdraví a veřejné bezpečnosti anebo leteckého provozu a musí být naléhavý nebo prokázáný stanoviskem orgánu ochrany přírody. Z textu zákona přitom není jasné, míní-li se „stanoviskem orgánů ochrany přírody“ stanovisko ve smyslu vyjádření dle čtvrté části správního řádu, nebo závazné stanovisko podle § 149 správního řádu. Až konec věty § 50 odst. 3 ZOPK zmiňuje, že prostřednictvím toho stanoviska může orgán ochrany přírody uložit náhradní ochranné opatření, což je jistý typ povinnosti, kterou lze adresátovi uložit pouze ve formě rozhodnutí, a může tedy jít jediné o závazné stanovisko ve smyslu § 149 správního řádu.⁴²⁸

Vůči druhům zvláště chráněných ptáků, na které se vztahuje obecná ochrana volně žijících ptáků dle § 5a ZOPK i zvláštní druhová ochrana ve smyslu § 50 ZOPK, však omezení ochrany podle § 50 odst. 3 téhož zákona uplatnit nelze z důvodu, že režim obecné ochrany

⁴²⁸ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 300. ISBN 978-80-7552-229-0.

ptactva zaručuje přísnější režim ochrany, pod který nelze slevit. Tato situace je mimo jiné způsobená nejasným vztahem hierarchie zvláštní druhové ochrany a ochrany volně žijících ptáků, kdy jsou v praxi vnímány jako nenadřazené jedna druhé.⁴²⁹

Zároveň by aplikace výjimky z ochrany dle § 50 odst. 3 ZOPK vůči ohroženým druhům chráněným unijním právem byla v rozporu s článkem 16 směrnice o stanovištích a s článkem 9 směrnice o ptácích. Tento rozpor je způsoben rozšířením podmínek důvodu pro udělení výjimky dle § 50 odst. 3 ZOPK o běžné obhospodařování nemovitostí a jiného majetku, v důsledku čehož neodpovídá podmínkám požadovaným v článku 9 směrnice o ptácích a článku 16 směrnice o stanovištích. Proto je u udělování výjimek z ochrany ptactva nutné postupovat podle § 5 b ZOPK, neboť právě ustanovení § 5a a § 5b dávají ptákům přísnější ochranu. Naopak pro udělování výjimek ze zvláštní druhové ochrany lze užít pouze ustanovení § 56 ZOPK. Vojtěch Stejskal navrhuje, aby z výše uvedených důvodů nebylo užívání § 50 odst. 3 ZOPK v praxi uplatňováno,⁴³⁰ k čemuž zaujímám souhlasné stanovisko.

Zákonná ochrana disponuje relativně vysokými sazbami trestů, ale v praxi bývají udělované sankce spíše mírné a dostatečně neodrazují potenciální pachatele. Tuto situaci ilustruje trestný čin neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami ve smyslu ustanovení § 299 trestního zákoníku. Úmyslný zásah do ochrany zvláště chráněných živočichů sice není nejčastější příčinou úhynu dravců a sov, přesto negativně poznamenává populace těchto druhů. Současný rychlý úbytek populací mnoha zvláště chráněných druhů, které v české přírodě nezřídka zůstávají už jen v řádu stovek kusů zvířat, se adekvátně nepromítá do hodnocení závažnosti úmyslných neoprávněných zásahů proti nim, které v tudíž mohou představovat kritický faktor pro jejich přežití. Vědeckotechnický pokrok, vysoká mobilita obyvatelstva a dostupnost loveckých nástrojů značně zjednodušují nezákonně lovit, odchytávat, poškozovat, odebírat vejce a potomstvo a činit jiné ilegální jednání ve vztahu k zvláště chráněným druhům také ve velkém měřítku. Trestný čin neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, který postihuje výše popsaná jednání, podmiňuje trestnost spácháním činu na alespoň 25 kusech zvířat, čímž dostatečně nereaguje na zvyšující se tlaky, kterým tyto vybrané druhy čelí. Takto stanovený limit pro naplnění skutkové podstaty je podle mého názoru neodůvodněně vysoký a nespňuje již svůj účel odradit případné budoucí pachatele

⁴²⁹ VOMÁČKA, Vojtěch. § 50 [Základní podmínky ochrany zvláště chráněných živočichů]. In: VOMÁČKA, Vojtěch. KNOTEK, Jaroslav. KONEČNÁ, Michaela. HANÁK, Jakub. DIENSTBIER, Filip. PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 412, marg. č. 11.

⁴³⁰ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 300. ISBN 978-80-7552-229-0.

trestného činu. Navrhuji proto, aby se v právní úpravě snížil počet dotčených kusů jedinců zvláště chráněných druhů na výrazně nižší množství než současných 25 kusů.

Jisté nedostatky shledávám i u trestného činu týrání zvířat, který je těžko prokazatelný, poněvadž k němu často dochází ve skrytu obydlí či zařízení a jeho pachatel dosahuje vyšší míry agresivity nad rámec, běžného chování. Domnívám se, že není v pořádku, pokud legislativa dovoluje lidem, kteří dříve týrali zvíře, aby chovali bez omezení další zvířata či o ně pečovali, zvláště v případě recidivního chování. Proto bych v případě pachatelů trestného činu týrání zvířat uvítal podmínění dalšího chovu zvířat či práce se zvířaty podstoupením psychotestů, na jejichž základě by bylo určeno, zdali bude dané osobě povoleno opětovné chování zvířat či péče o ně.

Sovy a dravci jsou zvláště chráněná zvířata, která žijící specifickým způsobem života, a která se více či méně úspěšně adaptují na změny krajiny, přírody či jevy způsobené vlivem člověka. Aby mohla být ochrana těchto druhů úspěšná, musí zohledňovat aktuální informace. Proto je třeba provádět pravidelný monitoring, který by přinesl náhled do vývoje konkrétních ptačích populací, na jehož základě by se upravovala a doplňovala právní úprava ochrany sov i další související nástroje.

Seznam použitých zkratek

ČR	Česká republika
SK	Slovenská republika
UNEP	Program OSN pro životní prostředí
Úmluva CITES	Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin
Bonnská úmluva	Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů
Bernská úmluva	Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť
EU	Evropská unie
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
EHS	Evropské hospodářské společenství
EIA	posuzování vlivu na životní prostředí
JEA	Jednotný evropský akt
SFEU	Smlouva o fungování Evropské Unie
SPA	Special Protection Areas
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
ZOPK	Zákon o ochraně přírody a krajiny
Nářízení CITES	Nářízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi
EEA	Evropské agentury pro životní prostředí
ECHA	Evropské agentury pro chemické látky
zákon o obchodování s ohroženými druhy	Zákona č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů
ÚSES	Územní systém ekologické stability
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
SPŽP 2030	Státní politika životního prostředí ČR 2030 s výhledem

	do 2050
SOBR	Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky 2016–2025
vyhláška č. 24/2003 Z. z.	Vyhláška Ministerstva životního prostředí Slovenské republiky č. 24/2003 Z. z.
slovenský ZOPK	Zákon č. 543/2002 Z. z., o ochraně přírody a krajiny
slovenský zákon o myslivosti	Zákon č. 274/2009 Z. z, o myslivosti.
slovenský trestný zákon	Zákon č. 300/2005 Z. z, trestný zákon.
Code l'environnement	Francouzský zákoník
Arrêté fixant la liste des oiseaux protégés sur l'ensemble du territoire et les modalités de leur protection	Vyhláška o chráněných ptácích

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použitých knižních zdrojů

COUFALOVÁ, Bronislava. § 299 [*Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami*]. In: ŠČERBA, Filip a kol. Trestní zákoník. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 2.

ČIHÁK, Kamil. VERMOUZEK, Zdeněk. *Vliv úmyslných a neúmyslných otrav pesticidy na populace volně žijících ptáků*. Studie pro Ministerstvo životního prostředí ČR. Praha: 2011.

DAMOHORSKÝ, M. DROBNÍK, J. SMOLEK, M. SOBOTKA, M. STEJSKAL, V. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-338-7.

CHOBOT, Karel. NĚMEC, Michal. *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Obratlovci*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2017. ISBN 978-80-88076-46-9.

JELÍNKOVÁ, J. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021.

KOŠČO, Jan. a kol. *Carpathian Red List Of Forest Habitats And Species; Carpathian List Of Invasive Alien Species*. Banská Bystrica: Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, 2014.

MARTÍŠKO, Josef. *Ochrana dravců a sov v zemědělsky využívané krajině*. Brno: EkoCentrum Brno, 1999. ISBN: 80-902203-8-x.

MAXIMOVIČ. R. *Příroda a člověk – Ochrana přírody a přírodních památek*. Sborník pokroků současného lidstva. Díl 2. Praha: Nakladatelství VI. Orel, 1931.

MÜLLEROVÁ, Hana. STEJSKAL, Vojtěch. *Ochrana zvířat v právu*, Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. s. 156-157. ISBN 978-80-200-2317-9.

Národní strategie řešení nelegálního zabíjení a otrav žijících živočichů v České republice 2020–2030. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2019.

Ochrana biotopu vybraných zvláště chráněných druhů v územním plánování. Metodika AOPK ČR. 2020.

Přílohy strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, Navrácení přírody do našeho života, sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů ze dne 20. 5. 2020.

Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020-2025. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2020. ISBN: 978-80-7212-646-0.

STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-229-0.

STEJSKAL, Vojtěch. ZICHA, Jiří. *Judikatura Soudního dvora Evropské unie v oblasti ochrany přírody*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2011. ISBN 978-80-7212-562-3.

Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, Navrácení přírody do našeho života, sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů ze dne 20. 5. 2020.

SUNDSETH, Kerstin a spol. *The State of Nature in the EU, Conservation status and trends of species and habitats protected by the EU Nature Directives 2013-2018*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. ISBN 978-92-76-22784-7.

ŠŤASTNÝ, Jan. LEPAŘ, Jan. SOKOL, Josef. *Čítanka pro školy obecné i měšťanské*. Díl IV. Vyd. 2. Praha: C. k. školní knihosklad, 1890.

ŠŤASTNÝ, Karel. BEJČEK, Vladimír. MIKULÁŠ, Ivan. TELENSKÝ, Tomáš. *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2014-2017*. Praha: Aventinum, 2021, ISBN 978-80-7442-130-3.

ŠŤASTNÝ, Karel. *Dravci, sokoli a sovy, v ilustracích Pavla Procházky*. Praha: AVENTIUM, 2017. ISBN 978-80-7442-086-3.

THIEDE, Walter. *Poznáváme dravce a sovy*. Přeložil HUDEC, Karel. Líbeznice: VÍKEND, 2007. ISBN 978-80-86891-53-8.

UICN France, MNHN, LPO, SEOF & ONCFS. *La Liste rouge des espèces menacées en France - Chapitre Oiseaux de France métropolitaine*. 2016. ISBN: 978-2-918105-58-9.

Úřad vlády České republiky, Odbor pro udržitelný rozvoj. *Strategický rámec Česká republika 2030*. Praha: Polygrafie Úřadu vlády České republiky, 2017. ISBN 978-80-7440-188-6.

VILÍMKOVÁ, Veronika. STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o obchodování s ohroženými druhy a předpisy související*. Komentář. Praha: Linde Praha, 2005, ISBN 80-7201-512-5.

VOMÁČKA, Vojtěch. § 48 [Zvláště chráněné rostliny a živočichové]. In: VOMÁČKA, Vojtěch. KNOTEK, Jaroslav. KONEČNÁ, Michaela. HANÁK, Jakub. DIENSTBIER, Filip. PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, marg. č. 9.

VOMÁČKA, Vojtěch. § 50 [Základní podmínky ochrany zvláště chráněných živočichů]. In: VOMÁČKA, Vojtěch. KNOTEK, Jaroslav. KONEČNÁ, Michaela. HANÁK, Jakub. DIENSTBIER, Filip. PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, marg. č. 11.

VOMÁČKA, Vojtěch. KNOTEK, Jaroslav. KONEČNÁ, Michaela. HANÁK, Jakub. DIENSTBIER, Filip. PRŮCHOVÁ, Ivana. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN 978- 80-7400-675-3.

Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě. Zpráva o stavu a trendech u typů stanovišť a druhů, na které se vztahuje směrnice o ptácích a směrnice o stanovištích, za období 2007–2012, jak se požaduje podle článku 17 směrnice o stanovištích a článku 12 směrnice o ptácích ze dne 20. května 2015., bod 1.

Zpráva Komise ze dne 15. května 2019 o hodnocení 7. akčního programu pro životní prostředí

2. Seznam použitých článků a periodik

Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis. Universitas, 2002 Svazek 50.

GENOT, Jean-Claude. PEPLOWSKA-MARCZAK, Danut. BOGUTSKIY, Youry. *Inventaire des chouettes forestières dans les réserves de biosphère de Berezinsky (Belarus), Puszca Kampinowska (Pologne) et des Vosges du Nord (France)*. In: *Annales scientifiques de la réserve de Biosphère transfrontalière Vosges du Nord – Pfälzerwald*. Tome: Syndicat de Coopération pour le Parc naturel régional des Vosges du Nord. 2013.

PROCHÁZKA, Jan, Svatopluk. *Ochrana ptactva po stránce mezinárodní*. Zemědělský archiv roč. XIX, č.5-6, 1928.

STEJSKAL, Vojtěch. *Jak vypadá v České republice půl roku po vstupu do EU v teorii a praxi transpozice a implementace evropských směrnic na ochranu přírody*. České právo životního prostředí č. 4/2004.

3. Seznam použitých internetových zdrojů

2023. [online]. [cit. 11.02.2023]. Dostupné z: <https://www.europarc.org/>

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. *Plán péče o CHKO Třeboňsko na období 2018-2027*. [online]. [cit. 03.03.2023]. Dostupné z: file:///C:/Users/Pe%C5%A5a/Downloads/pp_0032_2027_0000.pdf

Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. *Správa chráněné krajinné oblasti Jeseníky. Plán péče o chráněnou krajinnou oblast Jeseníky na období 2014-2023*. [online]. [cit. 03.03.2023]. Dostupné z: file:///C:/Users/Pe%C5%A5a/Downloads/pp_83_2023_1.pdf

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Ministerstvo životního prostředí. *Záchranný program pro sýčka obecného (Athen noctua) v České republice*. [online]. 2020 [cit. 07.03.2023]. Dostupné z: file:///C:/Users/Pe%C5%A5a/Downloads/ZP_sycekobecny_AOPK_2020_fin.pdf

Agreement on the Conservation of Albatrosses and Petrels. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <https://www.acap.aq/resources/about-acap>

Aktualizovaná národní strategია ochrany biodiverzity do roku 2020. [online]. [cit. 25.01.2023]. Dostupné z: <https://www.minzp.sk/ochrana-prirody/medzinarodne->

[dohovory/dohovor-biodiverzite/aktualizovana-narodna-strategia-ochrany-biodiverzity-do-roku-2020/](#)

ALPARC. *Protected Areas Categories*. [online]. 2019 [cit. 30.01.2023]. Dostupné z: <https://alparc.org/categories-of-apa>.

ALPARC. *The Protected Areas* [online]. 2019 [cit. 30.01.2023]. Dostupné z: <https://alparc.org/the-protected-areas#>.

Anon. *Little Owl*. [online]. [cit. 23.11.2022]. Dostupné z: <https://www.bto.org/our-science/projects/project-owl/learn-about-owls/little-owl>

Anon. *Nejčastější otázky a odpovědi k prevenci a ochraně před kalamitními výskyty hraboše polního*. [online]. 2023 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/ukzuz/portal/skodlive-organismy/hrabos/hrabos-polni.html>

Anon. *Projekt ATHENE – záchrana sýčků severních Čech*. [online]. Česká společnost ornitologická 2002-2023. [cit. 03.04.2023]. ISSN 1803-6791. Dostupné z: <https://www.birdlife.cz/co-delame/vyzkum-a-ochrana-ptaku/ochrana-druhu/sycek-obecny/athene/>

Anon. *Ual Owl*. [online]. [cit. 13.11.2022]. Dostupné z: <https://www.iucnredlist.org/species/22689108/199908915>

Appendices I, II, and III. [online]. [cit. 16.01.2023]. Dostupné z: <https://cites.org/eng/app/appendices.php>

Article 2, *Protocol Nature protection and landscape conservation*. Protocol on the implementation of the alpine convention of 1991 relating to nature protection and landscape conservation. [online]. [cit. 26.01.2023]. Dostupné z: https://www.alpconv.org/fileadmin/user_upload/Convention/EN/Protocol_Conservation_of_Nature_EN.pdf.

BirdLife International. *Methodology for birds species recovery planning in the European Union. Final Report*. [online]. 2012. [cit. 09.03.2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/action_plans/docs/final_report.pdf

BRAŇO, Matjovič. *Sova obyčejná (Strix aluco)*. [online]. 2008. [cit. 18.03.2023]. Dostupné z: <https://www.dravce.sk/web/index.php/sk/sova-obyajna>

CITES. *List of Contracting Parties*. [online]. [cit. 16.01.2023]. Dostupné z: <https://www.cites.org/eng/disc/parties/chronolo.php>

Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity. [online]. [cit. 31.01.2023]. <http://www.carpathianconvention.org/conservation-and-sustainable-use-of-biological-and-landscape-diversity.html>

Convention on Biological Diversity. Decision of the parties to the Convention. X/2. The Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020 and the Aichi Biodiversity Targets. UNEP/CBD/COP/DEC/X/2 [online]. 29.10.2010 [cit. 22.1.2023]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=12268>

Convention on Biological Diversity. Nations Adopt Four Goals, 23 Targets for 2030 In landmark UN Biodiversity Agreement. [online]. 19.12.2022 [cit. 22.1.2023]. Dostupné z: https://prod.drupal.www.infra.cbd.int/sites/default/files/2022-12/221219-CBD-PressRelease-COP15-Final_0.pdf

Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/bonnska_umluva

Czechia. [online]. [cit. 15.01.2023]. Dostupné z: <https://www.ramsar.org/wetland/czechia>
Čl. 8-15 *Protokolu o ochraně a udržitelném využívání biologické a krajinné rozmanitosti*. [online]. [cit. 30.01.2023]. Dostupné z: <https://www.cms.int/raptors/sites/default/files/publication/migrate-raptors-full.pdf>

Declaration of the Council of the European Communities and of the representatives of the Governments of the Member States meeting in the Council of 22 November 1973 on the programme of action of the European Communities on the environment. [online]. [cit. 04.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:41973X1220>

Declaration of the XVI Alpine Conference on the protection of Mountain Biodiversity and its Promotion at International Level. [online]. [cit. 26.01.2023]. Dostupné z: https://www.alpconv.org/fileadmin/user_upload/Organisation/AC/XVI/ACXVI_MountainBiodiversityDeclaration_en.pdf

Directorate-General for Internal Policies. Policy Department Economic and Scientific Policy A. 2016.[online]. [cit. 21.2.2023]. ISBN 978-92-B23-8813-9. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570008/IPOL_STU\(2016\)570008_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570008/IPOL_STU(2016)570008_EN.pdf)

DUSÍK, Miroslav. *Některé zkušenosti z praktické ochrany ptáků 10 - využití dravců a sov při tlumení gradací drobných hlodavců*. [online]. 2010. [cit. 13.03.2023]. Dostupné z: <http://www.vcpcso.cz/nektere-zkusenosti-z-prakticke-ochrany-ptaku-10-vyuziti-dravcu-a-sov-pri-tlumeni-gradaci-drobnych-hlodavcu/>

EU Biodiversity Strategy Actions Tracker. [online].17.11.2022. [cit. 08.03.2023]. Dostupné z: <https://dopa.jrc.ec.europa.eu/kcbd/actions-tracker/>

Eurasian-African Bird Migration Atlas. [online]. 26.05.2022. [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/publication/eurasian-african-bird-migration-atlas>

European Commission. TRAFFIC. *An overview of seizures of CITES-listed wildlife in the European Union*. January to december 2018 [online]. 2020 [cit. 21.02.2023]. Dostupné z: <https://www.traffic.org/site/assets/files/12745/eu-seizures-report-2020-final-web.pdf>

European Commission. TRAFFIC. *An overview of seizures of CITES-listed wildlife in the European Union*. January to december 2020. [online]. 2022 [cit. 22.02.2023]. Dostupné z: https://www.traffic.org/site/assets/files/17391/2020_eu_seizures_report_final.pdf

FILIPPOVOVÁ, Jarmila. *Sova pálená – významný predátor hraboše polního v řepářských výrobních oblastech*. [online]. Listy cukrovarnické a řepářské. [cit. 13.03.2023]. Dostupné z: http://www.cukr-listy.cz/on_line/2017/PDF/230-231.pdf. s. 230-231

FRAŇKOVÁ, Marcela. AULICKÝ, Radek. STEJSKAL, Václav. *Rodenticidní přípravky – dvojí režim používání*. [online]. 2022 [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.agromanual.cz/cz/clanky/sklizen-a-skladovani/skladovani/rodenticidni-pripravky-dvoji-rezim-pouzivani>

General report format (Article 12), for the 2013 - 2018 report. [online]. [cit. 14.02.2023]. Dostupné z: https://cdr.eionet.europa.eu/Converters/run_conversion?file=cz/eu/art12/envxbhorw/CZ_birds_general_report.xml&conv=609&source=remote

Globální hodnoticí zpráva o biologické rozmanitosti a ekosystémových službách. Shrnutí pro tvůrce politik. [online]. [cit. 20.01.2023]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/globalni_hodnotici_zprava/\\$FILE/](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/globalni_hodnotici_zprava/$FILE/ODOIMZ-IPBES_Globalni_hodnotici_zprava_STP-20210518.pdf)

[ODOIMZ-IPBES_Globalni_hodnotici_zprava_STP-20210518.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/globalni_hodnotici_zprava/$FILE/ODOIMZ-IPBES_Globalni_hodnotici_zprava_STP-20210518.pdf)

GORIUP, Paul. *Assessment of the merits of an instrument under the Convention on Migratory Species covering migratory raptors in the African-Eurasian region*. Bristol: DEFRA, 2005. s. 19. [online]. [cit. 17.01.2023]. Dostupné z: <https://www.cms.int/raptors/sites/default/files/publication/migrate-raptors-full.pdf>

GUTH, J. *Metodika mapování biotopů soustavy Natura 2000 a Smaragd*. Metodika podrobného a kontextového mapování. [online]. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. 2002. [cit. 23.02.2023]. Dostupné z: http://www.forumochranyprirody.cz/sites/default/files/metodiky_mapovani_biotopu.pdf

HORA, Jan. ČIHÁK, Kamil. KUČERA, Zdeněk. *Monitoring druhů přílohy I směrnice o ptácích a ptačích oblastí v letech 2008-2010*. [online]. Praha: 2015. In: Příroda č. 33. [cit. 03.04.2023]. Dostupné z:

file:///C:/Users/Pe%C5%A5a/Desktop/Priroda_33_Monitoring.pdf

HORA, Jan. KUČERA, Zdeněk. NĚMEC, Michal. VOJTĚCHOVSKÁ, Eva. *Monitoring druhů přílohy I směrnice o ptácích a ptačích oblastí v letech 2011-2013*. [online]. Praha: 2018. In: Příroda č. 38. [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: file:///C:/Users/Pe%C5%A5a/Desktop/P%C5%99%C3%ADroda38_J.Hora_pta%C4%8D%C3%AD+monitoring.pdf

It's time: 100 years of birdlife. [online]. [cit. 21.10.2022]. Dostupné z: <https://www.birdlife.org/birdlife100/>

IUCN – Ramsar Collaboration: Supporting the Wise Use of Wetlands. [online]. [cit. 11.02.2023]. Dostupné z: <https://www.iucn.org/resources/information-brief/iucn-ramsar-collaboration-supporting-wise-use-wetlands>

KAŠPAR, Jakub. *MŽP ČR: Vláda schválila ptačí oblasti Českobudějovické rybníky a Dehtář*. [online]. 2009 [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/vlada-schvalila-ptaci-oblasti-ceskobudejovicke-rybniky-a-dehtar>

KIRSCHBAUM, Kari. IVORY, Alicia. *Asio otus long-eared owl*. University of Michigan Museum of Zoology. 1999. [online]. [cit. 11.11.2022]. Dostupné: https://animaldiversity.org/site/accounts/information/Asio_otus.html

KLOUČEK, Ondřej. *CITES – základní informace*. Ministerstvo životního prostředí. [online]. 27.03.2020 [cit. 21.02.2023]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy/\\$FILE/ODOIMZ-CITES_ZAKLADNI_%20INFO-200327.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy/$FILE/ODOIMZ-CITES_ZAKLADNI_%20INFO-200327.pdf)

KURRER Christian. *Environment policy: general principles and basic framework*. In: European Parliament. [online]. 10/2021. [cit. 17.10.2022]. Dostupné z: [Environment policy: general principles and basic framework | Fact Sheets on the European Union | European Parliament \(europa.eu\)](https://environment.ec.europa.eu/policy-general-principles-and-basic-framework-fact-sheets-on-the-european-union-european-parliament_europa.eu)

LOCKLEY, Martin, G. LI, Rihui. HARRIS, Jerald, D. MATSUKAWA, Masaki. LIU, Mingwei. *Earliest zygodactyl bird feet*, Evidence from Early Cretaceous roadrunner-like tracks. *Naturwissenschaften*. díl 94. část 8.[online]. [cit. 08.11.2022]. Dostupné z: <https://ui.adsabs.harvard.edu/abs/2007NW.....94..657L/abstract>

Memorandum of understanding on the conservation of migratory birds of prey in Africa and Eurasia. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <https://www.cms.int/raptors/en/page/agreement-text>.

Mezinárodní svaz ochrany přírody (IUCN). [online]. [cit. 11.02.2023]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_svaz_ochrany_prirody

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky. *Aktualizovaná národná stratégia ochran biodiverzity do roku 2020*. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, 2013. [online]. [cit. 25.01.2023]. Dostupné z: https://www.minzp.sk/files/sekcia-ochranyprirodyakrajiny/dohovory/biodiverzita/narodna_strateg_ochr_biodiverz_2020.pdf

Ministerstvo životního prostředí. *Prioritní akční rámec pro soustavu NATURA 2000 v České republice ve víceletém finančním rámci na období 2021-2027*. [online]. 2020 [cit. 03.02.2023]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/akcni_ramec_natura_2000/\\$FILE/ODOIMZ-CZ_paf_20201008.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/akcni_ramec_natura_2000/$FILE/ODOIMZ-CZ_paf_20201008.pdf).

Ministerstvo životního prostředí. *Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020– 2025*. [online]. 2020 [cit. 22.02.2023]. Dostupné z: [Státní-program-ochrany-přírody-a-krajiny-ČR-pro-období-2020-2025_ALBSBLCCVMN4.pdf](http://stati-program-ochrany-prirody-a-krajiny-cr-pro-obdobi-2020-2025_ALBSBLCCVMN4.pdf) (amsp.cz)

Ministerstvo životního prostředí. *Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky 2016-2025*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2016. [online]. [cit. 20.01.2023]. ISBN: 978-80-7212-609-5. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/4A46CA81084E521FC1258050002DAE0C/\\$file/SOBR_CR_2016-2025.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/4A46CA81084E521FC1258050002DAE0C/$file/SOBR_CR_2016-2025.pdf)

National report of Ukraine on the Implementation of the Protocol on Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity to the Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians. 2017, Kyiv. [online]. [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: http://www.carpathianconvention.org/tl_files/carpathiancon/Downloads/02%20Activities/Biodiveristy/National%20report%20Biodiversity%20Ukraine.pdf. s. 14.

National Report on the Implementation of the Protocol on Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity to the Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians. 2017. [online]. [cit. 01.02.2023]. Dostupné z:

http://www.carpathianconvention.org/tl_files/carpathiancon/Downloads/02%20Activities/Biodiveristy/National%20report%20Biodiversity_Czech%20Republic.pdf

Nová Lesní strategie EU do roku 2030. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. [online]. [cit. 25.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0572>

Observer organisations' reports on the Implementation of the Action points listed in the Budapest declaration bird protection and power lines. Bern Convention Group of Experts on Conservation Birds. BirdLife International. [online]. [cit. 18.01.2023]. Dostupné z: <https://birdelectrocution.iaf.org/wp-content/uploads/sites/3/2017/11/BirdLife-Bern-Convention-2013-Observer-Organisations-Report-EN-1.pdf>

Program OSN pro životní prostředí (UNEP). [online]. [cit. 07.05.2023]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/program_osn_pro_zivotni_prostredi_unep

Programy záchrany/ starostlivosti o chránené živočichy. Štátná ochrana prírody Slovenskej republiky. [online]. 2023. [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.sopsr.sk/web/?cl=30>

Příloha 1 memoranda, *List of African-Eurasian migratory birds of prey*. [online]. [cit. 18.01.2023]. Dostupné z: https://www.cms.int/raptors/sites/default/files/basic_page_documents/raptors-mou_annex1_species_e.pdf

Příloha 3 memoranda. *Action plan for the conservation of migratory birds of prey in Africa and Eurasia*. [online]. [cit. 18.01.2023]. Dostupné z: https://www.cms.int/raptors/sites/default/files/basic_page_documents/raptors-mou_annex3_action-plan_e.pdf

Ramsar Sitec Informative Service. [online]. [cit. 15.01.2023]. Dostupné z: https://rsis.ramsar.org/ris-search/?solrsort=area_off_d%20desc&pagetab=2

Recommendation No. 110 (2004) of the Standing Committee on minimising adverse effects of above-ground electricity transmission facilities (power lines) on birds. [online]. [cit. 19.01.2023]. <https://rm.coe.int/1680746272>

Registr přípravků na ochranu rostlin. [online]. [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/app/eagriapp/POR/DataKeStazeni.aspx>

Republic of Poland First National Report on the Implementation of the Protocol on Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity to the

Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians. 2017. [online]. [cit. 01.02.2023]. Dostupné z: [INSTITUTIONAL INFORMATION – REPORTING PARTY \(carpathianconvention.org\)](https://www.carpathianconvention.org/).

Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 1 February 1993 on a Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development – A European Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development, Úřední věstník 1993/C 138/01, 17. 5. 1993. [online]. [cit. 05.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A41993X0517>

Resolution of the Council of the European Communities and of the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council of 17 May 1977 on the continuation and implementation of a European Community policy and action programme on the environment. [online]. [cit. 04.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:41977X0613>

Resolution of the Council of the European Communities and of the representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, of 7 February 1983 on the continuation and implementation of a European Community policy and action programme on the environment (1982 to 1986). [online]. [cit. 04.10.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A41983X0217>

Resolution of the Council of the European Communities and of the representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 19 October 1987 on the continuation and implementation of a European Community policy and action programme on the environment (1987-1992). [online]. [cit. 04.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:41987X1207&rid=1>
Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/591 ze dne 6. dubna 2022 o všeobecném akčním programu Unie pro životní prostředí na období do roku 2030. [online]. [cit. 16.02.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/pravo/eu/dokument?celex=32022D0591>

Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1386/2013/EU ze dne 20. listopadu 2013 o všeobecném akčním programu Unie pro životní prostředí na období do roku 2020 „Spokojený život v mezích naší planety“ Text s významem pro EHP. [online]. [cit. 12.02.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:32013D1386>

SCHLAGHAMERSKÝ, Jiří. *Ochrana přírody: úvod, historie oboru* [online]. [cit. 14.10.2022]. Dostupné z:

https://is.muni.cz/el/1431/podzim2011/Bi8710/um/27698311/1_OPuvod_2011.pdf

Správa CHKO Křivoklátsko. [online]. [cit. 16.10.2022]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20211205084156/https://krivoklatsko.ochranaprirody.cz/>

Správa KRNAP. Ministerstvo životního prostředí. *Návrh zásad péče o Krkonošský národní park a jeho ochranné pásmo (2023-2038)*. [online]. Vrchlabí: 2016. [cit. 02.03.2023]. Dostupné z:

file:///C:/Users/Pe%C5%A5a/Downloads/NAVRH_ZP_KRNAP-1_2_2023.pdf

Správa Národního parku Šuma. Ministerstvo životního prostředí. *Zásady péče o Národní park Šumava na období 2022-2040*. [online]. [cit. 02.03.2023]. Dostupné z: https://www.npsumava.cz/wp-content/uploads/2021/08/20210820_zasady_pece_o_nps.pdf

Státní politika životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050. [online]. 2020 [cit. 06.03.2023]. Dostupné z:

https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/spzp_2030_final.pdf

Státní politika životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050. [online]. .2020. [cit. 06.03.2023]. Dostupné z:

https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/spzp_2030_final.pdf

Strategic Action Plan for the Implementation of the Protocol on Conservation and Sustainable Use of Biological and Landscape Diversity to the Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians. [online]. [cit. 30.01.2023]. Dostupné z:

http://www.carpathianconvention.org/tl_files/carpathiancon/Downloads/02%20Activities/2.1.1%20Strategic%20Action%20Plan%20for%20the%20Implementation%20of%20the%20BiodiversityProtocol.pdf

Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030. Navrácení přírody do našeho života. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. [online]. [cit. 20.01.2023]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/biologicka_rozmanitost_2030/\\$FILE/ODOIMZ-Strategie_EU_biodiverzita-20210518.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/biologicka_rozmanitost_2030/$FILE/ODOIMZ-Strategie_EU_biodiverzita-20210518.pdf).

STRNAD, Martin. BÍLÁ, Hana. *Metodika na ochranu krajiny před fragmentací z hlediska ptáků*. AOPK ČR. [online]. [cit. 11.04.2023]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/106154913-Metodika-na-ochranu-krajiny-pred-fragmentaci-z-hlediska-ptaku-rndr-martin-strnad-ing-hana-bila.html>

ŠŤANÝ, Karel. BEJČEK, Vladimír. ZÁRYBNICKÁ, Markéta. *Využití predátorů v biologickém boji s drobnými hlodavci ve vyhlášených ptačích oblastech na Krušných horách*. [online]. Praha-Suchdol: Lesy České republiky, 2010. [cit. 13.03.2023] Dostupné z: <https://lesy.cz/wp-content/uploads/2016/12/biologicka-ochrana-syc-web.pdf>.

Text of the Convention. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/convention/text/>

Text of the Convention. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/convention/text/>

The EU's strategic approach to raptor conservation. [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2019. [cit. 08.03.2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/action_plans/docs/Raptor_conservationreport.pdf. ISBN 978-92-76-11118-4.

The EU's strategic approach to raptor conservation. [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2019. [cit. 08.03.2023]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/action_plans/docs/Raptor_conservationreport.pdf. ISBN 978-92-76-11118-4.

VOMÁČKA, Vojtěch. JANČAŘOVÁ, Ilona. *Sedmý akční program pro životní prostředí – obr na nejistých nohách*. 2015. [online]. [cit. 14.02.2023]. Dostupné z: https://is.muni.cz/publication/1317179/jancarova_a_spol_clanek_ZP.pdf

Výhled globální biologické rozmanitosti 5. Shrnutí pro tvůrce politik. Montreal: Sekretariát Úmluvy o biologické rozmanitosti, 2020. [online]. [cit. 20.01.2023]. ISBN-9789292257187. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/globalni_biologicka_rozmanitost_vyhled/\\$FILE/ODOIMZ-GBO_5-20210528.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/globalni_biologicka_rozmanitost_vyhled/$FILE/ODOIMZ-GBO_5-20210528.pdf)

WG Biodiversity. [online]. [cit. 30.01.2023]. Dostupné z: <http://www.carpathianconvention.org/wg-biodiversity.html>

WIENS, David, J., DUGGER, Katie, M., HIGLEY, Mark, J. *Invader removal triggers competitive release in a threatened avian predator*. [online]. *Pnas Nexus*. Santa Cruz: James A. Estes. 2021 [cit. 07.03.2023]. Dostupné z: <https://www.pnas.org/doi/10.1073/pnas.2102859118>.

Zachraňme sýčka. [online]. 2022 [cit. 23.02.2023]. Dostupné z: <https://www.eeagrants.cz/cs/programy/zivotni-prostredi/schvalene-projekty/zachranme-sycka-4076>

Záchranné programy živočichů (ZP). [online]. 2023. [cit. 03.04.2023]. Dostupné z: <https://www.zachranneprogramy.cz/zivocichove/>

ZÁKLADNÍ ORGANIZACE ČESKÉHO SVAZU OCHRÁNCŮ PŘÍRODY NOVÝ JIČÍN. *Monitoring sýčka obecného na Moravě.* [online]. [cit. 07.03.2023]. Dostupné z: <https://csopnj.cz/zachranna-stance/monitoring-sycka-obecneho-na-morave/>

ZÁMEČNÍK, Václav. *Metodická příručka pro praktickou ochranu ptáků v zemědělské krajině: metodika AOPK ČR.* Memorandum porozumění o ochraně stěhovavých dravců a sov Afriky a Eurasie. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2013. ISBN 978-80-87457-81-8. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <http://www.forumochranyprirody.cz/sites/default/files/19.pdf>.

4. Seznam použitých právních předpisů

African-Eurasian Waterbird Agreement (AEWA). [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/stehovavi_vodni_ptaci

Alpine Convention. Framework Convention. [online]. [cit. 17.01.2023]. Dostupné z: https://www.alpconv.org/fileadmin/user_upload/Convention/EN/Framework_Convention_EN.pdf

Amsterodamská smlouva. [online]. [cit. 05.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT>

Benelux Convention on the Hunting and Protection of Birds. [online]. [cit. 14.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ecolex.org/details/treaty/benelux-convention-on-the-hunting-and-protection-of-birds-tre-000065/>

Bernská úmluva. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/bernska_umluva

CBD. Úmluva o biologické rozmanitosti. [online]. Ministerstvo životního prostředí, 2006. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/301CBCE5F8364E9EC1257242002021D1/\\$file/CBD.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/301CBCE5F8364E9EC1257242002021D1/$file/CBD.pdf)

CITES. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy

Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage. [online]. [cit. 12.01.2023]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>

Convention on Biological Diversity. Decision adopted by the conference of the parties to the Convention on biological diversity. 15/4. Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework. CBD/COP/DEC/15/4. [online]. 19.12.2022 [cit. 22.01.2023]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-15/cop-15-dec-04-en.pdf>

Convention on Wetlands. [online]. [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: https://www.ramsar.org/documents?field_quick_search=2550

Council of Europe. Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats. Standing Committee. Resolution No. 6 (1998) listing the species requiring specific habitat conservation measures [online]. 04.12.1998 [cit. 23.03.2023]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680746afc>

ČESKO. Nařízení vlády č. 51/2005 Sb., kterým se stanoví druhy a počet ptáků, pro které se vymezují ptačí oblasti.

ČESKO. Nařízení vlády č.318/2013 Sb., o stanovení národního seznamu evropsky významných lokalit.

ČESKO. Příloha č. 4, 5. vyhlášky č. 166/2005 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, ve znění některých pozdějších předpisů, v souvislosti s vytvářením soustavy Natura 2000.

ČESKO. Sdělení č. 107/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť.

ČESKO. Sdělení č. 134/1999 Sb., o sjednání Úmluvy o biologické rozmanitosti.

ČESKO. Sdělení č.47/2006 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Rámcové Úmluvy o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat. [online]. [cit. 30.01.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2006-47>

ČESKO. Usnesení vlády České republiky ze dne 11. ledna 2021 č. 21 o Státní politice životního prostředí ČR 2030 s výhledem do 2050.

ČESKO. Vyhláška č. 152/2006 Sb., o odchylném postupu při ochraně ptáků a výjimce ze základních ochranných podmínek zvláště chráněných druhů ptáků pro jejich značení.

ČESKO. Vyhláška č. 210/2010 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy.

ČESKO. Vyhláška č. 316/2009 Sb., o držení živočichů dočasně nebo trvale neschopných přežít ve volné přírodě a o péči o tyto živočichy v záchranných stanicích (vyhláška o handicapovaných živočiších).

ČESKO. Vyhláška č. 395/1992 Sb., Ministerstva životního prostředí České republiky. ze dne 11. června 1992, kterou se provádí některé ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

ČESKO. Vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

ČESKO. Vyhláška Ministerstva životního prostředí České republiky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

ČESKO. Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy).

ČESKO. Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí.

ČESKO. Zákon České národní rady č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

ČESKO. Zákon č. 324/2016 Sb., o biocidních přípravcích a účinných látkách a o změně některých souvisejících zákonů.

ČESKO. Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů.

ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

ČESKO. Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

FRANCIE. Arrêté du 19 février 2007 fixant les conditions de demande et d'instruction des dérogations définies au 4° de l'article L. 411-2 du code de l'environnement portant sur des espèces de faune et de flore sauvages protégées.

FRANCIE. Arrêté fixant la liste des oiseaux protégés sur l'ensemble du territoire et les modalités de leur protection.

FRANCIE. Code l'environnement.

FRANCIE. Instruction PN/S2 n° 93-3 du 14/05/93 relative à la mise en œuvre des dispositions de l'arrêté du 11 septembre 1992 relatif aux règles générales de fonctionnement et aux caractéristiques des installations des établissements qui pratiquent des soins sur les animaux de la faune sauvage en vue de leur insertion ou de leur réinsertion dans la nature.

FRANCIE. La circulaire du 21 janvier 2008 relative aux décisions administratives individuelles relevant du ministère chargé de la protection de la nature dans le domaine de la faune et de la flore sauvages

complète les circulaires DNP n° 981 du 3 février 1998 et DNP n° 0002 du 15 février 2000 et

apporte

des précisions quant à la constitution des demandes de dérogation et à leur instruction.

FRANCIE. Loi n° 76-629 du 10 juillet 1976 relative à la protection de la nature.

International Convention for the Protection of Birds. [online]. [cit. 14.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ecolex.org/details/treaty/international-convention-for-the-protection-of-birds-tre-000066/>

Konsolidovaný text: Nařízení Rady (ES) č. 338/97 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi

Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007 (2007/C 306/01).

[online]. [cit. 06.01.2023]. Dostupné z:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=CS>

Memorandum of understanding between the Secretariat of the Convention on international trade in endangered species of wild fauna and flora and IUCN- the World conservation union. 1999. [online]. [cit. 11.02.2023]. Dostupné z:

<https://cites.org/sites/default/files/eng/disc/coop/CITES-IUCN.pdf>

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1143/2014 ze dne 22. října 2014 o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů.

Nařízení Rady (ES) č. 338 ze dne 9. prosince 1996 o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi ve znění pozdějších novelizací protokolů.

Niceská smlouva. [online]. [cit. 05.01.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:12001C/TXT>

Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1600/2002/ES ze dne 22. července 2002 o šestém akčním programu Společenství pro životní prostředí. [online]. [cit. 06.01.2023].

Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002D1600&from=CS>

SLOVENSKO. Zákon č. 300/2005 Z. z, Trestný zákon.

SLOVENSKO. Zákon č. 39/2007 Z. z., o veterinárnej starostlivosti.

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY. 2009/147/ES ze dne 30. listopadu 2009 o ochraně volně žijících ptáků. [online]. [cit. 18.10.2022]. Dostupné z:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:01992L0043-20070101&from=EN>

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY. 2009/147/ES ze dne 30. listopadu 2009 o ochraně volně žijících ptáků. [online]. [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:01992L0043-](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:01992L0043-20070101&from=EN)

[20070101&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:01992L0043-20070101&from=EN)

SMĚRNICE RADY 92/43/EHS. ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. [online]. [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:01992L0043-](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:01992L0043-20070101&from=EN)

[20070101&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:01992L0043-20070101&from=EN)

SMĚRNICE RADY. ze dne 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků [online]. [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1979L0409:20081223:CS:PDF>

Smlouva o založení Evropského společenství

Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť

Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť. Ministerstvo životního prostředí. 2006. [online]. [cit. 19.01.2023]. Dostupné z: <https://www.npsumava.cz/wp-content/uploads/2020/01/bernska-umluva.pdf>

Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů – Bonnská úmluva. [online]. [cit. 17.01.2023]. Dostupné z [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:21979A0623\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:21979A0623(01))

5. Seznam použité judikatury

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. července 2013., č. j. 4 As 79/2013-43.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 11. července 1996, Regina proti Secretary of State for the Environment, ex parte: Royal Society for the Protection of Birds. Věc C-44/95.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. září 2006, Bund Naturschutz in Bayern eV a další proti Freistaat Bayern. Věc C 244/05.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 13. ledna 2005, Societa Italiana Dragaggi SpA a další proti Ministero delle Infrastrutture e dei Trasporti a Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia. Věc C-117/03.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 4. března 2010, Evropská komise proti Francouzské republice. Věc C-241/08.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 27. dubna 1988, Komise Evropských společenství proti Francouzské republice. Věc C252/85.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 8. července 1988, Komise Evropských společenství proti Italské republice. Věc C-262/85.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 7. prosince 2000 Komise Evropských společenství proti Francouzské republice. Věc C-38/99.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 2. srpna 1993, Komise Evropských společenství vs Španělské království. Věc C-355/90.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 28. února 1991, Komise Evropských společenství proti Spolkové republice Německo. Věc C-57/89.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 9. prosince 2004, Komise Evropských společenství proti Španělskému království. Věc C-79/03.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 11. června 2020, Asociația „Alianța pentru combaterea abuzurilor” v. TM a další. Věc C-88/19.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 13. prosince 2007, Komise Evropských společenství proti Irsku. Věc C-418/04.

Usnesení Okresního soudu v České Lípě ze dne 12. září 2017, sp. zn. 3 T 32/2017-661.

6. Seznam ostatních zdrojů

DJEMEL, K. Ochrana velkých šelem v unijním a národním právu Evropy. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova. DAMOHORSKÝ, M.

Dotaz v EnviHEL. Pavla Klabanová, oddělení soustavy NATURA 2000, Ministerstvo životního prostředí.

DRAVECKÝ, Miroslav. 2022. *V moci noci*. Košice: Východoslovenské muzeum v Košiciach, 2022. Panel Plamienka driemavá.

Poskytnutí informace dle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, vydané dne 08.03.2023 Krajským úřadem Zlínského kraje, Odbor životního prostředí a zemědělství.

Poskytnutí informace dle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, vydané dne 10.03.2023 Krajským úřadem Olomouckého kraje, Odbor životního prostředí a zemědělství.

Poskytnutí informace dle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, vydané dne 08.03.2023 Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Olomoucko, Správa chráněné krajinné oblasti Jeseníky.

Ochrana druhů sov žijících na území České republiky v mezinárodním, unijním a národním právu Evropy

Abstrakt

Na území České republiky se vyskytuje deset druhů sov. Kdysi hojně rozšířený řád masožravých ptáků čelí v posledních dekáдах bezprecedentním tlakům změny krajiny a civilizačním nárokům, v jejichž důsledku se evropské populace sov zmenšují. Z těchto důvodů vzniká potřeba ochrany sov na úrovni jednotlivých národních právních řádů, na úrovni unijní legislativy i ve sféře mezinárodněprávních závazků.

V první části této práce jsou přiblížena biologická specifika sov a jejich ekologický a hospodářský význam. Druhá část práce dále sleduje právní mechanismy, celkovou úroveň právní ochrany sov a aplikaci norem na ochranu sov v mezinárodním, unijním a národním právu. Na mezinárodněprávní ochranu sov je kladen důraz z důvodu velké fluktuace ptačích druhů napříč státy i kontinenty. Právo Evropské unie zase přináší nebývale úspěšný model sjednocování národních právních řádů ve společné úpravě ochrany životního prostředí včetně druhové ochrany nebo zvláštní územní ochrany. V rámci zkoumání úpravy ochrany sov a souvisejících ustanovení v národních právních řádech jsou analyzovány a komponovány legislativy České republiky, Slovenské republiky a Francouzské republiky. Souvisejícím tématem je ochrana biologické rozmanitosti, v rámci jejíž ochrany se nezřídka uplatňuje ochrana sovích druhů.

Práce usiluje o srozumitelný a jasný výklad institutů práva poskytujících sovám ochranu, jejich praktické užití a výslednou efektivnost. Práce hledá odpovědi na otázky zda (i) soví druhy potřebují zvláštní právní ochranu, (ii) jaký význam mají pro ochranu sov mezinárodní úmluvy, (iii) jakými prostředky ochrany sov disponuje unijní právo, (iv) jaké nástroje ochrany sov užívají zvolené národní právní řády, (v) jak kvalitní je mechanismus ochrany sov na úrovni vybraných členských států a Evropské unie a (vi) jaké kroky je třeba učinit k efektivnější ochraně sov na unijní i národní úrovni.

Klíčová slova: sovy, ochrana životního prostředí, biologická rozmanitost

Protection of owl species living on the territory of the Czech Republic in international, EU and national European law

Abstract

There are ten species of owls in the territory of the Czech Republic. The once widespread order of carnivorous birds has faced unprecedented pressures as result of landscape change and civilizational demands in recent decades, as a result of which their European populations are shrinking. For these reasons, a need has risen to protect owls at the level of individual national legal systems, at the level of EU legislation and in the sphere of international conventions.

In the first part of this thesis, the biological specifications of owls as well as their ecological and agricultural importance are explained. The thesis also follows the legal mechanisms, the overall level of legal protection of owls and the application of standards for the protection of owls in international law, European Union law and nationals' law, all of which is reserved for the second part of the thesis. The international legal protection of owls is emphasized due to the large fluctuation of bird species across countries and continents. On the other hand, the law of the European Union, on the other hand, brings an unprecedentedly successful model of unification of national legal systems in the joint regulation of protection of environment, including species protection or special protection of territory. As part of the examination of the regulation of owl protection and related provisions in national legal systems, the legislation of the Czech Republic, the Slovak Republic and the French Republic was analysed. A related topic is the protection of biodiversity, within the framework of which the protection of owl species is often applied.

The diploma thesis strives for a comprehensible and clear interpretation of legal institutes of owl's protection, their practical use and the effectiveness. The main questions throughout the entire research are to find out (i) whether need owl's species special legal protection, (ii) what recognition international conventions have for the protection of owls, (iii) what legal means of owl protection are available in EU law, (iv) what legal instruments of protection owls use the selected national legal systems, (v) the quality of the owl protection mechanism at the level of selected member states and the European Union, and (vi) what steps need to be taken to more effectively protect owls at the EU and national level.

Keywords: owls, environmental protection, biodiversity